

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Π Μ Σ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Θέμα: « Η συμβολή των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Οικονομική
Ανάπτυξη. Η περίπτωση των BRICS»**

**Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Ελένη Τσεβά
Α.Μ.: 1214Μ103**

Επιβλέπων καθηγητής: Χρήστος Παπάζογλου

Αθήνα, Οκτώβριος 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που καθορίζει την οικονομική πορεία μιας χώρας. Από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα, την εποχή της παγκοσμιοποίησης, η προσέλκυση ΑΞΕ κατέχει εξέχουσα θέση στην χάραξη της οικονομικής πολιτικής των χωρών υποδοχής. Τα κίνητρα που παρέχει η χώρα αποδέκτης διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο τόσο ως προς την υλοποίηση όσο και ως προς τα αποτελέσματα που θα επιφέρουν οι ΑΞΕ στη χώρα. Η διάχυση της τεχνολογίας, η βελτίωση του επιπέδου παραγωγικότητας, η τεχνογνωσία αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά των ΑΞΕ που συνδέονται με την οικονομική ανάπτυξη των χωρών με τρόπο θετικό, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχει αντίλογος.

Η επίδραση των ΑΞΕ στην αναπτυξιακή πορεία των χωρών μπορεί να προσδιοριστεί μέσα από την εξέταση των αναδυόμενων οικονομιών και συγκεκριμένα των BRICS που αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα έκφρασης της σχέσης αυτής. Πρόκειται για χώρες που εμφάνισαν έντονα ανοδική τάση στην προσέλκυση ΑΞΕ και ταυτόχρονα υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Η προσπάθεια βελτίωσης του επενδυτικού κλίματος μέσω της εκπόνησης προγραμμάτων που στοχεύουν στην παροχή φορολογικών κινήτρων και στη μείωση των επιπέδων διαφθοράς και γραφειοκρατίας εν μέρει απέδωσε καρπούς. Ωστόσο όπως επισημαίνουν οι παγκόσμιες εκθέσεις που αξιολογούν την επιχειρηματικότητα, οι BRICS πρέπει να προωθήσουν περαιτέρω μεταρρυθμίσεις σε θεσμικό, φορολογικό και κοινωνικό επίπεδο. Το μέλλον θα δείξει κατά πόσον οι χώρες αυτές είναι διατεθειμένες να πραγματοποιήσουν αλλαγές στους εν λόγω τομείς για τη βελτίωση του επενδυτικού τους κλίματος και ποια θα είναι τα αντίστοιχα αποτελέσματα στην αναπτυξιακή τους πορεία.

Λέξεις Κλειδιά: ΑΞΕ, Οικονομική Ανάπτυξη, BRICS, Τεχνολογική Πρόοδος, ΑΕΠ, Παγκοσμιοποίηση

ABSTRACT

Foreign Direct Investment is considered to be one of the major factors in the course of a country's economy. Since 19th century until now, the era of globalization, the host countries have given a prominent place in attracting FDI during their economic policy making. The incentives provided by the host country play a key role both in the implementation and in terms of the results to be expected by the inflows of FDI. The diffusion of technology, the improvement of productivity, the expertise are considered to be the basic characteristics of FDI linked to countries' economic growth in a positive way, though this does not mean that there is no objection.

The effect of FDI in countries' developing process can be identified through the examination of emerging economies, notably the BRICS that exemplify the expression of this relationship. During the last few years, emerging economies have experienced a strong upward trend in FDI inflows and at the same time high growth rates. The effort to improve their investment climate through the elaboration of programs aimed at providing tax incentives and reducing the levels of corruption and bureaucracy, partly paid off. However, as pointed out by global reports which evaluate entrepreneurship, the BRICS should promote further institutional, fiscal and social reforms. Future will show whether these countries are willing to implement such changes in these areas in order to improve their investment climate as well as what the respective effects on their developing process will be.

Key Words: FDI, Economic Development, BRICS, Technological Progress, GDP, Globalization

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για τη συμβολή τους στη συγγραφή αυτής της εργασίας:

- Τον καθηγητή μου κ. Χρήστο Παπάζογλου για την καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια συγγραφής αυτής της εργασίας.
- Την οικογένειά μου για τη στήριξη που μου προσέφερε κατά την συγγραφή της εν λόγω εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο</u> <i>Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις</i>	
1. Ορισμός των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.....	10
1.2 Η ιστορική εξέλιξη των ΑΞΕ.....	12
1.3 Το θεωρητικό υπόβαθρο των ΑΞΕ.....	21
1.4 Οι παράγοντες που επηρεάζουν την υλοποίηση ΑΞΕ.....	26
Επίλογος.....	30
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο</u> <i>Η Οικονομική Ανάπτυξη</i>	
2. Η Έννοια της οικονομικής ανάπτυξης.....	31
2.1 Οι βασικότερες θεωρίες της οικονομικής ανάπτυξης.....	33
2.2 Η συμβολή των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη.....	38
Επίλογος	43
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^Ο</u> <i>Η Περίπτωση των BRICS</i>	
3. Εισαγωγικά στοιχεία.....	44
3.1 Η οικονομική ανάπτυξη και οι BRICS.....	45
3.2 Οι εισροές ΑΞΕ στις BRICS.....	55
3.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες των εισροών ΑΞΕ στις BRICS.....	59
3.4 Η σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης στις BRICS.....	61
Επίλογος.....	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	68
ΠΗΓΕΣ ΑΝΤΛΗΣΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	72
ΠΑΡΑΤΗΜΑ.....	76

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1:Εισροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στις Αναπτυγμένες Χώρες περίοδος 1970-1990(εκατ. δολάρια).....	15
Πίνακας 2:Εκροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων από τις Αναπτυγμένες Χώρες περίοδος 1970-1990(εκατ. δολάρια)	15
Πίνακας 3: Εισροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στις Αναπτυσσόμενες Χώρες περίοδος 1970-1990 (εκατ. Δολάρια)	16
Πίνακας 4:Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ σε Αναπτυγμένες και Αναπτυσσόμενες χώρες περίοδος 1990-2014 (εκατ. Δολάρια)	19
Πίνακας 5 : Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Βραζιλίας, Περίοδος 2005-2014.....	49
Πίνακας 6: Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Ρωσίας, Περίοδος 2005-2014.....	50
Πίνακας 7: Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Ινδίας, Περίοδος 2005-2014.....	52
Πίνακας 8: Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Κίνας, Περίοδος 2005-2014.....	53
Πίνακας 9:Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Νότιας Αφρικής, Περίοδος 2005-2014.....	54
Πίνακας10:Εισροές ΑΞΕ στις BRICS Περίοδος 2000-2007(σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)....	56
Πίνακας 11. Εισροές ΑΞΕ στις BRICS Περίοδος 2008-2014 (σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)..	56
Πίνακας 12. Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ στις BRICS Περίοδος 2000-2007 (σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)	57
Πίνακας 13. Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ στις BRICS Περίοδος 2008-2014 (σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)	57
Πίνακας 14. Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ ως % του ΑΕΠ (2000-2014).....	59

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Η εισροή ΑΞΕ σε Αναπτυγμένες και Αναπτυσσόμενες χώρες (1970- 1990)	17
Γράφημα 2: Η εισροή ΑΞΕ σε Αναπτυγμένες και Αναπτυσσόμενες χώρες (1990- 2014)	20
Γράφημα 3: Ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης(% ΑΕΠ), Περίοδος 2000-2014.....	47
Γράφημα 4: Ο Πληθωρισμός και οι BRICS, Περίοδος 2000-2014	47
Γράφημα 5: Κατανομή εισροών ΑΞΕ στις BRICS Περίοδος 2000-2014.....	58

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έννοια, η εξέλιξη αλλά και τα αποτελέσματα των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στις χώρες υποδοχής έχουν απασχολήσει πολλούς μελετητές. Οι ΑΞΕ δικαίως έχουν συνδεθεί τόσο με την λειτουργία και εξάπλωση των πολυεθνικών εταιρειών όσο και με την οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Πλήθος ερευνών και μελετών έχουν εκπονηθεί αναφορικά με τα οφέλη που προσφέρει η υλοποίηση ΑΞΕ. Οι αναπτυσσόμενες χώρες συνήθως διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στις μελέτες αυτές αφού παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω του ιδιόμορφου θεσμικού και οικονομικού πλαισίου που έχουν αναπτύξει. Επιπλέον παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο παράγοντας της διάχυσης της τεχνολογίας ως απόρροια της δραστηριοποίησης των πολυεθνικών επιχειρήσεων τόσο στο επίπεδο παραγωγικότητας όσο και στην αναπτυξιακή πορεία των χωρών υποδοχής.

Η πορεία προς την παγκοσμιοποίηση εξηγεί την διαμόρφωση του όγκου και του είδους των ΑΞΕ. Οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν κάθε εποχή επηρέασαν με ανάλογο τρόπο την εξέλιξη των ΑΞΕ. Αρχικά ήταν συνυφασμένες με τη προώθηση του διεθνούς εμπορίου, στη συνέχεια όμως συνδέθηκαν με την ίδρυση και λειτουργία παραγωγικών μονάδων στο εξωτερικό, την εμφάνιση δηλαδή των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Η απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών, η έμφαση στους τομείς έρευνας και ανάπτυξης, η προώθηση νέων τεχνολογιών, η αυξανόμενη σημασία της αποδοτικότητας του κεφαλαίου αποτελούν τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν την σημερινή μορφή των ΑΞΕ. Αντίστοιχα, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της περιόδου διαμορφώθηκε και η κατάταξη του όγκου ΑΞΕ προς τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Από τον πρωτογενή τομέα που από τον 19^ο αιώνα γνώρισε υψηλή συγκέντρωση επενδύσεων, στον δευτερογενή τομέα που μέχρι και τη δεκαετία του '70 κατείχε τα πρωτεία στο μερίδιο των επενδύσεων και τέλος στον τριτογενή τομέα σήμερα με ιδιαίτερη έμφαση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.

Η γεωγραφική θέση, η μακροοικονομική σταθερότητα, το πολιτικό σύστημα, το μέγεθος της εγχώριας αγοράς, το φορολογικό σύστημα, το φθηνό εργατικό δυναμικό, το επίπεδο τεχνολογίας, το κόστος παραγωγής και μεταφοράς των προϊόντων και η εύκολη πρόσβαση σε πρώτες ύλες αποτελούν βασικούς παράγοντες προσέλκυσης

ΑΞΕ σε μία χώρα. Η παροχή κινήτρων με κυριότερο μέτρο τις φορολογικές ελαφρύνσεις αποτελεί βασικό στοιχείο στην χάραξη της επενδυτικής πολιτικής των χωρών υποδοχής.

Η εφαρμογή προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεων, η άρση των εμποδίων σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας όπως αυτός των υπηρεσιών, η προώθηση θεσμικών και φορολογικών μεταρρυθμίσεων, η ενίσχυση των υποδομών καταδεικνύει μία έντονη προσπάθεια από τις χώρες αποδέκτες να βελτιώσουν το επενδυτικό τους περιβάλλον. Η ανάγκη των χωρών και ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων για συγκέντρωση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου όγκου ΑΞΕ αποδίδεται στα οφέλη που αυτές μπορούν να αποκομίσουν από την πραγματοποίηση μιας επένδυσης. Πρόκειται για οφέλη που συνδέονται με την βελτίωση του επιπέδου παραγωγικότητας, την διάχυση της τεχνολογίας, την αύξηση συσσώρευσης κεφαλαίων που επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη του κράτους προσδίδοντάς του μεγαλύτερη αξιοπιστία και κύρος.

Το είδος της επίδρασης που ασκούν οι ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών αποτελεί ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα που έχει απασχολήσει πολλούς μελετητές δημιουργώντας υποστηρικτές και επικριτές αυτής της σχέσης. Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει η άποψη πως οι ΑΞΕ επιδρούν θετικά στην αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών. Το γεγονός πως οι ΑΞΕ λειτουργούν ως δίαυλοι μεταφοράς τεχνολογίας, καινοτομίας και τεχνογνωσίας από τις αναπτυγμένες στις αναπτυσσόμενες χώρες, Εκτός από τα οφέλη που παρέχουν οι ΑΞΕ στις χώρες αποδέκτες, η υλοποίησή τους ενέχει και ένα κόστος όπως για παράδειγμα το γεγονός πως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από έντονη ανταγωνιστικότητα και είναι σε θέση να επηρεάσουν τις τοπικές κυβερνήσεις προκειμένου να προωθήσουν τα συμφέροντά τους πράγμα το οποίο μπορεί να έχει αρνητικά αποτελέσματα για τη λειτουργία και τις οικονομικές επιδόσεις των εγχώριων επιχειρήσεων.

Οι BRICS αποτελούν χαρακτηριστική περίπτωση έκφρασης της σχέσης ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης. Οι πέντε χώρες που ονομάζονται BRICS αποτελούν αναδυόμενες οικονομίες με έντονη δυναμική, υψηλά ποσοστά συγκέντρωσης ΑΞΕ και πολλά κοινά στοιχεία τόσο θετικά όσο και αρνητικά. Έτσι, από την μία πλευρά η μεγάλη εγχώρια αγορά που συνδυάζεται με την εσωτερική κατανάλωση, η αφθονία σε πρώτες ύλες και εργατικό δυναμικό, η προώθηση θεσμικών μεταρρυθμίσεων για την διαμόρφωση του κατάλληλου επενδυτικού κλίματος είναι οι βασικοί λόγοι για τους οποίους τρεις από τις πέντε αυτές χώρες βρίσκονται στην πεντάδα των χωρών με τη μεγαλύτερη εισροή ΑΞΕ παγκοσμίως.

Από την άλλη πλευρά, η πολιτική αστάθεια, το οικονομικό σύστημα, το περίπλοκο φορολογικό σύστημα, οι κοινωνικές ανισότητες, οι ελλειπείς υποδομές, τα ζητήματα της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς αποτελούν σοβαρά ζητήματα που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης από τις χώρες που φιλοδοξούν να προσελκύσουν περισσότερους ξένους επενδυτές.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει την επίδραση των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη των BRICS και δομείται σε τρία βασικά μέρη. Το πρώτο μέρος αναφέρεται στην έννοια, την ιστορική εξέλιξη, τις θεωρίες που σχετίζονται με τις ΑΞΕ αλλά και στα κίνητρα και τις προσδοκίες των χωρών υποδοχής. Στο δεύτερο μέρος αναλύονται η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο με έμφαση σε θεωρίες που οριοθετούν τη σχέση ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης. Το τρίτο μέρος είναι αφιερωμένο στην περίπτωση των BRICS όπου αναλύεται η έννοια των BRICS, το οικονομικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο έχουν διαμορφώσει τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες ενώ προσδιορίζεται και η συμβολή των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη των εν λόγω χωρών. Ακολουθούν τα συμπεράσματα όπου δίνεται μία συνοπτική ιδέα των όσων αναλύθηκαν και προτείνονται δράσεις σχετικά με την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών με μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα που θα συμβάλλουν και στην βελτίωση του επενδυτικού τους κλίματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

1. Η έννοια των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις αποτελούν επενδύσεις μακροπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα που συνδέονται με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες των πολυεθνικών εταιριών στο εξωτερικό και έχουν ως βασικό στόχο την απόκτηση ελέγχου στη διοίκηση της επιχείρησης, στην οργάνωση της παραγωγής, στο μάρκετινγκ, στην τεχνογνωσία και εν γένει στον τρόπο διαχείρισης της επιχείρησης. Η μεταφορά μετοχικού κεφαλαίου, κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, πρώτων υλών αλλά και τεχνογνωσίας στην οργάνωση, διοίκηση και προώθηση του προϊόντος προς την χώρα υποδοχής θεωρείται χαρακτηριστικό γνώρισμα των ΑΞΕ που διασφαλίζει την επιτυχημένη πραγματοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και διάθεσης του προϊόντος. Ωστόσο, η έννοια του ελέγχου διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην λειτουργία των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Στον ορισμό που δίνεται για τις άμεσες ξένες επενδύσεις από το ΔΝΤ (1993) και τον ΟΟΣΑ (1996) τίθεται το ελάχιστο μερίδιο κατοχής μετοχικού κεφαλαίου από τους επενδυτές και τονίζεται η σημασία του καθώς παρέχει στον επενδυτή τη δυνατότητα άσκησης σημαντικής επιρροής στη διαχείριση της επιχείρησης¹. Συγκεκριμένα το μετοχικό κεφάλαιο που κατέχει ο άμεσος επενδυτής στην εταιρία οφείλει να αντιστοιχεί σε ποσοστό τουλάχιστον 10% διαφορετικά, η επένδυση δεν αναγνωρίζεται ως άμεση ξένη επένδυση αλλά ως επένδυση χαρτοφυλακίου. Βέβαια ο προσδιορισμός του μεριδίου κατοχής επενδυτικού κεφαλαίου που είναι απαραίτητο για την απόκτηση ελέγχου σε μία επιχείρηση δεν είναι ένα ξεκάθαρο και σταθερό ζήτημα, τουναντίον διαμορφώνεται σύμφωνα με τις συνθήκες που επικρατούν². Έτσι,

¹ UNCTAD, Foreign Direct Investment, [http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-\(FDI\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-(FDI).aspx)

² Theodore H. Cohn, Μετάφραση Νίκος Λούντος, *ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ θεωρία και πράξη*, Εκδόσεις Gutenberg, 2009, σ.450-451

όταν υπάρχουν αρκετοί μέτοχοι σε μία εταιρία ένα μικρό ποσοστό αρκεί για την άσκηση ελέγχου ενώ το αντίθετο συμβαίνει στην περίπτωση που υπάρχει μεγάλος αριθμός μετόχων. Παρόλο που δεν καθορίζεται το μερίδιο, το γεγονός πως η απόκτηση του πλειοψηφικού μεριδίου μιας επιχείρησης δεν αποτελεί προαπαιτούμενο για τον έλεγχο της επιχείρησης έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί διευκολύνει την επίτευξη των στόχων του επενδυτή.

Συνοπτικά, ως άμεση ξένη επένδυση θεωρείται η κατοχή τουλάχιστον 10% του μετοχικού κεφαλαίου μιας επιχείρησης, η δημιουργία αυτόνομης παραγωγικής μονάδας ή θυγατρικής μονάδας στο εξωτερικό, τα μακροχρόνια και τα βραχυπρόθεσμα δάνεια ανάμεσα σε μητρικές και θυγατρικές εταιρείες αλλά και τα επαναεπενδύμενα κέρδη.

Οι Κυρκιλής και Παντελίδης (1995) στηριζόμενοι στον Dunning(1993) διακρίνουν τέσσερις διαφορετικούς τύπους ΑΞΕ: α) αυτές που στοχεύουν στην εκμετάλλευση πλουτοπαραγωγικών πόρων, β) αυτές που στοχεύουν στην αναζήτηση νέων αγορών, γ) αυτές που προωθούν τις εξαγωγές και δ) ΑΞΕ ορθολογικού τύπου.

Αντίστοιχα, η Κοινοπραξία (Joint Venture), η Μερική Εξαγορά (Partial Acquisition), και η δημιουργία Θυγατρικής Αποκλειστικής Ιδιοκτησίας (Wholly Owned Subsidiary) είναι οι συνήθεις τρόποι υλοποίησης ΑΞΕ. Στην πρώτη περίπτωση η δημιουργία ή η εξαγορά μιας επιχείρησης θα είναι προϊόν συνεργασίας ανάμεσα σε τουλάχιστον μία ξένη επιχείρηση και τουλάχιστον μία εγχώρια επιχείρηση. Η κάθε επιχείρηση παρέχει τον παραγωγικό συντελεστή (κεφάλαια, τεχνογνωσία, τεχνολογία) που έχει σε αφθονία συγκριτικά με τις υπόλοιπες συμμετέχουσες επιχειρήσεις. Ο δεύτερος τρόπος θεωρείται ο πιο διαδεδομένος και αφορά την απόκτηση μέρους των μετοχών μιας εγχώριας επιχείρησης από μια ξένη. Όπως αναλύθηκε η απόκτηση μεριδίου της εγχώριας επιχείρησης προωθεί τους στρατηγικούς στόχους της ξένης εταιρείας που ανάλογα με το ποσοστό που κατέχει χαρακτηρίζεται μέτοχος μειοψηφίας ή πλειοψηφίας. Ο τρίτος και τελευταίος τρόπος αναφέρεται είτε στη θυγατρική που αποτελείται από μια εντελώς νέα επιχείρηση που δημιουργείται στο εσωτερικό μιας χώρας με μοναδικό μέτοχο και διαχειριστή της τον ξένο επενδυτή, είτε στην εξαγορά μιας τοπικής επιχείρησης που ήδη λειτουργεί στη χώρα.

Η πραγματοποίηση ΑΞΕ έχει αναδειχθεί σε βασικό στοιχείο της λειτουργίας των πολυεθνικών επιχειρήσεων καθώς ανοίγει νέους επιχειρηματικούς ορίζοντες με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε νέες αγορές με υψηλή εγχώρια κατανάλωση, άμεση

πρόσβαση σε πρώτες ύλες, χαμηλό κόστος παραγωγής και διανομής προϊόντων που αυξάνει την ανταγωνιστικότητά τους. Τα τελευταία χρόνια εκτός από τις αναπτυγμένες χώρες, που αποτελούν τις βασικές χώρες προέλευσης και υλοποίησης ΑΞΕ, ιδιαίτερα ενεργό ρόλο ως προς την προσέλκυση ΑΞΕ έχουν αναλάβει και οι αναπτυσσόμενες χώρες με την Κίνα να πρωτοστατεί ως η αναδυόμενη οικονομία με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση εισροών ΑΞΕ παγκοσμίως.

1.2 Η ιστορική εξέλιξη των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες επηρέασαν με ανάλογο τρόπο την πορεία των ΑΞΕ μέσα στο χρόνο. Αν και η εξάπλωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων έχει ταυτιστεί με την δεκαετία του '60, μεγάλες εμπορικές εταιρίες με επιχειρηματικές δραστηριότητες εκτός συνόρων, όπως η Αγγλική Εταιρία Ανατολικών Ινδιών, είχαν κάνει την εμφάνισή τους πολύ νωρίτερα. Οι αναπτυγμένες χώρες που προώθησαν με ταχείς ρυθμούς την εκβιομηχάνισή τους και εφήρμοσαν νέες τεχνολογίες που βελτίωσαν τις μεταφορές και την επικοινωνία, αποτέλεσαν τις χώρες προέλευσης και υποδοχής του μεγαλύτερου μεριδίου ΑΞΕ παγκοσμίως. Πρώτη η Μεγάλη Βρετανία άνοιξε το δρόμο προς την εκβιομηχάνιση γεγονός το οποίο την μετέτρεψε σε κυρίαρχη δύναμη της εποχής παραδειγματίζοντας και τις υπόλοιπες χώρες.

Ο προστατευτισμός, η υιοθέτηση του Κανόνα του Χρυσού, η αποικιοκρατία αλλά και η τεχνολογική πρόοδος με την ανακάλυψη του ηλεκτρισμού, της μηχανής εσωτερικής καύσης και του ατμόπλοιου αποτελούν τους βασικούς παράγοντες που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση άμεσων ξένων επενδύσεων κατά την περίοδο 1870-1914. Η εφαρμογή του προστατευτισμού ως μέτρου προστασίας της νηπιακής βιομηχανίας ανάγκασε αρκετές επιχειρήσεις να εγκατασταθούν στο εσωτερικό των χωρών αυτών προκειμένου να αποφύγουν τους υψηλούς δασμούς στις εξαγωγές. Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη του συστήματος του Κανόνα του Χρυσού, που ίσχυσε έως και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, διευκόλυνε την αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων καθώς αποτελούσε ένα αξιόπιστο σύστημα σταθερών

συναλλαγματικών ισοτιμιών³. Επιπλέον, η αποικιοκρατία ευνόησε την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στις κτήσεις που διέθεταν αφθονία σε φυσικούς πόρους και είχαν δημιουργηθεί στενοί πολιτικοί και οικονομικοί δεσμοί με τις μητροπόλεις καθιστώντας τις ασφαλείς προορισμούς για επένδυση. Το διεθνές εμπόριο αποτελεί την κινητήρια οικονομική δύναμη της εποχής και οι ΑΞΕ χρησιμοποιούνται για τη στήριξή του. Οι τομείς της εκμετάλλευσης πρώτων υλών και της μεταποίησης συγκέντρωναν το μεγαλύτερο μερίδιο ΑΞΕ, με τις αναπτυσσόμενες χώρες να απορροφούν τα 2/3 των εισροών στους αντίστοιχους τομείς. Η οικονομική και πολιτική αστάθεια που ακολούθησαν μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου περιόρισαν σε μεγάλο βαθμό τις δραστηριότητες των πολυεθνικών επιχειρήσεων και κατά συνέπεια και την υλοποίηση ΑΞΕ.

Η περίοδος του Μεσοπολέμου αποτελεί ένα χρονικό διάστημα αντιφάσεων και οικονομικής ανασυγκρότησης. Ο Κανόνας του Χρυσού έχει καταργηθεί, έχει ξεσπάσει η Μεγάλη Ύφεση του 1929 και οι αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες της Λατινικής Αμερικής έχουν υιοθετήσει την υποκατάσταση των εισαγωγών για να προωθήσουν την εκβιομηχάνισή τους. Το γεγονός αυτό εξηγεί την ανοδική πορεία των επενδύσεων καθώς το συσσωρευμένο απόθεμα ΑΞΕ από 14.402 εκατομμύρια δολάρια που υπολογιζόταν το 1914 έφτασε τα 26.350 εκατομμύρια δολάρια το 1938. Η αφθονία σε φυσικούς πόρους και φθηνό εργατικό δυναμικό είναι τα αίτια για την υψηλή συγκέντρωση ΑΞΕ στις χώρες της Λ. Αμερικής και Ασίας με ποσοστό 30.8% και 25% επί του συνολικού επενδυμένου κεφαλαίου αντίστοιχα⁴. Οι επενδύσεις κάθετης ολοκλήρωσης, οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων στο εξωτερικό αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εποχής αυτής. Αν και ο πρωτογενής τομέας οικονομικής δραστηριότητας απορροφά υψηλό ποσοστό ΑΞΕ, ο

³ Ο μηχανισμός αυτόματης προσαρμογής που λειτουργούσε για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων ανισορροπιών στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών πραγματοποιούνταν είτε μέσω της ροής χρυσού είτε μέσω της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων. Στην πρώτη περίπτωση ο μηχανισμός λειτουργούσε ως εξής: σε μία πλεονασματική χώρα παρατηρούνταν εισροή χρυσού η οποία πυροδοτούσε την αύξηση της κυκλοφορίας του στο εσωτερικό της χώρας και την αύξηση των τιμών αντίστοιχα ενώ το αντίθετο συνέβαινε σε περίπτωση ελλείμματος. Στην δεύτερη περίπτωση η διόρθωση του ελλείμματος μιας χώρας πραγματοποιούνταν μέσω της αύξησης του επιτοκίου που συνεπάγεται την εισροή κεφαλαίων. Έτσι η εισροή κεφαλαίων ισορροπούσε την τάση της εκροής χρυσού και οδηγούσε στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

⁴ Δημήτρης Κυρκιλής, *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., 2002, σελ. 27-28

δευτερογενής τομέας κερδίζει μεγαλύτερο έδαφος στην υλοποίηση ΑΞΕ καθώς καλύπτει την ανάγκη της περιόδου για παραγωγή προϊόντων υψηλής αλλά και χαμηλής ποιότητας που να απευθύνονται σε όλες τις κοινωνικές τάξεις. Οι επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας προσανατολίστηκαν στην παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη νέων μεθόδων και τεχνολογιών ως προς την οργάνωση της παραγωγής, τον ποιοτικό έλεγχο και την βιομηχανική εξειδίκευση.

Η ραγδαία εξάπλωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων στιγμάτισε την εποχή μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και κυρίως την εποχή του 1960 όταν έγινε ξεκάθαρο πως η ανταγωνιστικότητα αποτελούσε το κυρίαρχο στοιχείο στην παγκόσμια οικονομία. Η πραγματοποίηση ΑΞΕ ήταν το μέσο των πολυεθνικών επιχειρήσεων για να προωθήσουν τις στρατηγικές τους και να επιτύχουν τους βασικούς τους στόχους: την εξασφάλιση μεγαλύτερου μεριδίου στην αγορά και χαμηλού κόστους σε πρώτες ύλες, μεταφορικά, φορολογία, μισθοδοσία.

Οι βιομηχανικές χώρες συνεχίζουν να απορροφούν τη συντριπτική πλειονότητα των ΑΞΕ. Στους πίνακες και το γράφημα που ακολουθούν περιλαμβάνονται οι εισροές ΑΞΕ στις αναπτυγμένες αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες και συγκεκριμένα στις πέντε χώρες που αποτελούν τις BRICS σήμερα. Παρατηρώντας τον πίνακα 1 και το γράφημα διαπιστώνουμε πως οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο είναι από τους μεγαλύτερους αποδέκτες ΑΞΕ. Πράγματι, οι ΗΠΑ ξεκίνησαν από 1.260 εκατ. δολάρια το 1970 και έφτασαν να συγκεντρώνουν 48.422 εκατ. δολάρια το 1990. Αντίστοιχα, το Ηνωμένο Βασίλειο από 1.488 εκατ. δολάρια το 1970 έφτασαν στα 30.461 εκατ. δολάρια το 1990. Ανοδική πορεία ακολούθησαν και ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία και η Ολλανδία, η Γερμανία. Στον πίνακα 1.2 όπου παρουσιάζονται οι εκροές ΑΞΕ, οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθούν να έχουν ανοδική τάση τα πρωτεία όμως κατέχει η Ιαπωνία που από τα 355 εκατ. δολάρια το 1970 έφτασε τα 50.772 το 1990.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εισροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στις Αναπτυγμένες Χώρες
περίοδος 1970-1990(εκατ. δολάρια)

Χώρες	1970	1974	1978	1982	1986	1990
<i>Καναδάς</i>	1.823	3.725	3.715	124	2.853	7.582
<i>Γαλλία</i>	621	1.847	2.445	1.559	2.862	16.520
<i>Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας</i>	770	2.168	1.594	755	2.319	–
<i>Ιαπωνία</i>	94	202	8	439	242	1.806
<i>Ολλανδία</i>	663	1.103	1.082	1.157	3.356	11.063
<i>Σουηδία</i>	108	77	70	394	1.080	1.971
<i>Ην. Βασίλειο</i>	1.488	4.374	3.787	5.413	8.275	30.461
ΗΠΑ	1.260	3.330	5.850	13.810	36.145	48.422

Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Εκροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων από τις Αναπτυγμένες Χώρες
περίοδος 1970-1990(εκατ. δολάρια)

Χώρες	1970	1974	1978	1982	1986	1990
<i>Καναδάς</i>	931	1.357	2.278	2.402	3.501	5.237
<i>Γαλλία</i>	365	780	1.794	3.063	5.231	38.302
<i>Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας</i>	1.070	2.119	3.901	3.020	10.064	–
<i>Ιαπωνία</i>	355	2.012	2.371	4.540	14.402	50.772
<i>Ολλανδία</i>	1.317	2.789	3.386	3.065	4.428	14.372
<i>Σουηδία</i>	213	430	415	1.360	3.948	14.746
<i>Ην. Βασίλειο</i>	1.678	4.376	6.815	3.707	17.294	17.948
ΗΠΑ	7.590	9.052	16.225	1.078	19.641	30.982

Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

Από την άλλη πλευρά, η μεγαλύτερη συγκέντρωση ΑΞΕ στον αναπτυσσόμενο κόσμο παρατηρείται στη Λατινική Αμερική και την Νοτιανατολική Ασία. Οι δέκα μεγαλύτερες οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών μεταξύ των οποίων η Κίνα και η Βραζιλία, συγκέντρωναν το 1990 το 72,7% του συνολικού αποθέματος ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες⁵. Παρατηρώντας τον πίνακα 1.3 διαπιστώνουμε πως η Βραζιλία και η Κίνα απορροφούν το μεγαλύτερο μερίδιο ΑΞΕ μεταξύ των BRICS. Αντίθετα η Νότια Αφρική παρουσιάζει τη μικρότερη συγκέντρωση ΑΞΕ ενώ η Ινδία εμφανίζει σταδιακή άνοδο. Η Ρωσία είναι η μόνη εκ των BRICS που δεν αποτελεί αποδέκτη ΑΞΕ κατά την περίοδο 1970-1990, οι κλειστοί οικονομικοί και πολιτικοί θεσμοί που επικράτησαν έπαιξαν καθοριστικό ρόλο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

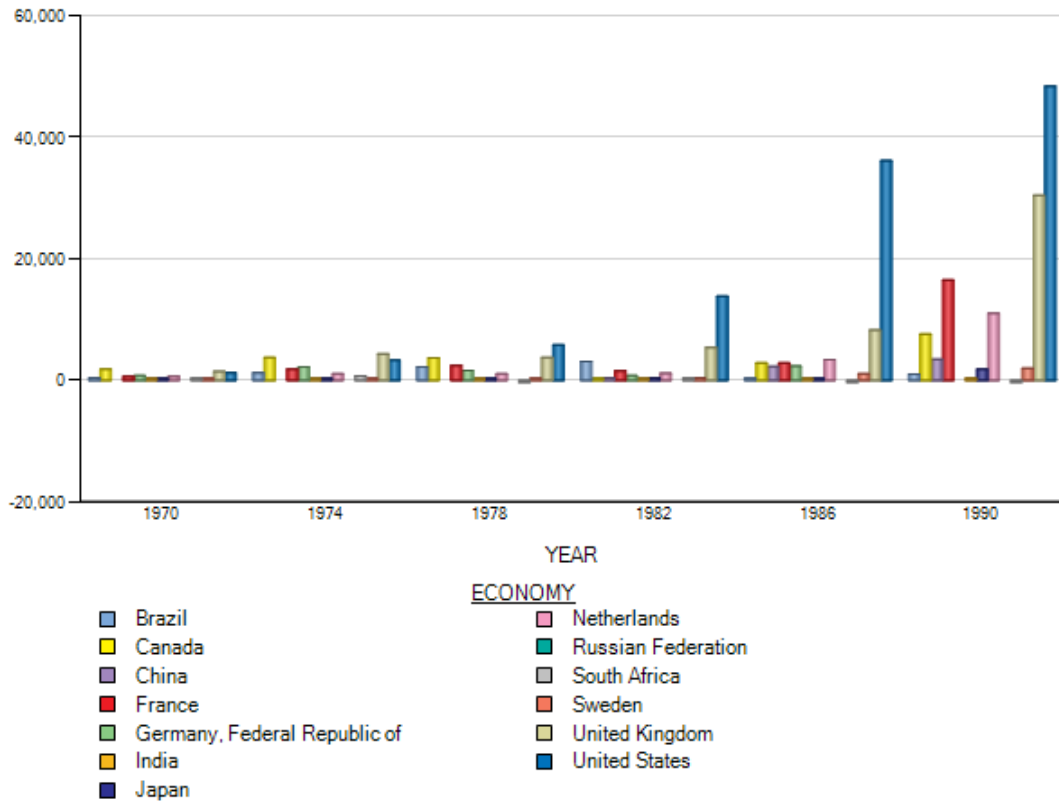
**Εισροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στις Αναπτυσσόμενες Χώρες
περίοδος 1970-1990 (εκατ. δολάρια)**

<i>Χώρες</i>	<i>1970</i>	<i>1974</i>	<i>1978</i>	<i>1982</i>	<i>1986</i>	<i>1990</i>
<i>Βραζιλία</i>	392	1.208	2.180	3.115	317	989
<i>Κίνα</i>	0	0	0	430	2.244	3.487
<i>Ινδία</i>	45	57	18	72	118	237
<i>Ρωσία</i>	–	–	–	–	–	–
N.						
Αφρική	335	696	-109	330	-50	-78

Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

⁵ Δημήτρης Κυρκιλής, *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., 2002, σελ 34

Γράφημα 1
Η εισροή ΑΞΕ σε Αναπτυγμένες και Αναπτυσσόμενες χώρες
(1970-1990)

Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

Η δεκαετία του '70 έθεσε τις βάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη των ΑΞΕ που ακολούθησε τις επόμενες δεκαετίες. Η κατάργηση του Bretton Woods, οι πετρελαϊκές κρίσεις και οι κρίσεις χρέους στις αναπτυσσόμενες χώρες που είχαν στηρίξει την ανάπτυξή τους στο δανεισμό από εμπορικές τράπεζες, ανέδειξαν ένα νέο οικονομικό πλαίσιο. Οι φιλελεύθερες πολιτικές που προωθήθηκαν από την συναίνεση της Ουάσινγκτον αποτελούν το χαρακτηριστικό της δεκαετίας του '80 και αφορούσαν κυρίως: την αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία, την απορρύθμιση των αγορών εργασίας και κεφαλαίων, την αύξηση των ιδιωτικοποιήσεων και τη μείωση του κρατικού παρεμβατισμού. Τα διαρθρωτικά προγράμματα που εφαρμόστηκαν στις αναπτυσσόμενες χώρες είχαν αμφιλεγόμενα αποτελέσματα καθώς δεν είχαν αναπτύξει όλες οι χώρες εξίσου ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο. Ιδιαίτερα στις ΛΑΧ τα αποτελέσματα είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία. Η ανεργία αυξήθηκε, η

οικονομική ανάπτυξη και η βιομηχανική παραγωγή περιορίστηκε ενώ οι επενδύσεις και το κατά κεφαλήν εισόδημα μειώθηκαν.

Οι ΑΞΕ είναι το νέο μέσο χρηματοδότησης και ανάπτυξης για τις αναπτυσσόμενες χώρες και λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Σε διεθνές επίπεδο παρατηρείται μια συντονισμένη προσπάθεια για βελτίωση του επενδυτικού κλίματος με την διαμόρφωση ενός ελαστικότερου καθεστώτος για τους ξένους επενδυτές. Σε εθνικό επίπεδο οι κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών προώθησαν πολιτικές απορρύθμισης και ιδιωτικοποιήσεων με έμφαση στον τομέα των υπηρεσιών όπως στις τηλεπικοινωνίες και στις αερομεταφορές. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η βελτίωση της επικοινωνίας και της πληροφόρησης σε συνδυασμό με τις νέες οικονομικές συνθήκες ανέδειξαν τον τομέα των υπηρεσιών ως τον κυριότερο αποδέκτη ΑΞΕ. Οι ανεπτυγμένες χώρες εξειδικεύτηκαν σε χρηματοπιστωτικές και υπηρεσίες που σχετίζονται με τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Η Τριάδα (ΗΠΑ, Ε.Ε., Ιαπωνία) ήταν οι μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις της εποχής με την υψηλότερη συγκέντρωση ΑΞΕ. Συγκεκριμένα η Ε.Ε. και η Ιαπωνία έγιναν οι μεγαλύτερες πηγές υπηρεσιών με μέσο όρο επενδύσεων σχεδόν δύο φορές μεγαλύτερο από εκείνο των ΗΠΑ⁶.

Σε αντίθεση με τις αναπτυγμένες, οι αναπτυσσόμενες χώρες εστίασαν σε υπηρεσίες για το εμπόριο, τις κατασκευές, τον τουρισμό και σε βασικές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Επιπλέον, για να προσελκύσουν μεγαλύτερο όγκο ΑΞΕ εφήρμοσαν συγκεκριμένες πολιτικές: τη μείωση ή την αφαίρεση συναλλαγματικών ελέγχων, την δυνατότητα επαναπατρισμού των κερδών και γενικότερα την διαμόρφωση ελαστικότερων κανονισμών σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας που παραδοσιακά ελέγχονταν από το κράτος. Αν και η απορρύθμιση των κεφαλαιαγορών προκάλεσε σταδιακά νομισματικές και χρηματοπιστωτικές κρίσεις⁷ τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες που εξετάζουμε, η εφαρμογή ελαστικότερων πολιτικών είχε θετικά αποτελέσματα στην προσέλκυση ΑΞΕ. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Κίνας η οποία σύμφωνα με τα στοιχεία του World Investment Report για το 2015 κατατάσσεται στη 2^η θέση

⁶ Unctad, World Investment Report The Triad in Foreign Direct Investment, New York: 1991, p. 19, http://unctad.org/en/Docs/wir1991overview_en.pdf

⁷ Η απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών οδήγησε σε αύξηση των αξιών χωρίς όμως να ανταποκρίνεται στην πραγματική αξία των επιχειρήσεων στο χρηματιστήριο με αποτέλεσμα να προκληθούν οι νομισματικές κρίσεις σε Ασία, Ρωσία και Λατινική Αμερική.

παγκοσμίως μεταξύ των 20 χωρών με τον μεγαλύτερο όγκο εισερχόμενων ΑΞΕ για τα έτη 2013 και 2014.

Παρατηρώντας τα δεδομένα του Πίνακα 2, το απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ στις χώρες που αποτελούν τις BRICS παρουσιάζει ανοδική πορεία με την Κίνα να κατέχει τα πρωτεία. Στον αντίποδα, οι αναπτυγμένες χώρες έχουν υψηλό απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ με τις ΗΠΑ στην πρώτη θέση και την Αγγλία και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες να ακολουθούν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ σε Αναπτυγμένες και Αναπτυσσόμενες χώρες
περίοδος 1990-2014 (εκατ. δολάρια)

Χώρες	1990	1995	2000	2005	2010	2014
<i>Γαλλία</i>	104.268	233.126	184.215	379.385	630.710	729.127
<i>Γερμανία</i>	226.552	312.576	271.613	476.011	716.704	743.512
<i>Ελβετία</i>	34.245	57.063	86.804	170.156	610.852	681.849
<i>Ην.</i>						
<i>Βασίλειο</i>	203.905	199.772	463.134	851.013	1.094.833	1.662.858
<i>ΗΠΑ</i>	539.061	1.005.726	2.783.235	2.817.970	3.422.293	5.409.884
<i>Ιαπωνία</i>	9.850	33.531	50.322	100.901	214.880	170.615
<i>Καναδάς</i>	112.843	123.181	212.716	341.630	591.873	631.316
<i>Ολλανδία</i>	71.828	110.756	243.333	501.347	647.723	664.442
<i>Βραζιλία</i>	37.143	47.887	122.250	181.344	682.346	754.769
<i>Ινδία</i>	1.657	5.641	16.339	43.202	205.580	252.331
<i>Κίνα</i>	20.691	101.098	193.348	272.094	587.817	1.085.293
<i>Ν.Αφρική</i>	9.210	15.014	43.451	96.693	179.565	145.384
Ρωσία	–	5.061	32.204	180.228	490.560	378.543

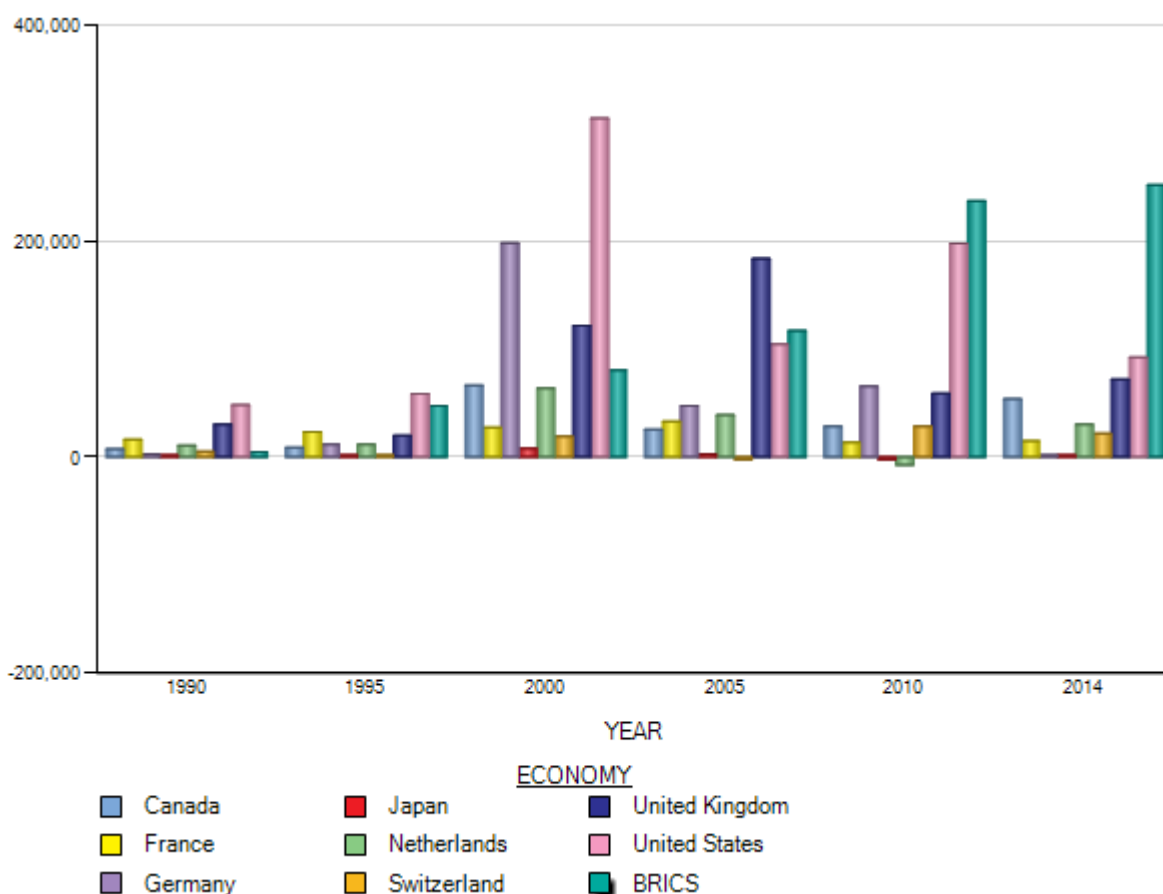
Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο World Investment Report 2015 γίνεται αντιληπτό πως οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν αποκτήσει μεγαλύτερο μερίδιο ΑΞΕ αφού από τις 20 οικονομίες υποδοχής οι 9 προέρχονται από τον

αναπτυσσόμενο κόσμο. Συγκεκριμένα η Κίνα, η Ρωσία, η Βραζιλία και η Ινδία κατέχουν υψηλές θέσεις αποδεικνύοντας πως οι BRICs έχουν βελτιώσει το επενδυτικό τους περιβάλλον προσελκύοντας ΑΞΕ που άγγιξαν τα 252 δις δολάρια και το 21% των εισερχόμενων ΑΞΕ παγκοσμίως⁸. Στο γράφημα που ακολουθεί είναι εμφανές πως οι BRICs είναι ο μεγαλύτερος αποδέκτης ΑΞΕ με τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο να ακολουθούν στην δεύτερη και την τρίτη θέση αντίστοιχα, ενώ η Ιαπωνία είναι η μοναδική χώρα που από το 1990-2014 συγκεντρώνει το μικρότερο μερίδιο ΑΞΕ μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών. Οι κλειστοί οικονομικοί και πολιτικοί θεσμοί που επικρατούν στη χώρα εξηγούν τα μικρά ποσοστά εισερχόμενων ΑΞΕ.

Γράφημα 2

Η εισροή ΑΞΕ σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες (1990-2014)

Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

⁸ Unctad, World Investment Report Reforming International Investment Governance, New York and Geneva, 2015, p. 5

1.3 Το θεωρητικό υπόβαθρο των ΑΞΕ

Από την εμφάνισή τους μέχρι σήμερα οι ΑΞΕ έχουν απασχολήσει πολλούς μελετητές. Το νεοκλασικό υπόδειγμα, η θεωρία των ατελειών της αγοράς, η θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης, η θεωρία του κύκλου ζωής του προϊόντος, η θεωρία της εσωτερικοποίησης των συναλλαγών, και η εκλεκτική προσέγγιση αποτελούν τη θεωρητική βάση για την ερμηνεία των ΑΞΕ. Τα βασικά κίνητρα για την πραγματοποίησή τους, η επίδραση των ΑΞΕ στους παραγωγικούς συντελεστές και στην οικονομία της χώρας υποδοχής αλλά και οι συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούν μεταξύ των επιχειρήσεων είναι ζητήματα που αναλύονται στις εν λόγω θεωρίες.

Το **νεοκλασικό υπόδειγμα** αποτελεί την θεωρία που εξηγεί την εμφάνιση και λειτουργία των ΑΞΕ πριν από την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στηρίζεται στην υπόθεση τέλει ανταγωνισμού, στην ύπαρξη σταθερών οικονομικών κλίμακας, στην ύπαρξη τέλει πληροφόρησης και ισοσκελισμένου ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών. Το υπόδειγμα εμφανίζει την αποδοτικότητα του κεφαλαίου ως τον παράγοντα που οδήγησε στην ανάπτυξη των ΑΞΕ από τις αναπτυγμένες χώρες που έχουν μικρότερη απόδοση λόγω της κεφαλαιακής επάρκειας που διαθέτουν στις αναπτυσσόμενες όπου συμβαίνει το αντίθετο.

Ωστόσο, το υπόδειγμα αυτό αν και υπογραμμίζει τον ρόλο που διαδραματίζει η κεφαλαιακή απόδοση στην εξέλιξη των ΑΞΕ, βασίζεται σε στοιχεία που δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες συνθήκες οργάνωσης της διεθνούς παραγωγής και λειτουργίας των πολυεθνικών επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να το καθιστούν ανεπαρκές για την ερμηνεία των ΑΞΕ.

Σε αντίθεση με το νεοκλασικό υπόδειγμα, ο Stephen Hymer⁹ (1976) ανέπτυξε τη **θεωρία των ατελειών της αγοράς** που στηρίχθηκε στο γεγονός πως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις δρουν σε ατελείς ολιγοπωλιακές αγορές, συνθήκες οι οποίες καθορίζουν τις επιχειρησιακές δραστηριότητες. Θεωρείται ότι έθεσε τα θεμέλια για τη θεωρία των ΑΞΕ εστιάζοντας στη λειτουργία των πολυεθνικών επιχειρήσεων ενώ σημαντική

⁹ Alan M. Rugman, *International Business Critical Perspectives on Business and Management Theory of Multinational Enterprise*, London and New York: Routledge, 1992, p. 127-133

είναι και η συμβολή του στον διαχωρισμό των ΑΞΕ από τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου.

Συνοπτικά διακρίνει τέσσερις περιπτώσεις επιχειρήσεων με διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες: α) την περίπτωση όπου οι επενδύσεις πραγματοποιούνται με συγχώνευση μεταξύ εταιρειών που παράγουν προϊόντα που προορίζονται για την ίδια αγορά και λειτουργούν κάτω από συνθήκες ατελούς ανταγωνισμού, β) την περίπτωση εκχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (licensing) όπου μερικές εταιρείες διαθέτουν κάποιο πλεονέκτημα σε σχέση με κάποιες άλλες εταιρείες όπως για παράδειγμα την κατοχή ευρεσιτεχνίας για ένα προϊόν, γ) την περίπτωση όπου η εταιρεία αποτελείται από πολλούς μετόχους οι οποίοι έχουν ως στόχο την διασφάλιση πληρέστερης πληροφόρησης και δ) την περίπτωση που οι εταιρείες ανήκουν στο κράτος και δεν πραγματοποιούνται επενδύσεις.

Βασικό στοιχείο στη θεωρία αυτή είναι η ραγδαία ανάπτυξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων τόσο εντός όσο και εκτός των εθνικών συνόρων η οποία βασίστηκε στην τεχνογνωσία, την οργανωτική δομή, το εξελιγμένο επίπεδο παραγωγικής διαδικασίας, τη διαφοροποίηση του προϊόντος, τη δυνατότητα χρηματοδότησης που διαθέτουν. Έτσι δημιουργείται μια σχέση πυρήνα/περιφέρειας μεταξύ της μητρικής εταιρείας (η οποία κατά κανόνα προέρχεται από τις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες) και των θυγατρικών εταιρειών (που βρίσκονται στις αναπτυσσόμενες χώρες). Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις λόγω των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που διαθέτουν και του μεγάλου μεγέθους τους αποκτούν τη μονοπωλιακή ισχύ στην αγορά γεγονός το οποίο σημαίνει πως είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν προς όφελός τους όλα τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα υποδοχής δημιουργώντας μία σχέση εξάρτησης.

Η έννοια του ανταγωνισμού προβληματίσε και άλλους μελετητές όπως τον Knickerbocker (1973) ο οποίος αποτελεί τον εμπνευστή της **θεωρίας της βιομηχανικής οργάνωσης**¹⁰. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή όλοι οι παράγοντες που καθορίζουν την ανοδική πορεία των μεταποιητικών τομέων στην εγχώρια αγορά μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για την εξάπλωση των επιχειρήσεων στις αγορές του εξωτερικού. Οι ηγετικές επιχειρήσεις αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε παρόμοιους με αυτές κλάδους. Ο ανταγωνισμός είναι το κυρίαρχο στοιχείο μεταξύ των επιχειρήσεων και εξηγεί την

¹⁰ Δημήτρης Κυρκιλής, *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., 2002, σελ 56

τάση αποτροπής της δημιουργίας πρόσθετων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και κατά συνέπεια διασφάλισης της μονοπωλιακής θέσης μιας επιχείρησης στην ξένη αγορά.

Συνεπώς, η θεωρία αυτή υποστηρίζει πως οι ΑΞΕ λειτουργούν ως ένα από τα κυριότερα εργαλεία της στρατηγικής των επιχειρήσεων. Η διασφάλιση της θέσης της επιχείρησης στην αγορά από τις επιδράσεις του ανταγωνισμού αποτελεί κεντρικό ζήτημα της θεωρίας που εξηγεί την ταχεία ανάπτυξη των ΑΞΕ.

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται και η συμβολή του Raymond Vernon (1966) με την θεωρία του κύκλου ζωής του προϊόντος στην ερμηνεία των ΑΞΕ. Η θεωρία αυτή αναλύει σταδιακά την εξέλιξη της παραγωγής, τον ρόλο της τεχνολογικής προόδου και της πληροφόρησης, το κόστος στην παραγωγή, τη μεταφορά, το εργατικό δυναμικό, τις συνθήκες ανταγωνισμού και την εξάπλωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Η ταχεία ανάπτυξη των ΑΞΕ, μιας από τις τρεις στρατηγικές της επιχείρησης για να εισχωρήσει στις αγορές του εξωτερικού, είναι αναμενόμενη καθώς ακολουθεί τον κύκλο ζωής του προϊόντος.

Συγκεκριμένα ο κύκλος ζωής του προϊόντος περιγράφεται σε πέντε στάδια¹¹ λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη δύο χωρών με διαφορετικό τεχνολογικό επίπεδο:

- Το πρώτο στάδιο είναι το στάδιο παραγωγής του νέου προϊόντος και αναφέρεται στην παραγωγή και κατανάλωση του προϊόντος εντός της τεχνολογικά αναπτυγμένης χώρας.
- Το δεύτερο στάδιο είναι αυτό της μαζικής παραγωγής και εξαγωγής του προϊόντος όπου η ζήτηση αυξάνεται και εκδηλώνεται και σε περιοχές εκτός συνόρων με πιθανότητα ίδρυσης νέας παραγωγικής μονάδας στο εξωτερικό.
- Το στάδιο που ακολουθεί είναι αυτό της ωρίμανσης του προϊόντος όπου η τεχνολογία του προϊόντος τυποποιείται και δημιουργούνται νέες παραγωγικές μονάδες σε άλλες χώρες.
- Το τέταρτο στάδιο παρουσιάζει την τεχνολογικά αναπτυγμένη χώρα να έχει χάσει την μονοπωλιακή της ισχύ στις αγορές ενώ η αναπτυσσόμενη να κερδίζει έδαφος καθώς παρουσιάζει σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα όπως το φθινό κόστος παραγωγής. Οι επιχειρήσεις αναζητούν μειωμένο κόστος παραγωγής, μεταφοράς και διανομής των προϊόντων τους γι' αυτό η

¹¹ Χρήστος Ε. Παπάζογλου, Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική, Αθήνα 2010, σ. 66-68, 143-144

αναπτυσσόμενη χώρα θεωρείται πιο ελκυστική για την υλοποίηση επενδύσεων.

- Το τελικό στάδιο είναι αυτό της πλήρους τυποποίησης της τεχνολογίας και του φθηνού κόστους παραγωγής που οδηγεί στο τέλος του κύκλου ζωής του προϊόντος. Η αναπτυσσόμενη χώρα έχει αναλάβει πλέον την παραγωγή του προϊόντος ενώ η αναπτυγμένη ασχολείται με την παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Από την ανάλυση των πέντε σταδίων προκύπτει το γεγονός πως θεωρείται δεδομένο ότι η τεχνολογική πρόοδος παρατηρείται αποκλειστικά στις αναπτυγμένες χώρες πράγμα που δεν ισχύει γιατί υπάρχουν αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Κίνα, που αποδεικνύουν το αντίθετο. Επιπλέον, δεν οριοθετείται χρονικά η διάρκεια του κύκλου ζωής του προϊόντος καθώς επίσης δεν λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές συνθήκες που επικρατούν παγκοσμίως και θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εξέλιξη των σταδίων.

Στην λογική του κόστους που συνεπάγεται η ύπαρξη ατελειών στην αγορά και των οφελών που προκύπτουν από τις ενδο-επιχειρησιακές συναλλαγές ανταποκρίνεται η **θεωρία της εσωτερικοποίησης των συναλλαγών** που αναπτύχθηκε από τον Ronald Coase (1937). Σύμφωνα με τον Coase ο κύριος λόγος για την ίδρυση των επιχειρήσεων είναι το κόστος του μηχανισμού των τιμών¹². Οι ενδο-επιχειρησιακές συναλλαγές παρουσιάζουν μικρότερο συναλλακτικό κόστος σε σχέση με το κόστος συναλλαγής που προκύπτει από την λειτουργία της αγοράς με τον επιχειρηματία να παίρνει τον ρόλο του συντονιστή που διευθύνει την παραγωγή. Οι λειτουργίες των επιχειρήσεων έχουν αυξηθεί καθώς πέρα από την παραγωγική διαδικασία αναλαμβάνουν το μάρκετινγκ, την εξειδίκευση του προσωπικού, την διαχείριση των κεφαλαίων, τον έλεγχο του τμήματος έρευνας και ανάπτυξης. Πρόκειται για λειτουργίες που οργανώνονται στο εσωτερικό της επιχείρησης αντί να χρησιμοποιούνται οι εξωτερικές αγορές για την ολοκλήρωσή τους. Μάλιστα επισημαίνει πως οι συναλλαγές που διεκπεραιώνονται στο εσωτερικό της επιχείρησης συχνά έχουν διαφορετική μεταχείριση από τις κυβερνήσεις και τους οργανισμούς με εκτελεστική εξουσία σε σχέση με αυτές που οργανώνονται στη συμβατική αγορά. Η τεχνολογική πρόοδος αναγνωρίζεται ως σημαντικός παράγοντας που μπορεί να

¹² R. H. Coase, The nature of the firm, *Economica*, 4, 1937, p. 390

συντελέσει στην ενίσχυση της παραγωγής διαφοροποιημένων προϊόντων αλλά και στη μείωση του κόστους οργάνωσης των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών επιχειρήσεων μέσα από την ανάπτυξη ενός δικτύου πληροφόρησης και επικοινωνίας μεταξύ της μητρικής εταιρείας και των θυγατρικών εταιρειών. Συμπερασματικά, η δημιουργία οικονομιών κλίμακας και συγκεκριμένα η ίδρυση θυγατρικών εταιρειών οδηγεί στην εσωτερίκευση των συναλλαγών και προσδίδει περισσότερη σταθερότητα και ανεξαρτησία στην επιχείρηση που ασκεί τον έλεγχο των παραγωγικών συντελεστών. Οποιαδήποτε διαταραχή εμφανιστεί στην ζήτηση για προϊόντα που προορίζονται στην εγχώρια αγορά μπορεί να ξεπερασθεί αφού οι θυγατρικές εταιρείες που στοχεύουν σε τοπικές αγορές διαφορετικών χωρών μπορούν εύκολα να βρουν αγοραστικό κοινό επαναφέροντας την ισορροπία.

Η σημαντικότερη θεωρία για τις ΑΞΕ είναι η **εκλεκτική προσέγγιση** που αναπτύχθηκε από τον Dunning (1977). Περιλαμβάνει στοιχεία από τις προηγούμενες θεωρίες που αναλύθηκαν δίνοντας έμφαση στα πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα υποδοχής, τους καθοριστικούς παράγοντες για την υλοποίηση μιας ξένης επένδυσης. Η προσέγγιση ονομάστηκε **OLI**¹³ από τα αρχικά των τριών πλεονεκτημάτων (Ownership Advantage, Location Advantage, Internalization Advantage).

Το **Ιδιοκτησιακό Πλεονέκτημα** (Ownership Advantage) είναι το σημαντικότερο κριτήριο για τη δημιουργία θυγατρικών επιχειρήσεων. Αναφέρεται σε όλα τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που κατέχει η χώρα υποδοχής και καθορίζουν αν θα πραγματοποιηθεί ή όχι η ξένη επένδυση στο εσωτερικό της.

Ακολουθεί το **Πλεονέκτημα της τοποθεσίας**(Location Advantage) το οποίο τονίζει τη σημασία της περιοχής που θα επιλέξει η μητρική εταιρεία όπου θα ιδρυθεί η θυγατρική εταιρεία. Συνήθως πρόκειται για περιοχές που παρέχουν εύκολη πρόσβαση σε πρώτες ύλες, που διαθέτουν φθηνό εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και μεταφορικό κόστος με θετικό επενδυτικό κλίμα. Εν συντομία είναι περιοχές που συνδυάζουν το χαμηλό κόστος παραγωγής με το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Το **Πλεονέκτημα της Εσωτερικοποίησης** (Internalization Advantage) προέρχεται από τη θεωρία περί εσωτερικοποίησης των συναλλαγών. Η πολυεθνική εταιρεία οργανώνει εσωτερικές αγορές προκειμένου να αποφύγει τις στρεβλώσεις της αγοράς αναλαμβάνοντας, μέσω της δημιουργίας θυγατρικών εταιρειών,

¹³ Ε. Δ. Πουρναράκης, Διεθνής Οικονομική Μία εισαγωγική προσέγγιση, 3^η Έκδοση, Αθήνα : 2004 σ. 491-492

δραστηριότητες πέραν της παραγωγικής διαδικασίας η οργάνωση των οποίων ανήκε στο μηχανισμό της αγοράς.

Βέβαια, παρά το γεγονός πως η λειτουργία, ο αντίκτυπος και γενικά ο ρόλος των πολυεθνικών επιχειρήσεων και των ΑΞΕ στην οικονομία των χωρών υποδοχής έχουν γίνει αντικείμενο μελέτης, εντούτοις δεν υπάρχει μια ολοκληρωμένη παραδεκτή θεωρία.

1.4 Οι παράγοντες που επηρεάζουν την υλοποίηση ΑΞΕ

Τα στοιχεία που καθορίζουν την υλοποίηση ΑΞΕ έχουν ιδιαίτερη σημασία τόσο για τους επενδυτές όσο και για τις υποψήφιες χώρες υποδοχής και θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

1. Το είδος της επένδυσης που θα πραγματοποιηθεί αν πρόκειται για ΑΞΕ οριζόντιας ή κάθετης ολοκλήρωσης
2. Το θεσμικό πλαίσιο και οι κανονισμοί που υπάρχουν σε μία χώρα σχετικά με την καταχώρηση των δραστηριοτήτων από ξένους επενδυτές
3. Το μέγεθος, η λειτουργία και η αποδοτικότητα των τοπικών αγορών
4. Το ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα της χώρας, τα κίνητρα και τα μέτρα προώθησης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που λαμβάνει η χώρα
5. Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα αποδέκτης και εξασφαλίζει χαμηλότερο κόστος για την παραγωγή των προϊόντων
6. Η εμπορική πολιτική και τα προγράμματα ιδιωτικοποίησης

Οι ΑΞΕ οριζόντιας ολοκλήρωσης είναι επενδύσεις που προϋποθέτουν συνήθως την δημιουργία θυγατρικών επιχειρήσεων για την παραγωγή του προϊόντος και την πώλησή του στην αγορά της χώρας αποδέκτη. Από την άλλη πλευρά οι ΑΞΕ κάθετης ολοκλήρωσης αφορούν επενδύσεις που πραγματοποιούν μέρος της παραγωγής του προϊόντος στην χώρα υποδοχής προκειμένου να εξαχθεί εκ νέου. Οι μεν ΑΞΕ υποκαθιστούν το διεθνές εμπόριο και οι δε το ενισχύουν με συνέπεια τα κριτήρια που επηρεάζουν την υλοποίησή τους να διαφέρουν.

Η μεγιστοποίηση του κέρδους αποτελεί τη βασική επιδίωξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Το θεσμικό πλαίσιο είναι βασικός παράγοντας που επηρεάζει το ύψος

του κόστους και των κερδών μιας επιχείρησης και κατά συνέπεια οποιαδήποτε επιχειρηματική απόφαση¹⁴. Ο βαθμός παρέμβασης των κυβερνήσεων στην οικονομία επιδρά στην προσέλκυση ΑΞΕ. Οι αναπτυσσόμενες χώρες μιμούμενες τις αναπτυγμένες χώρες προσπαθούν να προσαρμόσουν τους θεσμούς τους στις σύγχρονες οικονομικές συνθήκες. Ωστόσο, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, όπως αυτό της γαιοκτησίας, που καθορίζονται αυστηρά από τις κυβερνήσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες αποτέλεσαν έναν από τους ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών. Πιο πρακτικά, παρά το ότι έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος από τις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε να μειωθούν τα εμπόδια ως προς την αδειοδότηση των νέων επιχειρήσεων και την ηλεκτρονική διαδικασία καταχώρησης των ΑΞΕ, χρειάζεται περαιτέρω οργάνωση και διαφάνεια για να απλουστευθούν οι διαδικασίες και να μειωθούν τα επίπεδα διαφθοράς και γραφειοκρατίας. Ειδικότερα η διαφθορά λειτουργεί αποτρεπτικά στην προσέλκυση ΑΞΕ επειδή συμβάλλει στην αύξηση του κόστους της επένδυσης.

Η αναζήτηση νέων αγορών για την προώθηση των προϊόντων της επιχείρησης, ο μιμητισμός της ανταγωνίστριας εταιρείας που επεκτείνεται στο εξωτερικό, το μέγεθος της αγοράς καθώς επίσης και η γεωγραφική θέση συνδέονται με την αποδοτικότητα της αγοράς της χώρας αποδέκτη. Ο παράγοντας αυτός εξηγεί γιατί οι BRICs απορροφούν τόσο σημαντικό μερίδιο ΑΞΕ παγκοσμίως.

Ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζει το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον μιας χώρας. Περιλαμβάνει την πολιτική και μακροοικονομική σταθερότητα, το φορολογικό καθεστώς της χώρας και τα μέτρα που υιοθετεί για την προσέλκυση επενδύσεων. Αν και η πολιτική αστάθεια έχει συνδεθεί με την αβεβαιότητα στο εσωτερικό των χωρών, την απειλή των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και κυρίως με τη μείωση των επενδύσεων, η οικονομική απόδοση των χωρών επηρεάζεται με διαφορετικό τρόπο από την αλλαγή των πολιτικών καθεστώτων¹⁵.

Τα δημοκρατικά καθεστάτα δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη των επενδύσεων σε αντίθεση με τα καθεστάτα των οικονομιών σε μετάβαση που προκαλούν οικονομικές κρίσεις αλλά και τα δικτατορικά καθεστάτα που έχουν συνδεθεί πολλάκις με την πρόκληση πολέμων. Έχει παρατηρηθεί πως ο

¹⁴ De Mello L. R. (1997), "Foreign Direct Investment in Developing Countries and Growth: A selective Survey", *The Journal of Development Studies*, 34 p. 1-34

¹⁵ Adam Preworski, Michael E. Alvarez, José Antonio Cheibub, Fernando Limongi, *Democracy and Development. Political Institutions and Well-Being in the World 1959-1990*, Cambridge University Press, 2000, p. 206-212

ρυθμός ανάπτυξης των χωρών με δικτατορικά καθεστώτα από 4.68% κατά την περίοδο ειρήνης μειώθηκε δραματικά στο 1.68% σε περίοδο πολέμου, ενώ για τις δημοκρατικές χώρες ο ρυθμός ανάπτυξης παρουσίασε μικρή πτώση από 3.97% σε 3.46% αντίστοιχα. Επομένως, Οι κλειστοί πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί απομακρύνουν την χώρα από τα οφέλη της οικονομικής μεγέθυνσης και ενισχύουν τις κοινωνικές ανισότητες στο εσωτερικό της¹⁶. Τουναντίον, οι χώρες που υιοθετούν ανοιχτούς πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για την υλοποίηση ΑΞΕ και βαδίζουν στο δρόμο προς την ευημερία.

Τα κίνητρα που προσφέρουν οι υποψήφιες χώρες υποδοχής μαζί με τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν είναι οι κυριότεροι παράγοντες. Αφορούν κυρίως φορολογικές ελαφρύνσεις, την υπογραφή διμερών συνθηκών με τις χώρες προέλευσης ΑΞΕ για την αποφυγή της διπλής φορολόγησης των επιχειρήσεων, την δημιουργία ειδικών ζωνών στις οποίες οι επενδυτές απολάβουν ειδικών δασμολογικών μειώσεων και ενός ειδικού φορολογικού καθεστώτος με στόχο την αύξηση των επενδύσεων στις συγκεκριμένες περιοχές.

Οι υποψήφιες χώρες υποδοχής, ειδικά στις αρχές του '90, ξεκίνησαν να δρουν ανταγωνιστικά όχι μόνο ως προς τις άλλες χώρες αλλά πολλές φορές ο ανταγωνισμός αναπτυσσόταν και μεταξύ διαφόρων περιοχών στο εσωτερικό της χώρας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βραζιλία με τον υψηλό ανταγωνισμό μεταξύ Πολιτειών και Δήμων για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού επενδύσεων στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας που έμεινε γνωστός και ως «πόλεμος των προσφορών»¹⁷.

Ένας εξίσου σημαντικός παράγοντας με τον προηγούμενο είναι η χώρα αποδέκτης να διαθέτει αφθονία σε φθηνές πρώτες ύλες, εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, χαμηλό μεταφορικό κόστος, υψηλή παραγωγικότητα και ικανοποιητικό επίπεδο υποδομών σε μεταφορές και υπηρεσίες τεχνολογίας. Οι BRICS προσφέρουν εύκολη πρόσβαση σε φυσικούς πόρους και λόγω του μεγάλου μεγέθους του πληθυσμού τους διαθέτουν άφθονο εργατικό δυναμικό που τα τελευταία χρόνια εξειδικεύεται και στην παραγωγή προϊόντων εντάσεως τεχνολογίας.

¹⁶ Daron Acemoglu James A. Robinson, Γιατί αποτυγχάνουν τα Έθνη, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2013, σ. 416-420

¹⁷ OECD Working Papers on International Investment 2003/01, Hans Christiansen, Charles Oman, Andrew Charlton, "Incentives-based Competition for Foreign Direct Investment The Case of Brazil", March 2003, p. 15-16, http://www.oecd.org/investment/investment-policy/WP-2003_1.pdf

Η απελευθέρωση του εμπορίου μαζί με την υιοθέτηση προγραμμάτων αποκρατικοποιήσεων έθεσαν τις βάσεις για τη σύγχρονη μορφή των επενδύσεων. Οι χώρες που έχουν γίνει μέλη του ΠΟΕ έχουν καταργήσει τα προστατευτικά μέτρα και έχουν υπογράψει τη Γενική Συμφωνία για τις υπηρεσίες (GATS) και τη συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPS) που δίνουν ώθηση στο διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις βελτιώνοντας τους όρους ανταγωνισμού. Η αποφυγή εφαρμογής προστατευτικών μέτρων από τις κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών μπορεί να προκαλέσει ανισορροπίες στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, μακροπρόθεσμα όμως θα τις ωφελήσει. Η πορεία προς την παγκοσμιοποίηση οδήγησε σε σταδιακή άρση των εμποδίων σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας προκαλώντας την ραγδαία αύξηση των ΑΞΕ. Η μείωση των ελέγχων στα κεφάλαια και των περιορισμών στον επαναπατρισμό των κερδών από τις επιχειρήσεις αποτελούν ένα σημαντικό κίνητρο για την πραγματοποίηση νέων ΑΞΕ. Αν και οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν προωθήσει ένα ελαστικότερο θεσμικό καθεστώς, οι παγκόσμιες εκθέσεις για το επιχειρηματικό περιβάλλον επισημαίνουν την ανάγκη βελτίωσης των συνθηκών εφαρμογής των μέτρων αυτών. Ένα απλό παράδειγμα αποτελεί ο καθορισμός συγκεκριμένου ποσοστού της ξένης συμμετοχής σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας της χώρας και ακολουθείται μία χρονοβόρα διαδικασία έγκρισης της επένδυσης από τις αρχές.

Βέβαια, παρά το γεγονός πως οι κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών έχουν δώσει έμφαση στην παροχή κινήτρων και την υιοθέτηση ελαστικότερης επενδυτικής πολιτικής, υπάρχουν και άλλοι πολύ πιο σημαντικοί παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ. Η διαπραγματευτική ισχύς των χωρών έναντι των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι ένας παράγοντας που όταν χρησιμοποιηθεί σωστά εξασφαλίζει το προσδοκώμενο αποτέλεσμα προσελκύοντας επενδύσεις που συμβαδίζουν με τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν. Ανάλογο είναι το παράδειγμα της Κίνας, της Ινδίας και της Βραζιλίας που προσφέρουν το πλεονέκτημα της πρόσβασης σε αγορές με υψηλή κατανάλωση¹⁸.

¹⁸ Ha- Joon Chang, Globalisation, Economic Development and the Role of the State, London, UK and Malaysia: Zen Books and Third World Network, 2003, p. 260-268

Επίλογος

Από τον 19^ο αιώνα μέχρι και σήμερα οι ΑΞΕ έχουν αναδειχθεί σε έναν από τους κυριότερους οικονομικούς παράγοντες και έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο στην χάραξη της οικονομικής πολιτικής αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Ο μακροπρόθεσμος χαρακτήρας της επένδυσης, η μεταφορά ύλων και υλικών παραγωγικών πόρων και η άσκηση ελέγχου στην επιχείρηση διακρίνουν τις ΑΞΕ από τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου ενώ παράλληλα τις καθιστούν σημαντική πηγή εσόδων για κάθε χώρα.

Το μοντέλο της υποκατάστασης των εισαγωγών που εφαρμόστηκε σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες της Λατινικής Αμερικής, η στρατηγική προώθησης των εξαγωγών που χαρακτήρισε τις οικονομίες της Νοτιανατολικής Ασίας και οι φιλελεύθερες πολιτικές που προωθήθηκαν από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς για την αντιμετώπιση των κρίσεων χρέους στις αναπτυσσόμενες χώρες επηρέασαν την μεταπολεμική εξέλιξη των ΑΞΕ. Αναμφίβολα το ξέσπασμα των δύο παγκοσμίων πολέμων αναχαίτισε την ανοδική τους πορεία αλλά η απελευθέρωση του εμπορίου, η υιοθέτηση προγραμμάτων αποκρατικοποιήσεων, η τεχνολογική πρόοδος και η απορρύθμιση των κεφαλαιαγορών αποτέλεσαν τα εφελκύσματα για την ταχεία εξάπλωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων και κατ' επέκταση των ΑΞΕ παγκοσμίως. Παρά το γεγονός πως ο έλεγχος του μεγαλύτερου μεριδίου της αγοράς βρισκόταν στα χέρια των τριών ισχυρότερων αναπτυγμένων χωρών (ΗΠΑ, Ε.Ε., Ιαπωνία) ο αναπτυσσόμενος κόσμος και συγκεκριμένα οι χώρες που αποτελούν τις BRICS προώθησαν σταδιακά την υιοθέτηση ενός ελαστικότερου κανονιστικού πλαισίου για τη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος που σε συνδυασμό με τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διέθεταν οδήγησαν στην αύξηση της συγκέντρωσης εισερχόμενων ΑΞΕ. Ενδεικτικά, το 2014 οι εισροές ΑΞΕ στις BRICS αποτελούσαν το 20.5% των συνολικών ΑΞΕ παγκοσμίως.

Είναι σαφές πως οι ΑΞΕ επιδρούν στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών υποδοχής, η επιρροή που ασκούν όμως και ο αντίκτυπος που έχουν στην οικονομία των χωρών είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα που έχει απασχολήσει πολλούς μελετητές και θα αναλυθεί στα κεφάλαια που ακολουθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η Οικονομική Ανάπτυξη

2. Η Έννοια της οικονομικής ανάπτυξης

Η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί έναν από τα βασικά οικονομικά μεγέθη και τον σημαντικότερο παράγοντα που λαμβάνεται υπόψη κατά την χάραξη της οικονομικής πολιτικής των χωρών. Πρόκειται για έννοια με πολυδιάστατο χαρακτήρα που προσδιορίζεται από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία. Η κοινωνική κινητικότητα, οι επενδύσεις σε έργα μεταφορών, επικοινωνιών και εκπαίδευσης αποτελούν τα βασικότερα στοιχεία της οικονομικής ανάπτυξης καθώς θέτουν τις βάσεις για την καλύτερη λειτουργία του συστήματος τιμών που συμβάλλει στην καλύτερη κατανομή των πόρων μέσα σε μία χώρα¹⁹. Παρά το γεγονός πως συχνά συγχέεται με την έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης, η οικονομική ανάπτυξη έχει διαφορετική ερμηνεία καθώς δεν λαμβάνεται υπόψη μονάχα η αύξηση του ΑΕΠ αλλά λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες όπως τα επίπεδα της φτώχειας, της υγείας, της παιδείας και της ποιότητας ζωής που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των οικονομικών συνθηκών. Ειδικότερα *η οικονομική ανάπτυξη συνδέεται με την αύξηση του συνολικού προϊόντος αλλά και με τις μεταβολές που πραγματοποιούνται στο θεσμικό και τεχνολογικό πλαίσιο μιας οικονομίας επηρεάζοντας με ανάλογο τρόπο το συνολικό προϊόν*²⁰.

Το ΑΕΠ αποτελεί τον συνηθέστερο δείκτη μέτρησης της οικονομικής ανάπτυξης που μας ενημερώνει για το μέγεθος της οικονομίας μιας χώρας όμως είναι μονοδιάστατος δείκτης καθώς λαμβάνει υπόψη του μόνο τα αγαθά και τις υπηρεσίες που διακινούνται μέσα στην αγορά αγνοώντας τους παράγοντες που αναλύσαμε πιο πάνω. Έτσι στους δείκτες μέτρησής της προστίθενται το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index), και ο δείκτης Gini. Ο δείκτης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ διαφέρει από το ΑΕΠ καθώς μετρά την ευημερία μεταξύ των κατοίκων μιας χώρας και δεν εστιάζει στο μέγεθος της οικονομίας.

¹⁹ Charles P. Kindleberger, Bruce Herrick, Οικονομική Ανάπτυξη, Τόμος Β', Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1983, σ. 372-376

²⁰ Ιωάννης Σ. Βαβούρας, Οικονομική Πολιτική, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2005 σ. 397

Με δεδομένο το γεγονός πως η οικονομική ανάπτυξη περιλαμβάνει κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, δημιουργήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ο δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης²¹ που αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία: την πιθανή διάρκεια ζωής, την γνώση και το βιοτικό επίπεδο προκειμένου να καλύψει και άλλους παράγοντες που δε λαμβάνονται υπόψη από τους άλλους δείκτες. Το πρώτο στοιχείο βασίζεται σε δημογραφικά δεδομένα και υπολογίζεται από τον μέσο όρο ζωής που αναμένεται να ζήσει ένας άνθρωπος όπου χρησιμοποιείται ως ελάχιστη τιμή η ηλικία των 20 ετών και ως μέγιστη αυτή των 85, το δεύτερο στοιχείο προκύπτει από τον μέσο όρο των ετών εκπαίδευσης μαζί με το επίπεδο αλφαριθμητισμού των ενηλίκων, το τρίτο στοιχείο χρησιμοποιεί το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα σύμφωνα με το κόστος ζωής στην χώρα που εξετάζεται. Ο δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης προκύπτει από τον μέσο όρο των στοιχείων που αναλύσαμε και όσο πιο κοντά στο 1 βρίσκεται το αποτέλεσμα τόσο καλύτερη ποιότητα ζωής υπάρχει, το αντίθετο συμβαίνει όταν πλησιάζει στο 0.

Ο δείκτης Gini μετρά την απόκλιση των εισοδημάτων των προσώπων σε σχέση με την τέλεια ισοκατανομή του εισοδήματος. Το 0 αντιστοιχεί σε τέλεια ισοκατανομή ενώ το 100 σημαίνει τέλεια ανισότητα²².

Η Παγκόσμια Τράπεζα κατατάσσει τις οικονομίες του κόσμου σε χαμηλού, μεσαίου και υψηλού εισοδήματος λαμβάνοντας υπόψη το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Εισόδημα (κατά κεφαλήν ΑΕΕ), οι BRICS ανήκουν στην κατηγορία των οικονομιών μεσαίου εισοδήματος.

Ειδικότερα, μια αναπτυγμένη χώρα χαρακτηρίζεται από υψηλή παραγωγικότητα, υψηλό επίπεδο τεχνολογίας και καινοτομίας με παραγωγή προϊόντων εντάσεως τεχνολογίας, υψηλό επίπεδο παροχών σε εκπαίδευση και υγεία, μικρότερες κοινωνικές ανισότητες και υψηλό βιοτικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά μια αναπτυσσόμενη χώρα συνδέεται κυρίως με την αγροτική παραγωγή και με προϊόντα χαμηλής προστιθέμενης αξίας (εξαιρείται η περίπτωση των BRICs), με ανισοκατανομή του εισοδήματος και έντονες κοινωνικές ανισότητες, χαμηλό επίπεδο παροχών σε υπηρεσίες όπως και σε εκπαίδευση, υγεία που συνεπάγεται χαμηλό βιοτικό επίπεδο.

²¹ Dermot McALEESE, Οικονομική για Επιχειρησιακές Σπουδές. Ανταγωνισμός, Μακροσταθερότητα και Παγκοσμιοποίηση, Αθήνα, Εκδόσεις Τυπωθήτω, 2005, σ. 35-36

²² THE WORLD BANK, GINI index, <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>

Η πλούσια βιβλιογραφία με θεωρίες οικονομικής ανάπτυξης παρέχει μία ολοκληρωμένη αντίληψη για τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της έννοιας αυτής σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες.

2.1 Οι βασικότερες θεωρίες της οικονομικής ανάπτυξης

Μέχρι σήμερα, έχουν εκπονηθεί αμέτρητες επιστημονικές μελέτες με αντικείμενο την οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Οι στρατηγικές που προτείνονται ποικίλλουν σύμφωνα με την δομή του οικονομικού συστήματος και το τεχνολογικό επίπεδο των χωρών. Έτσι η αναπτυξιακή διαδικασία έχει προωθηθεί με διάφορες μεθόδους: την έμφαση σε εξαγωγές, την υποκατάσταση των εισαγωγών, τον εξωτερικό δανεισμό, την τεχνολογική πρόοδο. Ακολουθεί η σύντομη ανάλυση των σημαντικότερων θεωριών της οικονομικής ανάπτυξης.

Οι Adam Smith, Ricardo και Karl Marx έδωσαν την δική τους ερμηνεία για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης εμφανίζοντας κοινά στοιχεία και διαφοροποιήσεις²³. Υποστηρίζουν πως ο κυριότερος παράγοντας για την αναπτυξιακή πορεία μιας χώρας είναι η εργασία. Η οικονομία αναπτύσσεται κάτω από συνθήκες που επιτρέπουν στην εργασία να δημιουργήσει πλεόνασμα που να ξεπερνά το κόστος διαβίωσης μέσω της αύξησης του επιπέδου παραγωγικότητας και τεχνολογικής προόδου. Η επανεπένδυση αυτού του πλεονάσματος καθορίζει την οικονομική πορεία της χώρας.

Ο **Adam Smith** υποστήριξε πως ο καταμερισμός της εργασίας, που προσδιορίζεται από τα όρια της αγοράς, δίνει τη δυνατότητα σε μία οικονομία να αυξήσει σε μεγάλο βαθμό την παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού της μειώνοντας το κόστος. Διαχώρισε την εργασία σε παραγωγική και μη παραγωγική θεωρώντας πως η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας εξαρτάται από το αν η χώρα επιλέξει να διαθέσει το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού της σε παραγωγικές χρήσεις ενώ τόνισε πως ο καταμερισμός εργασίας λειτουργεί αποτελεσματικότερα στον βιομηχανικό τομέα έναντι του αγροτικού τομέα. Οι συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού συμβάλλουν στην ευημερία και τη συσσώρευση πλούτου για τα έθνη. Το εργατικό δυναμικό αυξάνεται όταν ο μισθός υπερβαίνει το

²³ Primit Chaudhuri, *Economic Theory of Growth*, New York : Harvester Wheatsheaf , 1989, p.19-53

κόστος διαβίωσης συσσωρεύοντας πλούτο ενώ το αντίθετο αποτέλεσμα προκαλείται όταν ο μισθός βρίσκεται κάτω από το κόστος διαβίωσης.

Από την άλλη πλευρά, ο **David Ricardo** θεωρεί πως η αναπτυξιακή διαδικασία δεν είναι αέναη, τουναντίον έρχεται κάποια στιγμή που η παραγωγή φτάνει σ' ένα επίπεδο που σταματά, την κατάσταση στασιμότητας. Ακολουθώντας τη λογική του Smith περί παραγωγικής και μη παραγωγικής εργασίας αναπτύσσει το επιχείρημα σχετικά με τον διαχωρισμό μεταξύ των δραστηριοτήτων που χρησιμοποιούν το συντελεστή γη και σε αυτές που δεν τον χρησιμοποιούν. Στόχος του είναι να αποδείξει πως η διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης παίζει ουσιαστικό ρόλο στην διανομή του εισοδήματος. Ο συντελεστής της γης, το απόθεμα σε κεφάλαια και εργατικό δυναμικό, ο τεχνολογικός παράγοντας στην αγροτική παραγωγή είναι στοιχεία που συμβάλλουν στη διαδικασία αυτή. Με δεδομένη την ύπαρξη εύφορων εδαφών, οι δυνάμεις της αγοράς διαμορφώνουν την αγοραία τιμή του μισθού που όταν υπερβαίνει τον πραγματικό μισθό αυξάνονται ο πληθυσμός και η συσσώρευση πλούτου. Όμως η αναπτυξιακή διαδικασία που συντελείται απειλείται από την επιδείνωση της αναλογίας ανθρώπου προς γη καθώς εξαντλούνται τα εύφορα εδάφη με αποτέλεσμα την πτώση των μισθών και του επιπέδου συσσώρευσης αντίστοιχα. Η κατάσταση στασιμότητας χαρακτηρίζεται από την παύση της συσσώρευσης, την μείωση του πληθυσμού και την εξίσωση αγοραίας τιμής μισθού και πραγματικού μισθού.

Από την άλλη πλευρά ο **Karl Marx** αναγνωρίζει τον ρόλο της εργασίας στην αναπτυξιακή διαδικασία αλλά δεν αποδέχεται ούτε την ύπαρξη ενός μισθού διαβίωσης ούτε και το νόμο περί φθινουσών αποδόσεων. Παρά το γεγονός πως και αυτός υιοθετεί πως η παραγωγή δεν αναπτύσσεται για πάντα, διαφοροποιείται γιατί το ξέσπασμα μιας κρίσης και όχι η κατάσταση στασιμότητας προκαλεί την παύση της παραγωγής. Ο πλούτος παράγεται από την εργασία, οι υπόλοιποι παραγωγικοί συντελεστές συνεισφέρουν στο ξεκίνημα της παραγωγικής διαδικασίας. Κάθε προϊόν χρειάζεται συγκεκριμένο χρόνο εργασίας για να παραχθεί και οι καπιταλιστές καρπώνονται το κέρδος από την παραγωγή εκμεταλλευόμενοι το εργατικό δυναμικό. Η διαδικασία την υπερπαραγωγής προϊόντων και κεφαλαίου δεν συμβαδίζει με την πορεία των μισθών που σε συνδυασμό με την ανάδυση ανταγωνιστικών βιομηχανιών θα οδηγήσει σταδιακά σε κρίση και στη δημιουργία χρεών που δε θα μπορούν να αποπληρωθούν με αποτέλεσμα το τέλος της παραγωγικής διαδικασίας.

Από την άλλη πλευρά, ο **W.W. Rostow** ανέπτυξε την θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης σε πέντε στάδια²⁴:

- Το στάδιο της παραδοσιακής κοινωνίας
- Το στάδιο της προετοιμασίας των συνθηκών για την οικονομική απογείωση των χωρών
- Το στάδιο της οικονομικής απογείωσης των χωρών
- Το στάδιο της ωρίμανσης
- Το στάδιο της μαζικής κατανάλωσης

Το πρώτο στάδιο αναφέρεται σε αγροτικές κοινωνίες με περιορισμένο επίπεδο παραγωγικότητας εξαιτίας της ελλιπούς εφαρμογής επιστημονικών και τεχνολογικών μεθόδων. Οι κοινωνίες αυτές έχουν μια ιεραρχική δομή με τον θεσμό της οικογένειας να έχει καθοριστικό ρόλο στην κοινωνική οργάνωση. Οι αναπτυξιακές δυνατότητες των κοινωνιών αυτών είναι περιορισμένες.

Το επόμενο στάδιο προετοιμάζει τις συνθήκες για την οικονομική απογείωση των χωρών. Αναγνωρίζεται η αξία της επιστήμης, της τεχνολογικής προόδου, της εκπαιδευτικής διαδικασίας που δημιουργούν τις απαραίτητες συνθήκες για την οικονομική απογείωση. Η οικονομική πρόοδος είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ευημερία των χωρών. Οι τράπεζες και άλλοι θεσμοί κάνουν την εμφάνισή τους ενώ πολιτικά προωθείται η οικοδόμηση ενός κράτους-έθνους που στηρίζεται σε συνασπισμούς.

Το τρίτο στάδιο σηματοδοτεί την οικονομική απογείωση των κρατών όπου έχουν ξεπεραστεί πια τα κατάλοιπα των παραδοσιακών κοινωνιών. Ταυτίζεται με τη Βιομηχανική Επανάσταση, την αλλαγή στις μεθόδους παραγωγής, την εφαρμογή τεχνολογικής προόδου στην βιομηχανική και αγροτική παραγωγή. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις επενδύσεις και παρατηρείται η αύξηση της αποταμίευσης και των επενδύσεων από 5 έως 10% του εθνικού εισοδήματος. Οι βιομηχανίες εξαπλώνονται ραγδαία ενώ μεγάλο μέρος των κερδών επανεπενδύεται σε νέες βιομηχανίες. Επιπλέον η βασική κοινωνική, πολιτική και οικονομική δομή των χωρών διαμορφώνεται με τέτοιον τρόπο που να εξασφαλίζει ένα σταθερό ρυθμό ανάπτυξης.

²⁴ W.W. Rostow, «The Stages of Economic Growth», Second Edition, London: Cambridge University Press, 1971 p. 17-80

Το προτελευταίο στάδιο είναι αυτό της ωρίμανσης όπου η τεχνολογία έχει πρωταρχική θέση στις οικονομίες. Αναπτύσσονται νέοι βιομηχανικοί κλάδοι που λόγω της εξελιγμένης τεχνολογίας που εφαρμόζουν έχουν το προβάδισμα έναντι των παλαιότερων. Όπως ήταν αναμενόμενο η τεχνολογική πρόοδος επηρέασε και το εργατικό δυναμικό το οποίο εξειδικεύεται στις νέες μεθόδους παραγωγής.

Το τελευταίο στάδιο είναι αυτό της μαζικής κατανάλωσης. Στο στάδιο αυτό οι κοινωνίες προσανατολίζονται γύρω από την ενίσχυση της εξωτερικής τους πολιτικής, την επίτευξη κοινωνικής ευημερίας για τους πολίτες και τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών που θα αυξήσουν την κατανάλωση σε αγαθά και υπηρεσίες.

Το υπόδειγμα των **Harrod-Domar**²⁵ δίνει έμφαση στον ρόλο των επενδύσεων κεφαλαίου και στον αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Το ποσοστό αποταμίευσης καθώς επίσης και ο λόγος του κεφαλαίου προς το προϊόν έχουν κεντρική θέση στον σχεδιασμό της αναπτυξιακής διαδικασίας των χωρών. Οι κυβερνήσεις προκειμένου να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους οφείλουν να καθορίσουν το ποσοστό αποταμίευσης και τον λόγο κεφαλαίου προς προϊόν που όταν το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο του λόγου τότε η οικονομική ανάπτυξη των χωρών θα ακολουθήσουν ανοδική πορεία. Όπως ο W.W. Rostow, έτσι και οι Harrod-Domar προτρέπουν τις αναπτυσσόμενες χώρες να υιοθετήσουν το μέτρο του εξωτερικού δανεισμού όταν το ποσοστό αποταμίευσης είναι χαμηλό.

Ο **Bhagwati**, αντιτίθεται στο μέτρο του εξωτερικού δανεισμού για την τόνωση της εσωτερικής αποταμίευσης των χωρών καθώς υποστηρίζει ότι μπορεί να φέρει το αντίστροφο αποτέλεσμα. Οι αναπτυσσόμενες χώρες που δανείζονται συχνά και σε μεγάλο βαθμό κεφάλαια από το εξωτερικό δεδομένου ότι δεν έχουν διαμορφώσει ένα αντίστοιχο ισχυρό θεσμικό πλαίσιο με αυτό των αναπτυγμένων χωρών είναι ευάλωτες στις διεθνείς οικονομικές συνθήκες με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταποκριθούν στην αποπληρωμή των δανείων και να δανειστούν εκ νέου προκειμένου να εξοφλήσουν τα παλαιότερα δάνεια αυξάνοντας το χρέος τους. Έτσι, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην χάραξη οικονομικής πολιτικής προσανατολισμένης στην αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών.

²⁵ Graham Hache, "The Theory of Economic Growth An Introduction", London: MACMILLAN EDUCATION, 1979, P. 3-19

Ο **R. Solow**²⁶ υποστήριξε πως το μέγεθος του ανθρώπινου δυναμικού, οι νέες τεχνολογίες και οι επενδύσεις σε μηχανήματα και τεχνολογικό εξοπλισμό θα ωθήσουν την παραγωγικότητα και κατ' επέκταση την αναπτυξιακή διαδικασία των οικονομιών. Το κεφάλαιο παύει να έχει τον βασικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη ωστόσο η ανοδική πορεία της παραγωγικής διαδικασίας που στηρίζεται στη διαθεσιμότητα και κατανομή των άλλων παραγωγικών συντελεστών δεν έχει παντοτινή διάρκεια. Τουναντίον, η παραγωγικότητα σταδιακά θα αρχίσει να μειώνεται και αντίστοιχα και η αποδοτικότητα του κεφαλαίου.

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται και η συμβολή του **R. Lucas**²⁷ στην αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών αφού εξετάζοντας τις ροές κεφαλαίων στις αναπτυσσόμενες χώρες και τα αποτελέσματα που επιφέρουν στις οικονομίες τους διαπιστώνει πως δεν απορροφώνται κεφάλαια που να ενισχύουν την οικονομική τους πρόοδο. Τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς και γραφειοκρατίας, η πολιτική και οικονομική αστάθεια είναι οι βασικοί λόγοι για τους οποίους οι ξένοι επενδυτές αποφεύγουν την υλοποίηση ΑΞΕ στις χώρες αυτές.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν οι θεωρητικοί που υποστηρίζουν πως μέσω του εμπορίου προωθείται η οικονομική ανάπτυξη των χωρών και συγκεκριμένα η στρατηγική της υποκατάστασης των εισαγωγών και η προώθηση των εξαγωγών αποτελούν δύο διαδεδομένες μεθόδους τόνωσης της οικονομίας των χωρών που εφήρμοσαν οι αναπτυσσόμενες χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Νοτιοανατολικής Ασίας. Ο **B. Balassa** υποστήριξε πως η διαδικασία εκβιομηχάνισης των αναπτυσσόμενων χωρών είναι βασική παράμετρος για την οικονομική τους ανάπτυξη. Η προστασία της νηπιακής βιομηχανίας μέσω της υποκατάστασης των εισαγωγών είναι μια μέθοδος με θετικά αποτελέσματα στην οικονομική πορεία των χωρών αυτών που χρησιμοποιείται μέχρι την επίτευξη του στόχου. Στη συνέχεια η κυβέρνηση πρέπει να στρέψει το ενδιαφέρον της στη διαμόρφωση του εξαγωγικού της τομέα προκειμένου να διασφαλίσει την οικονομική της ανάπτυξη.

Η θεωρία της ενδογενούς οικονομικής ανάπτυξης υποστηρίζει πως ο τεχνολογικός παράγοντας ευθύνεται για την μακροχρόνια αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών που προέρχεται από δραστηριότητες που περιλαμβάνουν την τεχνογνωσία σε νέες

²⁶ Solow R., "Technical change and the Aggregate Production Function", Review of Economics and Statistics, volume 39, 1957 p. 312-320

²⁷ Lucas R., "Why Doesn't Capital Flow from Rich to Poor Countries?", American Economic Review, Volume 80, Article 2, 1990, p. 92-96

τεχνολογίες. Η οικονομική ανάπτυξη επιτυγχάνεται μέσω της εφαρμογής καινοτόμων μεθόδων στην παραγωγή νέων προϊόντων και στη διαμόρφωση της αγοράς που επηρεάζεται από τις οικονομικές δραστηριότητες. Η διαφορά της από τις άλλες θεωρίες βρίσκεται στο γεγονός πως η οικονομική ανάπτυξη επιτυγχάνεται εντός τους οικονομικού συστήματος και όχι εκτός.

Η επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης είναι το κεντρικό ζήτημα των θεωριών αυτών. Η εξειδίκευση των χωρών στους παραγωγικές συντελεστές που διαθέτουν σε αφθονία, ο ρόλος της αποταμίευσης και του λόγου κεφαλαίου προς προϊόν, η κριτική στη μέθοδο του υπέρμετρου εξωτερικού δανεισμού, ο ρόλος του εμπορίου και των ΑΞΕ, η τεχνολογική πρόοδος και οι επιδράσεις εντός και εκτός του οικονομικού συστήματος είναι οι κυριότεροι παράγοντες που εξηγούν την αναπτυξιακή πορεία των χωρών και ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί εξετάζεται η επίδραση των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών.

2.2 Η συμβολή των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη

Ο προσδιορισμός της σχέσης μεταξύ των ΑΞΕ και της οικονομικής ανάπτυξης έχει αποτελέσει αντικείμενο διχασμού των μελετητών. Ορισμένοι υποστηρίζουν πως η οικονομική ανάπτυξη είναι προαπαιτούμενο για την εξάπλωση των ΑΞΕ και άλλοι υποστηρίζουν το αντίθετο. Βέβαια, αν και δεν υπάρχει μια ξεκάθαρη θέση πάνω στο ζήτημα, τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει η άποψη πως οι ΑΞΕ έχουν θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών και κυρίως αναπτυσσόμενων.

Το ύψος της αποταμίευσης και της παραγωγικότητας είναι κλασσικοί παράγοντες που επιδρούν στην ανάπτυξη των χωρών και εξηγούν γιατί στις αναπτυσσόμενες χώρες το επίπεδο αυτό είναι χαμηλό. Οι θεωρητικοί που υποστήριξαν αυτό το μοντέλο ανάπτυξης όπως ο Daniel Cohen θεωρούσαν πως οι ΑΞΕ λειτουργούν συμπληρωματικά για την εγχώρια αποταμίευση αυξάνοντας τη συγκέντρωση κεφαλαίου και κατ' επέκταση το επίπεδο ανάπτυξης των χωρών, ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες όπου η κοινωνική απόδοση είναι υψηλότερη²⁸. Εν τούτοις με το πέρασμα των ετών ο τεχνολογικός παράγοντας επισκίασε τους άλλους

²⁸ Leonardo Leiderman and Assaf Razin, "Capital Mobility The Impact on Consumption, Investment and Growth", Great Britain: Cambridge University Press, 1994, p. 217-234

δύο με αποτέλεσμα να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στο τεχνολογικό επίπεδο των χωρών.

Σήμερα, η παγκοσμιοποίηση έχει ενισχύσει τον ρόλο της τεχνολογίας που σε συνδυασμό με την καινοτομία βελτιώνει το επίπεδο παραγωγικότητας και αποδοτικότητας των χωρών παρέχοντας στους κατοίκους ανώτερες συνθήκες διαβίωσης. Οι ΑΞΕ αναγνωρίζονται ως σημαντικός δίαυλος για την μεταφορά τεχνολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Το αναπτυξιακό υπόδειγμα του Solow (1956) ανέδειξε τη τεχνολογία ως τον σημαντικότερο παράγοντα που οδηγεί στην οικονομική ανάπτυξη ενώ τόνισε πως οι ΑΞΕ είναι το μέσο για την τεχνολογική διάχυση ανάμεσα στις χώρες.

Τα τελευταία χρόνια η μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας από τις αναπτυγμένες στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών εμπειρικών μελετών με θετικά αποτελέσματα στον προσδιορισμό της σχέσης ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης. Το «ιδεολογικό χάσμα» μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών μειώνεται μέσω της δραστηριοποίησης των πολυεθνικών επιχειρήσεων στις τελευταίες²⁹.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινούνται και οι Borenzstein, De Gregorio και Lee (1995) οι οποίοι μετά από εμπειρική έρευνα για 69 αναπτυσσόμενες χώρες την περίοδο 1970-1989 κατέληξαν στο συμπέρασμα πως οι ΑΞΕ ασκούν θετικής επιρροής στην οικονομική ανάπτυξη. Το απόθεμα σε ανθρώπινο κεφάλαιο κατέχει εξέχουσα θέση στην εν λόγω μελέτη αφού καθορίζει το μέγεθος της θετικής αυτής επίδρασης μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Την ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης επαληθεύει και η Olofsdotter (1998) λαμβάνοντας υπόψη το απόθεμα σε ΑΞΕ³⁰, την επίδραση της τεχνολογίας αλλά και το βαθμό στον οποίο η χώρα υποδοχής μπορεί να αφομοιώσει τα τεχνολογικά επιτεύγματα που προωθούν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις στο εσωτερικό της.

Μια άλλη ερμηνεία της σχέσης ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης δίνεται από την προσέγγιση που διαμορφώθηκε από τους Dunning και Ozawa και στηρίζεται στην εκλεκτική θεωρία των ΑΞΕ και συγκεκριμένα στα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα

²⁹ Paul Romer, "Idea Gaps and Object Gaps in Economic Development," *Journal of Monetary Economics*, Vol. 32, (1993), p. 548

³⁰ Όσο πιο υψηλό είναι το απόθεμα σε ΑΞΕ, τόσο μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη θα παρουσιάσει η χώρα αυτή. Επιπλέον αναγνωρίζει πως η ύπαρξη ισχυρών θεσμών εντός της χώρας υποδοχής ενισχύουν την θετική σχέση.

που διαθέτει η χώρα υποδοχής (ιδιοκτησιακό πλεονέκτημα, πλεονέκτημα τοποθεσίας και πλεονέκτημα εσωτερικοποίησης) προκειμένου να περιγράψει το μονοπάτι της επένδυσης και ανάπτυξης των χωρών. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή τα εν λόγω πλεονεκτήματα έχουν αναπτύξει μια σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ τους και τα στάδια που αναλύουν το μονοπάτι της επένδυσης και ανάπτυξης που ακολουθούν οι χώρες είναι πέντε³¹: α) η δομή των πόρων, β) το μέγεθος της αγοράς, γ) το οικονομικό σύστημα, δ) οι κυβερνήσεις και την οργάνωση των οικονομικών δραστηριοτήτων και ε) οι δομικές αλλαγές στο οικονομικό σύστημα των βιομηχανικών χωρών που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση και την οικονομική ολοκλήρωση. Το πόρισμα από αυτή την μελέτη είναι πως υπάρχει μία εξελικτική πορεία που ακολουθούν οι δύο έννοιες που οι κυβερνήσεις των χωρών καθορίζουν. Επομένως, κάθε χώρα ακολουθεί το δικό της μονοπάτι που διαμορφώνεται σύμφωνα με την οικονομική δομή που υιοθετούν οι κυβερνήσεις.

Η μελέτη της περίπτωσης των χωρών της Λατινικής Αμερικής και της Ανατολικής Ασίας κατέδειξε τη θετική σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, το συμπέρασμα αυτό δεν ισχύει για όλες τις χώρες στον ίδιο βαθμό. Χώρες με θετικό επιχειρηματικό περιβάλλον που εφάρμοζαν μέτρα υπέρ της απελευθέρωσης του εμπορίου και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό συγκεντρώνουν μεγαλύτερο όγκο ΑΞΕ που προσανατολίζονται σε εξαγωγές και εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά οικονομικής ανάπτυξης³². Για παράδειγμα, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής απορροφούν μικρότερο ποσοστό εισερχόμενων ΑΞΕ συγκριτικά με αυτές της Ανατολικής Ασίας, αντίστοιχα η οικονομική απόδοση των τελευταίων είναι υψηλότερη σε σχέση με αυτή των πρώτων.

Ο Dees (1998) εξετάζοντας τη συμβολή των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη της Κίνας διατείνεται πως υπάρχει θετική σχέση. Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς, τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα καθώς επίσης ο βαθμός ανοίγματος της οικονομίας προς τις υπόλοιπες χώρες του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος αποτελούν τους βασικούς παράγοντες που προσελκύουν την πραγματοποίηση ΑΞΕ στη χώρα. Η λειτουργία των πολυεθνικών επιχειρήσεων δρα ευεργετικά για την κινεζική οικονομία αφού μέσω της διάδοσης ιδεών, νέες τεχνολογίες και καινοτομικές μέθοδοι

³¹ Rajneesh Narula, "Multinational Investment and Economic Structure Globalisation and competitiveness", London: Routledge, 1996, p. 11-52

³² K. H. Zhang, "Does Foreign Direct Investment Promote Economic Growth? Evidence from East Asia and Latin America", Contemporary Economic Policy, Volume 19, 2001, p. 175-185

εφαρμόζονται βελτιώνοντας την παραγωγική διαδικασία και αποδοτικότητα, προάγοντας την οικονομική ανάπτυξη μακροπρόθεσμα.

Οι M. Blomstrom, R. E. Lipsey, and M. Jejan (1994) εξετάζουν διάφορες μεταβλητές προκειμένου να καταλήξουν στους παράγοντες που προωθούν την οικονομική ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το αποτέλεσμα της μελέτης καταδεικνύει πως οι ΑΞΕ αυξάνουν το ρυθμό ανάπτυξης μόνο σε αναπτυσσόμενες χώρες υψηλού εισοδήματος. Επιπλέον το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης παίζει καθοριστικό ρόλο και στη βελτίωση της τεχνολογίας καθώς η μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας δεν εξασφαλίζει την αναπτυξιακή απογείωση στις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν έχουν διαμορφώσει το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο και τις υποδομές.

Ο De Mello L. R. (1999) χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 32 χωρών, 15 εκ των οποίων είναι μέλη του ΟΟΣΑ, εξετάζει την επίδραση των ΑΞΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών και διαπιστώνει πως οι ΑΞΕ συμβάλλουν τόσο στη συσσώρευση κεφαλαίου όσο και στη βελτίωση του τεχνολογικού επιπέδου των χωρών. Δεδομένου ότι το δείγμα του αποτελείται από αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες που δεν ανήκουν όλες στον ΟΟΣΑ, τονίζει πως σε χώρες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ομοιογένεια ως προς το θεσμικό πλαίσιο, το πολιτικό και εμπορικό καθεστώς, την οικονομική πολιτική, η θετική επίδραση των ΑΞΕ μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας είναι μεγαλύτερη και πιο σαφής σε σχέση με τις χώρες που εμφανίζουν ετερογένεια.

Αντίστοιχα, ο Johnson (2004) προσπαθώντας να προσδιορίσει τη σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης εξετάζει τον ρόλο της τεχνολογικής διάχυσης και της εισροής κεφαλαίων στις χώρες υποδοχής. Μελετώντας τον όγκο των εισερχόμενων ΑΞΕ ξεχωριστά για τις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες κατά την περίοδο 1980-2002, καταλήγει στο συμπέρασμα πως η θετική επίδραση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης αφορά κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες³³. Επιπρόσθετα τονίζει την σημασία του τεχνολογικού παράγοντα στην οικονομική ανάπτυξη.

Οι L. Alfaro, A. Chanda, S. Kalemli-Ozcan και S. Sayek (2006) προσπάθησαν να συνδυάσουν την θεωρητική με την εμπειρική μελέτη ώστε να προσδιορίσουν τη

³³ Μεταξύ των δέκα ταχύτερα αναπτυσσόμενων οικονομιών, οι 5 προέρχονται από την Ανατολική Ασία με την Κίνα να κατέχει τα πρωτεία με ρυθμούς ανάπτυξης πάνω από 8% για την περίοδο που εξετάζεται.

σχέση ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης. Χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο που δίνει έμφαση στον ρόλο των χρηματοπιστωτικών αγορών και πως αυτές μέσω των ΑΞΕ μπορούν να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη των χωρών οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα πως οι ΑΞΕ δεν παρουσιάζουν κάποια ξεκάθαρη επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών υποδοχής παρά μόνο για τις χώρες που διαθέτουν αναπτυγμένες χρηματοπιστωτικές αγορές.

Παρά το γεγονός πως οι απόψεις μεταξύ των μελετητών της επίδρασης των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη δίστανται, η πλειοψηφία υποστηρίζει τη θετική συσχέτιση των δύο μεταβλητών. Ο βαθμός επίδρασης των ΑΞΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών υποδοχής παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ειδικότερα όταν λαμβάνονται υπόψη χώρες που εμφανίζουν μεγάλη ετερογένεια. Επομένως, παράγοντες όπως το ανθρώπινο δυναμικό, το εμπορικό καθεστώς, η πολιτική και μακροοικονομική σταθερότητα και ο βαθμός απελευθέρωσης των αγορών διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στον προσδιορισμό της επίδρασης αυτής ιδίως για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Επίλογος

Η οικονομική ανάπτυξη είναι μια σύνθετη έννοια που προσδιορίζεται από κοινωνικούς, τεχνολογικούς, πολιτισμικούς και οικονομικούς παράγοντες. Η εξέχουσα θέση της στην οικονομική επιστήμη και κατ' επέκταση στην χάραξη της οικονομικής πολιτικής των χωρών είναι εμφανής από τις πολυάριθμες θεωρίες που έχουν διαμορφωθεί. Το επίπεδο παραγωγικότητας, αποταμίευσης και εκπαίδευσης των χωρών, ο καταμερισμός της εργασίας, η τεχνολογική πρόοδος, ο ρόλος της καινοτομίας και οι επενδύσεις αποτελούν τα κυριότερα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στις θεωρίες οικονομικής ανάπτυξης.

Οι συνθήκες της παγκοσμιοποίησης με την ελεύθερη λειτουργία των αγορών κεφαλαίων και εμπορίου, την περιφερειακή και οικονομική ολοκλήρωση των χωρών και την πρόοδο που σημειώθηκε σε τομείς όπως η τεχνολογία, η πληροφόρηση, οι επικοινωνίες ανέδειξαν την τεχνολογική διάχυση μεταξύ των χωρών ως το αναπτυξιακό πρότυπο του 21^{ου} αιώνα. Το γεγονός πως οι ΑΞΕ αποτελούν διάυλο μεταφοράς προηγμένης τεχνολογίας από τις αναπτυγμένες χώρες (που διαθέτουν απόθεμα επιστημονικών, τεχνικών, οργανωτικών και διοικητικών γνώσεων) στις αναπτυσσόμενες χώρες, τις συνδέει με την αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών. Κατά κανόνα, οι νέες τεχνολογίες διαχέονται από μια μικρή ομάδα κρατών και επιδρούν θετικά στο επίπεδο παραγωγικότητας των χωρών καθώς βελτιώνουν τη διοικητική δομή των επιχειρήσεων και την ποιότητα των προϊόντων. Η εφαρμογή νέων τεχνολογικών μεθόδων προσαρμόζεται στις συνθήκες που επικρατούν στις αγορές των χωρών υποδοχής και επεκτείνεται σε περισσότερους από έναν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Οι θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες με σκοπό τον προσδιορισμό της συμβολής των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών, αν και παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις στην πλειοψηφία τους αναγνωρίζουν την ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ των δύο μεταβλητών. Παρά το γεγονός πως για τις αναπτυγμένες οικονομίες η ερμηνεία της σχέσης αυτής είναι πιο εμφανής εξαιτίας της μεγαλύτερης ομοιογένειας που τις χαρακτηρίζει σε θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο, για τις αναπτυσσόμενες χώρες πολλές φορές τα αποτελέσματα είναι ασαφή. Οι οικονομικές, τεχνικές και θεσμικές διαφορές ανάμεσα στις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες εξηγούν το γεγονός πως τα οφέλη των ΑΞΕ δεν αφομοιώνονται εξίσου από τις τελευταίες.

Κεφάλαιο 3^ο *Η περίπτωση των BRICS*

3. Εισαγωγικά στοιχεία για τις BRICS

Οι BRICS, δηλαδή η Βραζιλία, η Ρωσία, η Ινδία, η Κίνα και η Νότια Αφρική αποτελούν ένα δυναμικό οικονομικό συνασπισμό. Οι προσδοκίες πως οι τέσσερις οικονομίες που αποτελούσαν τις BRIC θα γνώριζαν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που μέχρι το 2050 θα ξεπερνούσαν το ΑΕΠ των μεγαλύτερων οικονομιών του πλανήτη (G6) έδωσε το έναυσμα για την εκπόνηση χιλιάδων μελετών αναφορικά με την αναπτυξιακή πρόοδο των εν λόγω οικονομιών και των παραγόντων που την πυροδοτούν. Η ύπαρξη μερικών κοινών χαρακτηριστικών ανάμεσα στις οικονομίες αυτές οδήγησαν τους οικονομολόγους του Ινστιτούτου Ερευνών του αμερικανικού επενδυτικού ιδρύματος Goldman Sachs να δημιουργήσουν αυτό το ακρωνύμιο³⁴. Το μεγάλο μέγεθος του πληθυσμού τους, η εφαρμογή προγραμμάτων ριζικών μεταρρυθμίσεων σύμφωνα με τις προσταγές της παγκοσμιοποίησης καθώς επίσης και οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης που παρουσίασαν, αποτελούν μερικά ενδεικτικά χαρακτηριστικά που ενώνουν τις οικονομίες αυτές.

Ωστόσο, το γεγονός πως είναι οικονομίες διαφορετικών ταχυτήτων έχει προκαλέσει έντονη κριτική ως προς την αξιοπιστία του συνασπισμού και τη θέση του στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Πρόκειται για χώρες με ποικίλα πολιτικά καθεστώτα: τα δημοκρατικά καθεστώτα της Βραζιλίας, της Ινδίας και της Νότιας Αφρικής έρχονται σε αντίθεση με τα απολυταρχικά καθεστώτα της Κίνας και της Ρωσίας. Διαφορετικές είναι και οι συνθήκες που επικρατούν ως προς την οικονομική τους δομή παρά το γεγονός πως όλες έχουν στραφεί προς τους τομείς της βιομηχανίας και των υπηρεσιών. Η Βραζιλία θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς προϊόντων που προέρχονται από τον πρωτογενή τομέα, η Ρωσία αποτελεί εξαγωγέα ορυκτών καυσίμων, ενώ η Ινδία είναι προσανατολισμένη στην εξαγωγή υπηρεσιών

³⁴ Jim O'Neil, "Building Better Global Economic BRICs", Goldman Sachs, 2001, <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>

και η Κίνα στην εξαγωγή μεταποιημένων προϊόντων. Αντιπροσωπεύοντας πάνω από το ¼ του παγκόσμιου εδάφους, το 41.4% του παγκόσμιου πληθυσμού και το 25% του παγκόσμιου ΑΕΠ, οι BRICS αποτελούν έναν δυναμικό αναπτυξιακό συνασπισμό³⁵. Όλα τα μέλη έχουν επωφεληθεί από τη συμμετοχή τους στις BRICS και κυρίως η νεοεισερχόμενη Νότια Αφρική αλλά και η Ρωσία η οποία είναι εκτεθειμένη σε εξωτερικά σοκ λόγω της αποτυχίας της να προσανατολίσει την οικονομική της δομή σε άλλους κλάδους πέρα από τον πρωτογενή. Από την άλλη πλευρά, η Κίνα, η Ινδία και σε μικρότερο βαθμό η Βραζιλία παρουσιάζοντας αυξημένα ποσοστά προσδόκιμου ζωής, ανοδική πορεία του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και την τάση για βελτίωση των συνθηκών σε τομείς όπως είναι η υγεία και η εκπαίδευση, είναι σε θέση να αξιοποιήσουν με αποδοτικότερο τρόπο τα οφέλη που προκύπτουν από την συμμετοχή τους στο συνασπισμό.

Η οικονομική κρίση αποτέλεσε την αφετηρία για μεγαλύτερη συνεργασία ανάμεσα στις χώρες που από το 2009 οι ηγέτες τους ανέλαβαν την πρωτοβουλία να συναντώνται σε επίπεδο συνόδου κορυφής όπου αναλύονται ζητήματα χρηματοπιστωτικά, ασφαλείας, τεχνολογίας, καινοτομίας και εκπαίδευσης προσδίδοντας αξιοπιστία και μία θεσμική διάσταση στον συνασπισμό³⁶.

Η ίδρυση της Νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας των BRICS με σκοπό την επίλυση καίριων ζητημάτων των αναπτυσσόμενων χωρών (όπως οι ελλείψεις σε υποδομές) και τη δημιουργία ενός ελαστικότερου οικονομικού θεσμού που θα ανταποκρίνεται στην εξυπηρέτηση αναγκών των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών προσδοκά να αποτελέσει τον αντίποδα των δυτικών χρηματοπιστωτικών θεσμών, το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα.

Παρά το γεγονός πως από το 2000 και έπειτα οι πέντε οικονομίες γνώρισαν σταδιακά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης η σημερινή τους οικονομική κατάσταση εγείρει ανησυχίες για την μετέπειτα αναπτυξιακή τους πορεία.

3.1 Η οικονομική ανάπτυξη στις BRICS

Η οικονομική σταθερότητα, η ταχεία οικονομική ανάπτυξη που γνώρισαν οι BRICS την τελευταία δεκαετία ανήκουν στο παρελθόν. Η μία μετά την άλλη οι χώρες

³⁵ Στοιχεία από τη Νέα Αναπτυξιακή Τράπεζα των BRICS (NDB), <http://ndbbrics.org/index.html>

³⁶ Stuenkel Oliver, "The BRICS and the Future of Global Order", London: Lexington Books 2015, p. 18-21

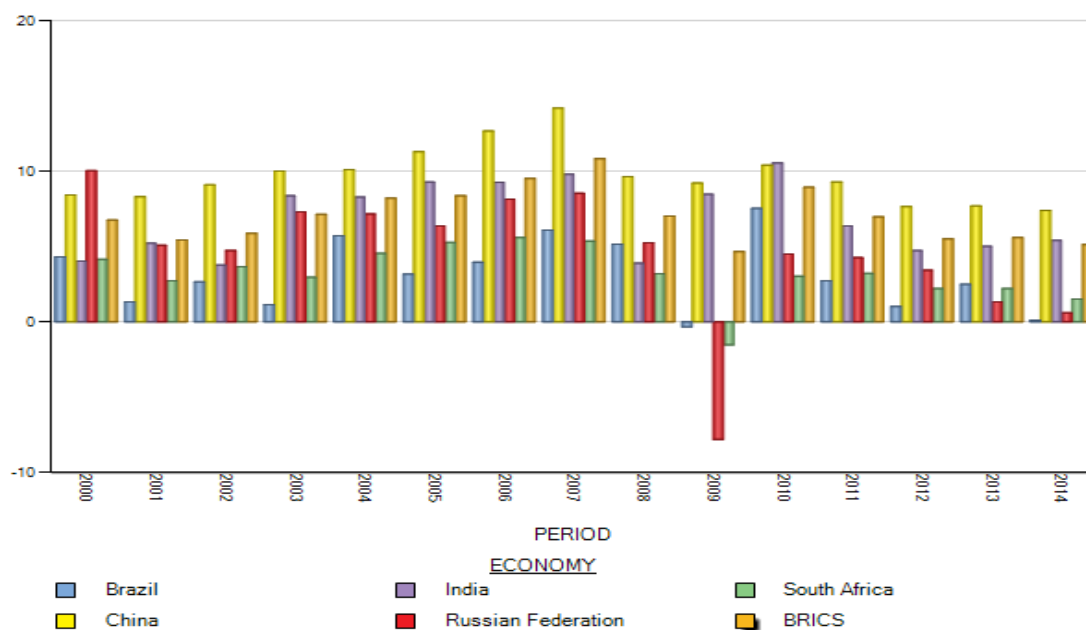
αυτές έρχονται αντιμέτωπες με την οικονομική επιβράδυνση. Οι αλλαγές στις τιμές βασικών αγαθών, ο υψηλός δανεισμός, η εφαρμογή προβληματικών οικονομικών αποφάσεων αποτελούν τροχοπέδη για την αναπτυξιακή τροχιά των πέντε οικονομιών. Ο πληθωρισμός, η φυγή ξένων κεφαλαίων, ο ρόλος του δολαρίου η υποτίμηση των νομισμάτων και η διαμόρφωση ενός οικονομικού κλίματος αβεβαιότητας είναι τα βασικά προβλήματα που ταλανίζουν τις κυβερνήσεις των BRICS.

Στο Γράφημα 3 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι ετήσιοι ρυθμοί ανάπτυξης των πέντε χωρών μεμονωμένα και συνολικά ως BRICS ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2000-2014. Παρατηρώντας τα δεδομένα, διαπιστώνει κανείς η Κίνα με μέσο όρο ρυθμού ανάπτυξης της τάξης του 9% είναι η οικονομία “leader” των BRICS. Ακολουθούν η Ινδία με 7% ,η Ρωσία με 4,6%, η Βραζιλία και η Νότια Αφρική με 3% . Οι συνέπειες στην οικονομική πορεία των χωρών είναι εμφανείς. Έτσι, το 2014 η εμφάνισε ανάπτυξη της τάξης του 7.4%, η Ινδία 5.4%, η Νότια Αφρική 1.5% Ρωσία 0.6% και η Βραζιλία 0.1%.

Εκτός από τις έντονες διακυμάνσεις στον ρυθμό ανάπτυξής τους, οι πέντε οικονομίες είναι γνωστές και για την εμφάνιση υψηλών ποσοστών πληθωρισμού. Στο Γράφημα 4 είναι εμφανές πως η Ρωσία κατέχει τα πρωτεία σε εμφάνιση πληθωρισμού για την περίοδο 2000-2014 με μέσο όρο 12.4%, ακολουθούν η Ινδία με 7.3%, η Βραζιλία με 7.2%, η Νότια Αφρική με 6.2% και τελευταία η Κίνα με τον χαμηλότερο μέσο όρο της τάξης του 5%.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

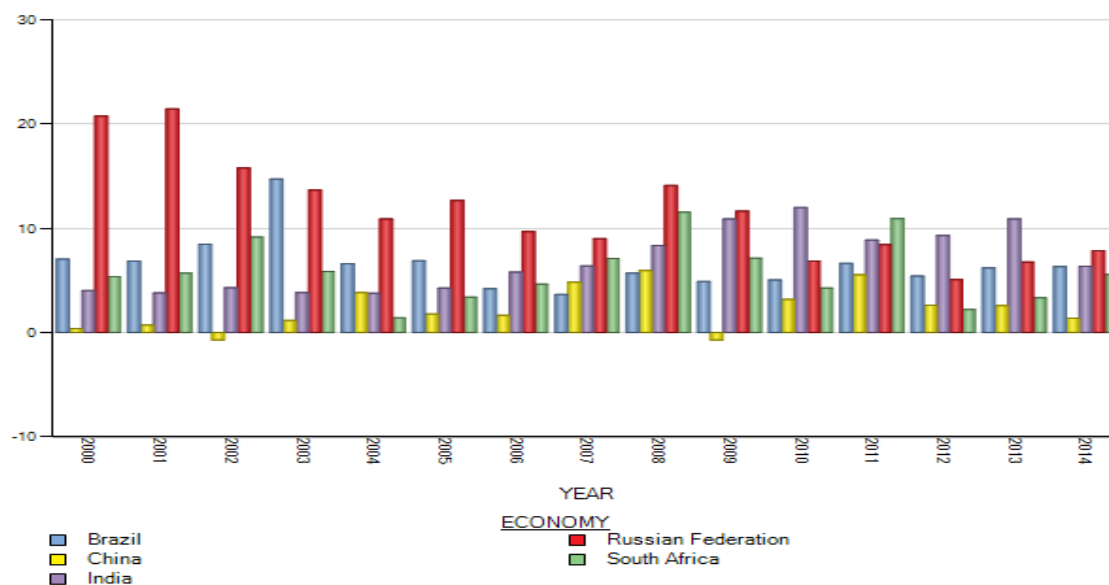
Ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης(% ΑΕΠ), Περίοδος 2000-2014

Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Ο Πληθωρισμός και οι BRICS, Περίοδος 2000-2014

Πηγή: UNCTAD, Data Center, <http://www.unctad.org>

Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη που γνώρισαν τα μέλη των BRICS διαμορφώθηκε κάτω από διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Η σύντομη περιγραφή των συνθηκών αυτών σε συνδυασμό με την παρουσίαση αριθμητικών δεδομένων των κυριότερων οικονομικών δεικτών δίνουν μια γενική εικόνα για εξέλιξη των εν λόγω οικονομιών.

Η Βραζιλία από το 1960 έως και το 1980 σημείωσε ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης οι οποίοι όμως παρουσίασαν απότομη πτωτική τάση εξαιτίας της κρίσης που εκδηλώθηκε στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Η περίοδος που ακολούθησε χαρακτηρίστηκε από έντονη ανισορροπία στο μακροοικονομικό περιβάλλον της χώρας που συνεχίστηκε έως και το 2000. Η εφαρμογή προγραμμάτων αποκρατικοποίησης σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας, η έμφαση στην μείωση της φτώχειας και βελτίωσης του επιπέδου διαβίωσης μέσω της αύξησης των κοινωνικών παροχών αλλά και η προώθηση προγραμμάτων για επενδύσεις σε υποδομές έθεσαν τις βάσεις για την οικονομική σταθερότητα και την ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ενδεικτικά σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας την περίοδο 2003-2009 πάνω από 22 εκατομμύρια πολίτες κατάφεραν να ξεφύγουν από την κατάσταση φτώχειας. Σήμερα η 7^η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο βρίσκεται αντιμέτωπη με την μεγαλύτερη ύφεση των τελευταίων δύο δεκαετιών. Η μείωση των τιμών των εμπορευμάτων παγκοσμίως σε συνδυασμό με τη μείωση της ζήτησης έπληξαν τις εξαγωγές της χώρας. Επιπλέον η εμφάνιση δημοσιονομικού ελλείματος, η διολίσθηση του ρεάλ, η αύξηση του πληθωρισμού και της ανεργίας και τα σκάνδαλα διαφθοράς συνθέτουν ένα αβέβαιο συγχρόνως απωθητικό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Ο Πίνακας 6 περιλαμβάνει τα σημαντικότερα οικονομικά στοιχεία της Βραζιλίας, παρατηρώντας τα δεδομένα διαπιστώνει κανείς πως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρουσιάζει τεράστια αύξηση από το 2005 έως 2010 ενώ το 2014 εμφανίζει κάμψη εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης. Αντίστοιχα, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσιάζει πτωτική τάση που αυξάνεται με το πέρασμα των ετών ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης ως ποσοστό του ΑΕΠ μετά το 2010 εμφανίζει δραματική μείωση.

Πίνακας 5
Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Βραζιλίας, Περίοδος 2005-2014

<i>Οικονομικές</i>	<i>2005</i>	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
<i>Τάσεις</i>				
<i>ΑΕΠ εκατ. \$</i>	882.044	2.143.035	2.243.854	2.199.938
<i>Κατά κεφαλήν</i>	4.739	10.978	11.199	10.887
<i>ΑΕΠ (\$)</i>				
<i>Ρυθμός</i>				
<i>Ανάπτυξης (%)</i>	3.16	7.53	2.49	0.10
<i>Ισοζύγιο</i>				
<i>Τρεχουσών</i>				
<i>Συναλλαγών</i>	1.59	-2.21	-3.61	-4.73
<i>(% ΑΕΠ)</i>				
<i>Συναλλαγματική</i>				
<i>Ισοτιμία/\$</i>	2.434	1.759	2.156	2.354

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Από την άλλη πλευρά η Ρωσία μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 και έπειτα έθεσε τις βάσεις για την φιλελευθεροποίηση της ρωσικής οικονομίας. Παρά το γεγονός πως το 1998 ήρθε αντιμέτωπη με την οικονομική ύφεση, από το 2000 η χώρα εισέρχεται σε τροχιά οικονομικής ανάπτυξης και σταθερότητας. Η προώθηση προγραμμάτων για την βελτίωση των τομέων της δημόσιας υγείας, της παιδείας και τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας, τη φορολογική αναθεώρηση, δημιούργησαν ένα νέο θεσμικό πλαίσιο προσανατολισμένο στην ενδυνάμωση της οικονομίας και του επιπέδου ποιότητας ζωής των κατοίκων. Η αφθονία σε ορυκτό πλούτο μετέτρεψε τη χώρα σε έναν από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς ορυκτών καυσίμων παγκοσμίως. Τα έσοδα από τις εξαγωγές πετρελαϊκών προϊόντων σταθεροποίησαν την οικονομία της χώρας. Ωστόσο το γεγονός πως η χώρα δεν κατάφερε να διαφοροποιήσει την οικονομική της δομή την καθιστά εξαρτημένη από τις μεταβολές στις τιμές των εμπορευμάτων. Έτσι η διεθνής οικονομική κρίση σε

συνδυασμό με τις πρόσφατες γεωπολιτικές εντάσεις³⁷ που είχαν ως αποτέλεσμα την επιβολή οικονομικών κυρώσεων διεθνώς επηρέασαν αρνητικά το εμπορικό της ισοζύγιο και εν γένει την αναπτυξιακή της διαδικασία. Έκτοτε οι αρχές κάνουν προσπάθειες να αντιμετωπίσουν την ανεξέλεγκτη αύξηση του πληθωρισμού που προήλθε από την υποτίμηση του νομίσματος. Όπως ήταν αναμενόμενο, η οικονομική ύφεση αύξησε τις κοινωνικές ανισότητες και το επίπεδο φτώχειας στη χώρα ενώ προκάλεσε έντονη ανησυχία στους ξένους επενδυτές. Ο Πίνακας 6 που ακολουθεί παρουσιάζει την έντονη πτώση τόσο του ρυθμού ανάπτυξης της χώρας από 6.38% το 2005 σε μόλις 0.60% το 2014 όσο και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που από 11.05% το 2005 έφτασε το 3.19% για το έτος 2014 προκαλώντας ανησυχία για την οικονομική ανάκαμψη της χώρας.

Πίνακας 6

Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Ρωσίας, Περίοδος 2005-2014

Οικονομικές				
Τάσεις	2005	2010	2013	2014
ΑΕΠ εκατ. \$	764.016	1.524.917	2.096.774	1.865.328
Κατά Κεφαλήν				
ΑΕΠ (\$)	5.308	10.618	14.680	13.093
Ρυθμός Ανάπτυξης				
(% ΑΕΠ)	6.38	4.50	1.32	0.60
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (%)				
ΑΕΠ)	11.05	4.42	1.66	3.19
Συναλλαγματική				
Ισοτιμία / \$	28.284	30.368	31.837	38.378

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

³⁷ Οι ενεργειακές κρίσεις στην Ουκρανία σε συνδυασμό με την κρίση της Κριμαίας διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στις οικονομικές εξελίξεις της Ρωσίας.

Ακολουθεί η Ινδία, η 4^η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο που μετά την ανεξαρτησία της από τη Μεγάλη Βρετανία το 1947 κατάφερε να εξελιχθεί σε μία πολλά υποσχόμενη αναδυόμενη οικονομία. Η φιλελευθεροποίηση της ινδικής οικονομίας από την δεκαετία του '90 οδήγησε στη μείωση του παρεμβατικού ρόλου του κράτους και στη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου με την άρση των περιορισμών σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας και στις διαδικασίες ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, στο άνοιγμα της οικονομίας στις χρηματοοικονομικές αγορές της δύσης. Παρά το γεγονός πως επρόκειτο αρχικά για μια παραδοσιακή αγροτική οικονομία, η εφαρμογή φιλελεύθερων πολιτικών άλλαξε την οικονομική της δομή προσανατολίζοντάς την στον τομέα των υπηρεσιών. Το γεγονός πως η οικονομία στηρίζεται στις υπηρεσίες και εξαρτάται από την εισαγωγή ορυκτών καυσίμων εξηγεί την πτωτική τάση των άλλοτε υψηλών ρυθμών ανάπτυξης μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης.

Επιπλέον το μεγάλο μέγεθος του πληθυσμού αν και προσφέρει έναν αρκετά μεγάλο αριθμό εργατικού δυναμικού για τις επιχειρήσεις που ήδη έχουν ιδρυθεί στη χώρα και λειτουργεί ως κίνητρο για την προσέλκυση νέων, προκαλεί έντονες κοινωνικές και εισοδηματικές ανισότητες καθώς επίσης και αυξημένη ανεργία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας το 2005-2010 μόλις 53 εκατομμύρια άνθρωποι κατάφεραν να ξεφύγουν από την φτώχεια όταν 400 εκατομμύρια συνεχίζουν να βρίσκονται σε κατάσταση ένδειας. Η ανάγκη για υποδομές και επενδύσεις σε τομείς όπως της υγείας και της παιδείας, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και περισσότερων κοινωνικών παροχών είναι επιτακτική.

Στον Πίνακα 7 παρουσιάζονται σημαντικότεροι δείκτες που αντιπροσωπεύουν την οικονομική κατάσταση της χώρας. Από το 2010 ο ρυθμός ανάπτυξης της Ινδίας μειώθηκε πάνω από 50% αφού από 10.55% έφτασε το 5.40% το 2014 λόγω της αρνητικής επίδρασης που επέφερε η οικονομική κρίση στις εξαγωγές της Ινδίας και στις τιμές των εμπορευμάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ινδίας που είναι αρκετά χαμηλό σε σχέση με τις άλλες χώρες των BRICS καταδεικνύοντας τις έντονες κοινωνικές ανισότητες που υφίστανται στο εσωτερικό της χώρας.

Πίνακας 7
Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Ινδίας, Περίοδος 2005-2014

<i>Οικονομικές</i>				
<i>Τάσεις</i>	<i>2005</i>	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
<i>ΑΕΠ σε εκατ.\$</i>	837.499	1.704.795	1.937.797	2.041.085
<i>Κατά Κεφαλήν</i>				
<i>ΑΕΠ (\$)</i>	743	1.414	1.548	1.610
<i>Ρυθμός</i>				
<i>Ανάπτυξης</i>				
<i>(%ΑΕΠ)</i>	9.28	10.55	5.02	5.40
<i>Ισοζύγιο</i>				
<i>Τρεχουσών</i>				
<i>Συναλλαγών</i>				
<i>(%ΑΕΠ)</i>	-1.23	-3.20	-2.54	-1.53
<i>Συναλλαγματική</i>				
<i>Ισοτιμία/ \$</i>	44.100	45.726	58.598	61.030

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Η Κίνα, η 2^η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο με τους μεγαλύτερους ρυθμούς ανάπτυξης και τα μικρότερα ποσοστά πληθωρισμού, ξεχωρίζει ανάμεσα στις χώρες που αποτελούν τις BRICS. Από τα τέλη της δεκαετίας του '70 η οικονομία της Κίνας μεταμορφώθηκε σταδιακά σε οικονομία της αγοράς και γνώρισε μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη. Η προώθηση μεταρρυθμιστικών οικονομικών προγραμμάτων οδήγησε την οικονομία της Κίνας στη σύγχρονη μορφή της. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των επενδύσεων (ΑΞΕ και εγχώριων) για την Κίνα που με την εφαρμογή προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεων και τη δημιουργία Ειδικών Οικονομικών Ζωνών με φορολογικές και δασμολογικές ελαφρύνσεις, κατάφεραν να διαμορφώσουν την οικονομική δομή της χώρας που στηρίζεται στη βιομηχανία και συγκεκριμένα στη μεταποίηση προϊόντων.

Εκτοτε η βελτίωση των τομέων της υγείας, της παιδείας, η παροχή κοινωνικής προστασίας, η αντιμετώπιση της πληθυσμιακής αύξησης και των περιβαλλοντικών ζητημάτων είναι πολύ σημαντικά για την αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας.

Παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η Κίνα ήρθε αντιμέτωπη με μια ισχυρή χρηματιστηριακή κρίση. Οι αρχές, προκειμένου να τονώσουν την εγχώρια κατανάλωση και να δώσουν μεγαλύτερη ώθηση στις εξαγωγές, προχώρησαν σε υποτίμηση του νομίσματος σκορπώντας την ανησυχία στις χώρες της Δύσης και τους επενδυτές.

Ο Πίνακας 8 αποτυπώνει την οικονομική κατάσταση της Κίνας. Συγκριτικά με τα υπόλοιπα μέλη των BRICS, η Κίνα, παρουσιάζει μικρότερες διακυμάνσεις τόσο στον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης όσο και στα άλλα οικονομικά στοιχεία. Το τεράστιο μέγεθος του πληθυσμού όπως και οι έντονες ανισότητες διακρίνονται από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ που συγκριτικά με αυτό της Βραζιλίας και της Ρωσίας είναι πολύ μικρότερο.

Πίνακας 8
Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Κίνας, Περίοδος 2005-2014

<i>Οικονομικές</i>				
<i>Τάσεις</i>	<i>2005</i>	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
<i>ΑΕΠ εκατ.\$</i>	2.287.237	5.949.785	9.181.204	10.066.674
<i>Κατά Κεφαλήν</i>				
<i>ΑΕΠ (\$)</i>	1.735	4.375	6.626	7.223
<i>Ρυθμός</i>				
<i>Ανάπτυξης</i>				
<i>(% ΑΕΠ)</i>	11.30	10.41	7.70	7.40
<i>Ισοζύγιο</i>				
<i>Τρεχουσών</i>				
<i>Συναλλαγών (% ΑΕΠ)</i>				
	5.79	4.00	1.99	2.08
<i>Συναλλαγματική</i>				
<i>Ισοτιμία/\$</i>	8.194	6.770	6.169	6.143

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Από την άλλη πλευρά, η Νότια Αφρική, είναι το τελευταίο μέλος των BRICS και αποτελεί μια περιοχή με άφθονους πλουτοπαραγωγικούς πόρους γεγονός που συνετέλεσε στην ταχεία οικονομική της ανάπτυξη. Η δομή της οικονομίας της είναι

προσανατολισμένη στις εξαγωγές ορυκτού πλούτου και όπως η Ρωσία έτσι και η Νότια Αφρική εξαρτάται από τις διακυμάνσεις των τιμών των εμπορευμάτων.

Το τέλος του Απάρτχάιντ το 1994 σηματοδότησε την αναπτυξιακή διαδικασία της Νότιας Αφρικής που στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην υλοποίηση επενδύσεων τόσο από τα μέλη των BRICS όσο και από τις χώρες της Δύσης. Η ανισοκατανομή πλούτου, η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και η ανεργία αποτελούν βασικά ζητήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι αρχές. Η επιδείνωση της κινεζικής οικονομίας σε συνδυασμό με την πτώση στις τιμές των βασικών εμπορευμάτων αναχαίτισαν την ανοδική πορεία της οικονομίας της.

Ο ρυθμός ανάπτυξης της Νότιας Αφρικής μειώθηκε αισθητά από 7.28% το 2005 έφτασε στο 1.50% το 2014, αντίστοιχη πτώση παρουσίασε και το ΑΕΠ ενώ το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εμφανίζει τα μεγαλύτερα ελλείμματα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες των BRICS.

Πίνακας 9

Κυριότερες Οικονομικές Τάσεις Νότιας Αφρικής, Περίοδος 2005-2014

Οικονομικές				
Τάσεις	2005	2010	2013	2014
ΑΕΠ εκατ. \$	257.772	375.348	366.060	349.733
Κατά Κεφαλήν				
ΑΕΠ \$	5.344	7.295	6.936	6.581
Ρυθμός Ανάπτυξης (% ΑΕΠ)				
	5.28	3.04	2.21	1.50
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)				
	-3.11	- 1.46	- 5.79	- 5.46
Συναλλαγματική Ισοτιμία /\$				
	6.359	7.321	9.655	10.853

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Εν κατακλείδι, παρά τις διαφορετικές χρονικές περιόδους που συντελέστηκε η οικονομική μεταρρύθμιση των BRICS και τους παράγοντες που επηρέασαν την ταχεία οικονομική τους ανάπτυξη, είναι εμφανές πως όλες οι χώρες αντιμετωπίζουν έντονες κοινωνικές και εισοδηματικές ανισότητες και υψηλά ποσοστά κατοίκων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Επιπλέον, σε όλες τις χώρες αναγνωρίζεται η ανάγκη για περαιτέρω οργάνωση των δομών σε τομείς υγείας, παιδείας και τεχνολογίας. Η υιοθέτηση φιλελεύθερων πολιτικών, η διαμόρφωση κινήτρων και η ανάδειξη των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που έχει στη διάθεσή της το κάθε μέλος αποτυπώνει την βαρύτητα που έχουν οι επενδύσεις στην αναπτυξιακή διαδικασία των αναδυόμενων οικονομιών.

3.2 Οι εισροές ΑΞΕ στις BRICS

Η εισροή ΑΞΕ στις οικονομίες που αποτελούν τις BRICS ακολούθησε διαφορετική πορεία για την κάθε χώρα εξαιτίας των ιδιαίτερων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικράτησαν. Δεδομένου ότι πρόκειται για χώρες με διαφορετικά πολιτικά καθεστάτα η μακροοικονομική σταθερότητα επιτεύχθηκε σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Το άνοιγμα των αγορών κεφαλαίου και εμπορίου, η εφαρμογή προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεως και τα πλεονεκτήματα που η καθεμία χώρα έχει στην διάθεσή της έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στο μέγεθος και το είδος προσέλκυσης ΑΞΕ. Στους Πίνακες 10 και 11 που ακολουθούν παρουσιάζονται η εξέλιξη των εισροών ΑΞΕ και στους Πίνακες 12 και 13 απόθεμα των εισερχόμενων ΑΞΕ στις BRICS για την περίοδο 2000-2014. Όπως γίνεται αντιληπτό από τους Πίνακες 10 και 11, οι εισροές και το απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ για την περίοδο 2000-2007 ακολουθούν ταχεία αύξηση για τη Ρωσία, την Ινδία και την Κίνα ενώ έντονες διακυμάνσεις παρουσιάζουν στη Βραζιλία και την Νότια Αφρική. Αντίστοιχα, για το διάστημα 2008-2014 οι εισροές και το απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ εμφανίζουν μεγαλύτερη ανισοκατανομή εξαιτίας των μεταβολών στις τιμές των βασικών εμπορευμάτων που επηρέασαν όλες τις χώρες και κυρίως την Βραζιλία, τη Ρωσία και την Νότια Αφρική που βασίζουν σε μεγάλο βαθμό την οικονομική τους δομή στον πρωτογενή τομέα. Επιπλέον, η κρίση στην Κριμαία και οι διεθνείς

οικονομικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία, είχαν ισχυρό αρνητικό αντίκτυπο στις εξαγωγές ορυκτών καυσίμων και κατά συνέπεια και στις εισροές ΑΞΕ.

Πίνακας 10. Εισροές ΑΞΕ στις BRICS
Περίοδος 2000-2007(σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βραζιλία	32.779	22.457	16.590	10.144	18.146	15.066	18.822	34.585
Ρωσία	2.714	2.748	3.461	7.958	15.444	15.508	37.595	55.874
Ινδία	3.558	5.478	5.630	4.321	5.778	7.622	20.328	25.350
Κίνα	40.715	46.878	52.734	53.505	60.630	72.406	72.715	83.521
Ν.Αφρική	887	6.784	1.569	734	798	6.647	311	6.538
BRICS	80.684	84.345	79.993	76.661	100.796	117.249	149.771	205.868

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Πίνακας 11. Εισροές ΑΞΕ στις BRICS
Περίοδος 2008-2014 (σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Βραζιλία	45.058	25.949	48.506	66.660	65.272	63.996	62.495
Ρωσία	74.783	36.583	43.168	55.084	50.588	69.219	20.958
Ινδία	47.102	35.634	27.417	36.190	24.196	28.199	34.417
Κίνα	108.312	95.000	114.734	123.985	121.080	123.911	128.500
Ν.Αφρική	9.202	7.502	3.636	4.243	4.559	8.300	5.712
BRICS	284.465	200.668	237.461	286.162	265.694	293.625	252.081

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Πίνακας 12. Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ στις BRICS
Περίοδος 2000-2007 (σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βραζιλία	122.25	121.94	100.86	132.81	161.25	181.34	220.62	309.668
	0	9	3	8	9	4	1	
Ρωσία	32.204	52.919	70.884	96.729	122.29	180.22	265.87	491.052
					5	5	3	
Ινδία	16.339	19.679	25.826	32.549	38.060	43.202	70.870	105.790
Κίνα	193.34	203.14	216.50	228.37	245.46	272.09	292.55	327.087
	8	2	3	1	7	4	9	
Ν.Αφρικ ή	43.451	34.695	35.885	57.061	80.278	96.693	106.92	131.831
							9	
BRICS	407.59	432.38	449.96	547.52	647.35	773.56	956.85	1.365.42
	2	1	1	8	9	1	2	9

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Πίνακας 13. Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ στις BRICS
Περίοδος 2008-2014 (σε εκατ. δολ. ΗΠΑ)

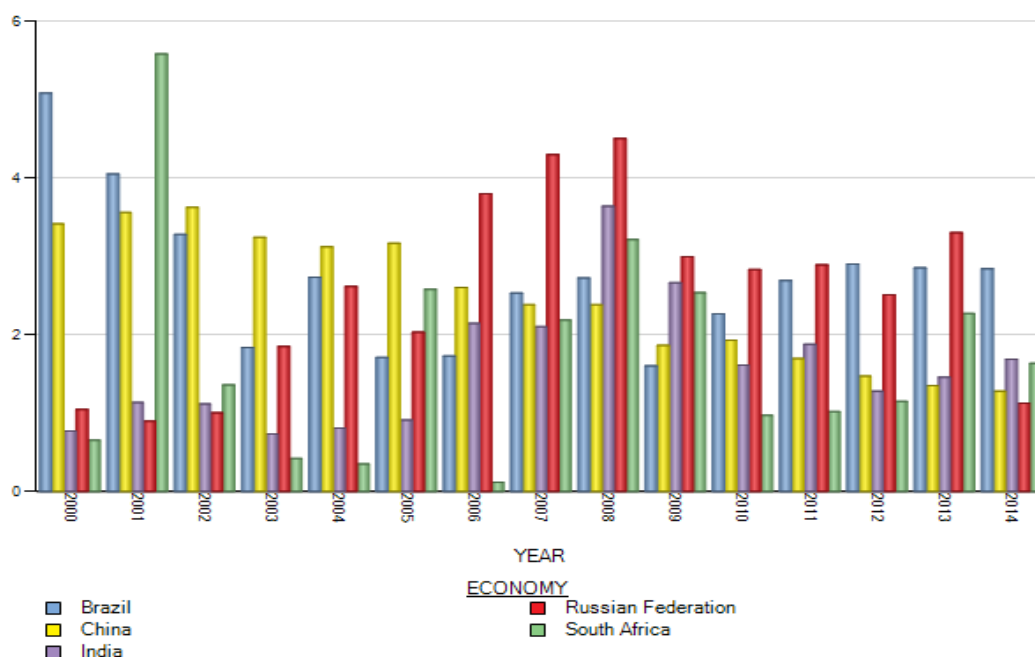
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Βραζιλία	287.697	400.808	682.346	696.408	743.964	747.891	754.769
Ρωσία	215.756	378.837	490.560	454.949	514.926	565.654	378.543
Ινδία	125.212	171.218	205.580	206.354	224.987	226.552	252.331
Κίνα	378.083	473.083	587.817	711.802	838.882	956.793	1.085.29
							3
Ν.Αφρικ ή	83.649	138.751	179.565	159.390	163.510	152.123	145.384
BRICS	1.090.39	1.562.69	2.145.86	2.228.90	2.480.26	2.649.01	2.616.32
	6	6	8	3	9	3	1

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

Όπως φαίνεται και από την παραστατική απεικόνιση των εισροών ΑΞΕ στις BRICS στο Γράφημα 5, η κατανομή ανάμεσα στις χώρες δεν γίνεται με ομοιόμορφο τρόπο. Ειδικότερα για το χρονικό διάστημα 2000-2007 υπήρξε μεγάλη ανισοκατανομή εισερχόμενων ΑΞΕ λόγω της αλλαγής πολιτικών καθεστώτων και της εφαρμογής νέων οικονομικών προγραμμάτων κυρίως στη Βραζιλία και τη Νότια Αφρική. Έτσι ενώ το 2000 η Βραζιλία κατέχει τα πρωτεία στην εισροή ΑΞΕ, τα επόμενα χρόνια ακολουθεί πτωτική πορεία. Αντίστοιχα εξέλιξη είχε και ο εισερχόμενος όγκος ΑΞΕ στη Νότια Αφρική. Αντιθέτως, η Κίνα αποτελεί τη μόνη οικονομία που διατήρησε μια σταθερή πορεία στη συγκέντρωση ΑΞΕ. Την περίοδο που ακολούθησε από το 2008-2014 η κατανομή ΑΞΕ πραγματοποιείται με μεγαλύτερη ομοιογένεια παρά τη διεθνή οικονομική κρίση. Αν και επηρεάστηκαν σταδιακά όλες οι χώρες από τις μεταβολές στις τιμές των βασικών εμπορευμάτων και την επιβράδυνση της κινεζικής οικονομίας κατάφεραν να διατηρήσουν σε ένα σχετικά σταθερό επίπεδο την εισροή ΑΞΕ. Εξαίρεση αποτελεί η Ρωσία καθώς οι διεθνείς οικονομικές κυρώσεις που της επιβλήθηκαν της δημιούργησαν επιπρόσθετα οικονομικά προβλήματα προκαλώντας περαιτέρω οικονομική ύφεση.

ΓΡΑΦΗΜΑ: 5 Κατανομή εισροών ΑΞΕ στις BRICS

Περίοδος 2000-2014

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Βραζιλία	18.9	22	19.9	24.04	24.3	20.56	20.25	22.66	17.40	24.74	31.84	28.12	33.08	33.33	34.31
Ρωσία	12.4	17.26	20.52	22.48	20.69	23.59	26.86	37.78	12.99	30.99	32.17	23.88	25.52	26.98	20.29
Ινδία	3.49	4.07	5.11	5.50	5.32	5.16	7.48	8.77	9.68	12.79	12.06	10.69	11.89	11.69	12.36
Κίνα	16.21	15.42	14.87	13.84	12.62	11.9	10.47	9.33	8.31	9.27	9.88	9.73	10.12	10.42	10.78
Ν.Αφρική	31.86	28.55	31.07	32.56	35.12	37.51	39.36	44.03	29.17	46.89	47.84	38.26	41.15	41.56	41.57
BRICS	15.09	15.54	15.37	16.10	15.62	15.38	15.71	17.79	11.55	16.31	18.34	15.87	16.77	16.74	15.84

Από την άλλη πλευρά, παρατηρώντας τα στοιχεία του Πίνακα 14 διαπιστώνει κανείς πως η Νότια Αφρική διαθέτει το μεγαλύτερο απόθεμα ΑΞΕ συγκριτικά με τα υπόλοιπα μέλη των BRICS αγγίζοντας το 41.57% του ΑΕΠ το 2014. Συνολικά, το απόθεμα για τις BRICS κατά μέσο όρο υπολογίζεται σε 17% του ΑΕΠ τους.

Πίνακας 14. Απόθεμα εισερχόμενων ΑΞΕ ως % του ΑΕΠ (2000-2014)

Πηγή: UNCTADstat, (<http://www.unctadstat.org>)

3.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες των εισροών ΑΞΕ στις BRICS

Τα παραπάνω αριθμητικά δεδομένα δίνουν μια ολοκληρωμένη εικόνα για την εξέλιξη των εισερχόμενων ΑΞΕ στις πέντε αναδυόμενες οικονομίες. Όλες οι οικονομίες συγκέντρωσαν σημαντικό όγκο εισερχόμενων ΑΞΕ σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες που διαδραματίζουν βασικό ρόλο στην προσέλκυση ΑΞΕ διαφέρουν ανάμεσα στις χώρες των BRICS. Ο ανταγωνισμός αποτέλεσε τη βασική αιτία που έστρεψε τις χώρες αυτές προς την εφαρμογή ενός ελαστικότερου θεσμικού και φορολογικού καθεστώτος και ευνοϊκότερες διατάξεις για τις συνθήκες εργασίας προκειμένου να προσελκύσουν μεγαλύτερο μερίδιο εισερχόμενων ΑΞΕ. Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς, η μακροοικονομική σταθερότητα και οι προοπτικές ανάπτυξης, το κόστος εργασίας, η ύπαρξη υποδομών,

και η συναλλαγματική ισοτιμία αποτελούν τους βασικότερους παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ ανάμεσα στις χώρες των BRICS.

Στην περίπτωση της Βραζιλίας η πρόσβαση σε νέες αγορές, αλλά και το επίπεδο του πληθωρισμού καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την υλοποίηση ΑΞΕ³⁸. Το γεγονός πως είναι πέμπτη χώρα σε έκταση στον κόσμο σε πληθυσμό σε συνδυασμό με την πρόσβαση που προσφέρει σε νέες αγορές καθώς συνορεύει με όλες σχεδόν τις χώρες της Νότιας Αμερικής εκτός της Χιλής εξηγεί τον λόγο για τον οποίο απορροφά ΑΞΕ αυτού του είδους. Αντίστοιχα, το επίπεδο πληθωρισμού παίζει ιδιαίτερο ρόλο δεδομένου ότι τα υψηλά επίπεδα πληθωρισμού συνεπάγονται μεγάλο κόστος για τους ξένους επενδυτές.

Στην περίπτωση της Ρωσίας η αναζήτηση πλουτοπαραγωγικών πηγών, η γεωγραφική θέση καθώς επίσης και το μέγεθος της αγοράς αποτελούν τα κίνητρα συγκέντρωσης μεγάλου ποσοστού εισερχόμενων ΑΞΕ. Παρά το γεγονός πως η κυβέρνηση παρέχει φορολογικές ελαφρύνσεις προκειμένου να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό ξένων επενδυτών, η έλλειψη ενός σταθερού θεσμικού πλαισίου λειτουργεί αποτρεπτικά³⁹.

Από την άλλη πλευρά η Ινδία διαθέτει αφθονία σε πρώτες ύλες, σταθερό οικονομικό περιβάλλον, μεγάλη εγχώρια αγορά και αντίστοιχα μεγάλο μέγεθος εργατικού δυναμικού. Επιπλέον το επίπεδο του πληθωρισμού, του πραγματικού ΑΕΠ, η συναλλαγματική ισοτιμία και ο βαθμός ανοίγματος του εμπορίου διαδραματίζουν ισχυρό ρόλο στην προσέλκυση περισσότερων εισερχόμενων ΑΞΕ⁴⁰. Η Κίνα αποτελεί τον μεγαλύτερο αποδέκτη ΑΞΕ ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς, το πλεόνασμα σε εργατικό δυναμικό, το χαμηλό εργασιακό κόστος, το σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον, αλλά και ο βαθμός ανοίγματος της αγοράς εμπορίου αιτιολογούν την υψηλή συγκέντρωση εισερχόμενων ΑΞΕ.

Από την άλλη πλευρά στη νεότερη οικονομία των BRICS σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τόσο το μέγεθος της αγοράς όσο και η αφθονία πρώτων υλών προς εκμετάλλευση γεγονός το οποίο έχουν αναγνωρίσει οι αναπτυγμένες οικονομίες της Δύσης και οι BRICS.

³⁸ Kang, Hsin-Hong, Huang, Shou-Ronne, "AN ANALYSIS OF THE DETERMINANTS OF INWARD DIRECT INVESTMENT IN BRAZIL", Volume 19, 2012

³⁹ Jan Strasky, Tamara Pashinova, November 28 2012, "What drives FDI to Russian regions?", Research Briefing in Emerging Markets, Deutsche Bank, pp. 1-7

⁴⁰ Mahesh Kumar M., (2014), "FDI and Indian Economic Growth Factors- An Empirical Analysis", International Journal of Management and Commerce Innovations Vol. 2, Issue 1, pp: 7-18

Η δεκαετία του '90 διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στην εφαρμογή διαθρωτικών μεταρρυθμίσεων στα οικονομικά συστήματα των χωρών με το άνοιγμα των αγορών, την σταδιακή άρση των εμποδίων στους τομείς οικονομικής δραστηριότητας καθώς επίσης τη μείωση του ρόλου του κράτους στις συνθήκες ανταγωνισμού και καθορισμού των τιμών. Οι συνθήκες αυτές αποτέλεσαν την βάση για την οικονομική απογείωση των χωρών και την δημιουργία ενός ευνοϊκότερου και ελκυστικότερου επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

3.4 Η σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης στις BRICS

Η πλειοψηφία των μελετών έχει αποδείξει πως οι ΑΞΕ επιδρούν θετικά στην οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, χωρίς αυτό να σημαίνει πως η επίδραση είναι η ίδια σε κάθε χώρα και στον ίδιο βαθμό. Το γεγονός πως οι ΑΞΕ μεταφέρουν νέες τεχνολογίες που διαχέονται σε πολλούς οικονομικούς κλάδους της χώρας υποδοχής με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα εξηγεί γιατί οι αναπτυσσόμενες χώρες δίνουν τόσο μεγάλη έμφαση στη χάραξη της επενδυτικής τους πολιτικής και στην παροχή κινήτρων ώστε να αποτελέσουν ελκυστικούς προορισμούς υλοποίησης ΑΞΕ.

Η περίπτωση των BRICS εκφράζει τη θετική σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης καθώς μπορεί να πρόκειται για χώρες που στηρίχθηκαν στις επενδύσεις και κυρίως στις ξένες προκειμένου να ενεργοποιήσουν την αναπτυξιακή τους πορεία, εντούτοις το γεγονός πως έχουν διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο διαφοροποιεί το βαθμό της επίδρασης. Η γεωγραφική θέση, η μεγάλη εγχώρια αγορά, η εύκολη πρόσβαση σε φυσικούς πόρους, το μεγάλο μέγεθος του εργατικού δυναμικού, αποτελούν τους κυριότερους κοινούς παράγοντες που προσελκύουν μεγάλο αριθμό ξένων επενδυτών στις χώρες. Τα αριθμητικά δεδομένα των πινάκων που προηγήθηκαν και αναλύουν την εξέλιξη του ΑΕΠ των BRICS και η ανάπτυξη των εισερχόμενων ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες για την περίπτωση των αναπτυσσόμενων χωρών λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σχέσης των ΑΞΕ με την οικονομική ανάπτυξη.

Η σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης στη Βραζιλία χαρακτηρίζεται θετική. Ωστόσο ο βαθμός της επίδρασης των ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη της Βραζιλίας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και κυρίως από την οικονομική

πολιτική που εφαρμόζει η χώρα. Η Βραζιλία στήριξε την διεθνοποίηση της οικονομία της στην απελευθέρωση των αγορών κεφαλαίου και εμπορίου. Παρατηρώντας τα προηγούμενα αριθμητικά δεδομένα σχετικά με την πορεία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βραζιλία κατά την τελευταία δεκαετία μπορεί να συμπεράνει κανείς πως οι ΑΞΕ κατά κύριο λόγο προσανατολίζονται στον τομέα των υπηρεσιών και ιδιαίτερα στο εμπόριο, ακολουθούν ο τομέας της βιομηχανίας, ο πρωτογενής τομέας και τελευταίος ο τομέας των ακινήτων. Διατηρώντας τον ρόλο ενός από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς βασικών εμπορευμάτων και πρώτων υλών προσπάθησε να δώσει ώθηση στους τομείς Έρευνας & Ανάπτυξης χωρίς ωστόσο να καταφέρει να διαφοροποιήσει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική της δομή. Ο βασικός λόγος είναι το γεγονός πως δεν εστίασε στην προώθηση ενός συγκεκριμένου τομέα οικονομικής δραστηριότητας ούτε στην ενίσχυση των τομέων της τεχνολογίας και της καινοτομίας αλλά έδωσε έμφαση σε πολιτικές που προωθούν την άρση των εμποδίων στο γενικότερο οικονομικό σύστημα της χώρας. Επιπλέον το γεγονός πως δεν υπήρχε μια ενιαία επενδυτική πολιτική αλλά η κάθε περιοχή ανταγωνιζόταν την άλλη με την εφαρμογή περισσότερων επενδυτικών κινήτρων δε συμβάλλει στην ισότιμη αναπτυξιακή διαδικασία όλων των πολιτειών της Βραζιλίας, τουναντίον ενισχύει την εισοδηματική ανισότητα και την φτώχεια.

Η οικονομική ύφεση που έχει πλήξει την χώρα τα τελευταία τρία χρόνια έχει συντελέσει στη μείωση της υλοποίησης ΑΞΕ. Το χαμηλό επίπεδο του πληθωρισμού από το 2005 έως και το 2010 σε συνδυασμό με το άνοιγμα της οικονομίας στις ξένες επενδύσεις σε τομείς που ελέγχονταν παραδοσιακά από το κράτος και την υλοποίηση έργων σε υποδομές, εκτόξευσαν την εισροή ΑΞΕ. Το επίπεδο του πληθωρισμού καθώς επίσης και η υποτίμηση/ανατίμηση του εθνικού νομίσματος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εισροή ΑΞΕ και την συμβολή τους στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας. Συγκεκριμένα η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος μειώνει τη συγκέντρωση ΑΞΕ στη Βραζιλία και έχει αρνητικό αντίκτυπο και στην αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας⁴¹. Το γεγονός αυτό εξηγεί και την σημερινή καθοδική πορεία των ΑΞΕ που έχει αρνητικό αντίκτυπο και στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των δημοσίων δαπανών σε τομείς της παιδείας, της υγείας και των υποδομών δημιουργούν τις προϋποθέσεις για βελτίωση της

⁴¹ Seabra, F., & Lisandra, F. (2005). Foreign direct investment and profit outflows: a causality analysis for the Brazilian economy. *Economics Bulletin*, Volume 6, pp. 1–15

παραγωγικότητας, της οικονομικής σταθερότητας και προσέλκυσης μεγαλύτερου μεριδίου ΑΞΕ.

Η Ρωσία αποτελεί μια χώρα προσανατολισμένη στις εξαγωγές ορυκτού πλούτου που συνεχίζει να διατηρεί αυτή την οικονομική δομή μέχρι και σήμερα. Το χρονικό διάστημα 2000-2008 αποτέλεσε την περίοδο της οικονομικής απογείωσης της ρωσικής οικονομίας που κατά κύριο λόγο οφειλόταν στις τιμές των βασικών εμπορευμάτων. Σε αντίθεση με τις άλλες χώρες, η Ρωσία στηρίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό στις φορολογικές ελαφρύνσεις παρά στη δημιουργία Ειδικών Οικονομικών Ζωνών για την προσέλκυση ΑΞΕ.

Παρά το γεγονός πως η χώρα προωθεί επενδυτικά κίνητρα, το ζήτημα της έντονης γραφειοκρατίας, τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς, η χρονοβόρα παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, νερού και φυσικού αερίου, οι περιορισμοί στη συμμετοχή ξένων επενδυτών σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας, τα έντονα διαρθρωτικά προβλήματα που παρουσιάζει στη λειτουργία της αγοράς εργασίας, στο δικαστικό της σύστημα, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα σε συνδυασμό με τις απρόβλεπτες αλλαγές στο νομοθετικό της σύστημα οδηγούν στο συμπέρασμα πως αν και οι ΑΞΕ επιδρούν θετικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ρωσίας, τα παραπάνω εμπόδια κρατούν τη χώρα μακριά από τον υψηλή επίδραση που παρατηρείται σε άλλες χώρες των BRICS⁴². Εξαιτίας αυτών των ιδιαίτερων στοιχείων οι ξένοι επενδυτές αποθαρρύνονται να επενδύσουν στη χώρα θεωρώντας πως αυξάνουν το κόστος ανάληψης επιχειρηματικής πρωτοβουλίας στην περιοχή. Η δημιουργία ενός σταθερού θεσμικού πλαισίου πρέπει να αποτελέσει την κυρίαρχη προτεραιότητα για την ρωσική κυβέρνηση προκειμένου να ενισχύσει το κύρος της έναντι των ξένων επενδυτών.

Από την άλλη πλευρά η Ινδία, έχει γνωρίσει υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης και οι ΑΞΕ έχουν αποτελέσει σημαντικό κομμάτι της διαδικασίας αυτής. Η σταδιακή απελευθέρωση του οικονομικού της συστήματος έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα αναπτυξιακή της πορεία και προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων. Η συμβολή των ΑΞΕ στην οικονομική της ανάπτυξη χαρακτηρίζεται θετική χωρίς να είναι στο ίδιο επίπεδο με αυτό της Κίνας. Οι Balasubramanyam και Sapsford (2007) συγκρίνοντας την εισροή ΑΞΕ στις δύο μεγάλες αναδυόμενες οικονομίες τονίζουν πως η Ινδία χρειάζεται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις στην

⁴² KPMG, 2013, “ Investing in Russia An overview of the current investment climate in Russia”, pp. 15-25

οικονομική της δομή καθώς επίσης και το γεγονός πως οφείλει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην ανάπτυξη των επιμέρους τομέων οικονομικής της δραστηριότητας και κυρίως αυτός των υπηρεσιών. Ωστόσο παρά το γεγονός πως χρειάζονται επιπρόσθετες μεταρρυθμίσεις, η Ινδία κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό όγκο εισερχόμενων ΑΞΕ που μετέφεραν νέες τεχνολογίες και τεχνογνωσία στη χώρα βελτιώνοντας το επίπεδο της παραγωγικότητας και της αναπτυξιακής διαδικασίας της χώρας. Δεδομένου ότι και η Ινδία είναι μια χώρα μεγάλη σε έκταση και πληθυσμό οφείλει να δώσει έμφαση στην ισότιμη εφαρμογή των επενδυτικών της πολιτικών καθώς έτσι θα κατανομηθούν με πιο ομοιόμορφο τρόπο τα οφέλη των εισερχόμενων ΑΞΕ που ενδυναμώνουν την αναπτυξιακή διαδικασία μειώνοντας τα υψηλά ποσοστά φτώχειας και τις κοινωνικές ανισότητες.

Η Κίνα, η ηγέτιδα οικονομία ανάμεσα στις BRICS, συγκεντρώνει υψηλό βαθμό εισερχόμενων ΑΞΕ. Μέσα σε λίγες δεκαετίες η κινεζική οικονομία μεταμορφώθηκε από μια κλειστή οικονομία που απαγόρευε την υλοποίηση ΑΞΕ σε ισχυρή οικονομική δύναμη με ισχυρή συμβολή στους τομείς νέων τεχνολογιών και Ε&Α. Η οικονομική της δομή είναι προσανατολισμένη στις εξαγωγές μεταποιημένων βιομηχανικών προϊόντων. Το μεγάλο μέγεθος της εγχώριας αγοράς σε συνδυασμό με την αφθονία σε φθινό εργατικό δυναμικό και το σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον αποτέλεσαν τους κυριότερους παράγοντες προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων. Ο αντίκτυπος των ΑΞΕ στην παραγωγή και τις εξαγωγές της χώρας είναι θετικός ωστόσο το άνοιγμα της οικονομίας είναι απαραίτητο καθώς έτσι με την απελευθέρωση των οικονομικών τομέων που εστιάζουν στην εξαγωγή υπηρεσιών θα επιτευχθούν υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης. Την θετική επίδραση των άμεσων ξένων επενδύσεων επαληθεύει η εμπειρική μελέτη του K. Zhang (2006), ο οποίος κατέληξε στο συμπέρασμα πως οι περισσότερες ΑΞΕ στην Κίνα υλοποιούνται με σκοπό την εξαγωγή προϊόντων και επηρεάζουν με θετικό τρόπο το επίπεδο της παραγωγής ενώ επιτρέπουν την διάχυση νέων τεχνολογιών ανάμεσα στους κλάδους. Ο ρόλος των ΑΞΕ στην κινεζική οικονομία είναι ιδιαίτερα σημαντικός αφού υλοποιεί και προωθεί επενδύσεις στα υπόλοιπα μέλη των BRICS⁴³.

Η Νότια Αφρική είναι μια ακόμα περιοχή με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης αλλά και μεγάλες εισοδηματικές και κοινωνικές ανισότητες όπως και η πλειοψηφία των

⁴³ Ενδεικτικά τα τελευταία χρόνια έχει προωθήσει συμφωνίες για επενδύσεις ΑΞΕ στη Βραζιλία, την Ινδία, τη Νότια Αφρική σε έργα υποδομής αναγνωρίζοντας τις θετικές επιπτώσεις των ΑΞΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών.

BRICS. Οι ΑΞΕ λειτουργούν ως μέσο για την αύξηση του επιπέδου παραγωγής και του εμπορίου. Η σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης είναι θετική και ο βαθμός επίδρασης είναι μεγάλος⁴⁴. Η αναπτυξιακή διαδικασία στην περιοχή τονώνεται από την πραγματοποίηση ΑΞΕ γεγονός που έχουν αναγνωρίσει όλα τα υπόλοιπα μέλη όπως και οι χώρες της Δύσης που πραγματοποιούν άμεσες ξένες επενδύσεις προκειμένου να επωφεληθούν από την αφθονία των πλουτοπαραγωγικών της πηγών. Εκτός από την θετική επιρροή στην αναπτυξιακή πορεία της Νότιας Αφρικής, οι ΑΞΕ συνδέονται και με την καταπολέμηση της ανεργίας καθώς δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και μπορούν να προσφέρουν λύση στις κοινωνικές ανισότητες και να μειώσουν τα υψηλά ποσοστά φτώχειας.

⁴⁴ Mashipa Thsepo, “The impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth and Employment in South Africa: A Time Series Analysis”, MCSER, Volume 5, No 25, 2014, pp. 18-25

Επίλογος

Οι πέντε αναδυόμενες οικονομίες βασιζόμενες στα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα και στην παροχή κινήτρων κατάφεραν να προσελκύσουν μεγάλο αριθμό ξένων επενδυτών. Αν και οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης που γνώρισαν οι χώρες παρουσιάστηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, ταυτίστηκαν με την συγκέντρωση μεγάλου όγκου εισερχόμενων ΑΞΕ.

Οι αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης δεν άργησαν να κάνουν την εμφάνισή τους και στις οικονομίες των BRICS επηρεάζοντας αρνητικά το ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών. Το γεγονός πως πάνω από τα μισά μέλη στηρίζουν την οικονομία τους στην επεξεργασία και εξαγωγή βασικών προϊόντων τα καθιστά ευάλωτα στις μεταβολές των τιμών των εμπορευμάτων. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της Βραζιλίας, της Ρωσίας αλλά και της Νότιας Αφρικής που εμφάνισαν απότομες μεταβολές στον ρυθμό ανάπτυξής τους και αναγκάστηκαν να υποτιμήσουν το νόμισμά τους προκαλώντας αύξηση στον πληθωρισμό και την ανεργία. Η εμφάνιση δημοσιονομικών ελλειμμάτων, η αύξηση του δημόσιου χρέους η πτώση της παραγωγής, αλλά και η επακόλουθη αύξηση του ποσοστού φτώχειας καταδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ανοίγματος των οικονομιών και της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας σε κλάδους όπως αυτός της μεταποίησης προϊόντων.

Το μέγεθος και η κατανομή των παραγωγικών συντελεστών καθορίζουν την μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Τα τελευταία χρόνια οι δαπάνες σε νέες τεχνολογίες, σε καινοτομικές μεθόδους παραγωγής προϊόντων και σε Έρευνα & Ανάπτυξη διαρκώς αυξάνονται με αποτέλεσμα οι χώρες να διαθέτουν μεγάλο αριθμό εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Μέσω της εφαρμογής νέων τεχνολογιών, οι χώρες δημιουργούν βελτιωμένα πρότυπα ποιότητας τα οποία μπορούν να τα εφαρμόσουν και στις εγχώριες επιχειρήσεις προωθώντας την δικτύωση των εταιρειών του ίδιου κλάδου με στόχο την καλύτερη διάχυση και αφομοίωση των τεχνολογικών καινοτομιών.

Ο ρόλος του θεσμικού πλαισίου που έχει διαμορφώσει η χώρα υποδοχής σε συνδυασμό με τον βαθμό ανοίγματος της οικονομίας και εφαρμογής διεθνών προτύπων κινητοποιεί τους ξένους επενδυτές για την υλοποίηση επενδύσεων. Χώρες με ελλιπή οργάνωση στο χρηματοπιστωτικό και νομοθετικό πλαίσιο αποθαρρύνει

τους ξένους επενδυτές καθώς προκαλεί έντονη αβεβαιότητα για την εξέλιξη των μακροοικονομικών συνθηκών και της επενδυτικής απόδοσης.

Επιπλέον, το ζήτημα των έντονων κοινωνικών ανισοτήτων και της καταπολέμησης της φτώχειας είναι ένα θέμα που συναντάται και στις πέντε οικονομίες ανεξάρτητα από τον ρυθμό ανάπτυξης που παρουσιάζουν. Οι αρχές πέρα από το γεγονός πως πρέπει να διαμορφώσουν και να εφαρμόσουν πιο στοχευμένα προγράμματα κοινωνικών παροχών, οφείλουν να προσανατολίσουν στην λογική αυτή και τις ΑΞΕ παρέχοντας λύση στο πρόβλημα της ανεργίας. Η προσέλκυση ΑΞΕ που υλοποιούνται μέσω της ίδρυσης νέας παραγωγικής μονάδας δημιουργεί θέσεις εργασίας για το αναρίθμητο εργατικό δυναμικό που οι χώρες αυτές διαθέτουν. Αντιθέτως οι εξαγορές και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων μπορεί να παρουσιάζουν μικρότερο κόστος και να προωθούν αποτελεσματικότερα την διάχυση των τεχνολογικών και καινοτομικών μεθόδων ωστόσο δεν εξυπηρετούν στην επίλυση του προβλήματος της ανεργίας.

Η σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και ΑΞΕ είναι μια σχέση που εμφανίζει θετικό πρόσημο για τις αναδυόμενες οικονομίες των BRICS αλλά ο βαθμός που επηρεάζει την παραγωγική διαδικασία εξαρτάται από το αυστηρότερο ή ελαστικότερο θεσμικό πλαίσιο που έχει υιοθετήσει η χώρα καθώς επίσης και από τα επίπεδα γραφειοκρατίας, διαφάνειας και διαφθοράς. Τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς και γραφειοκρατίας αυξάνουν το κόστος της επενδυτικής πρωτοβουλίας και δρουν αποτρεπτικά για την προσέλκυση επενδυτικών σχεδίων καθώς θίγουν την αξιοπιστία και το κύρος της χώρας υποδοχής.

Επομένως τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε υποψήφιας χώρας υποδοχής σε συνδυασμό με την εφαρμογή της κατάλληλης οικονομικής πολιτικής από τις κυβερνήσεις διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στην απορρόφηση του μεγάλου μεριδίου εισερχόμενων ΑΞΕ, στο είδος ΑΞΕ που η χώρα θα προελκύσει και στα αποτελέσματα που θα επιφέρει στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας.

Συμπεράσματα

Οι ΑΞΕ αποτελούν το βασικό μέσο προώθησης των στρατηγικών των πολυεθνικών επιχειρήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο μακροπρόθεσμος χαρακτήρας της επένδυσης σε συνδυασμό με την μεταφορά τεχνικών γνώσεων σε θέματα διοικητικής δομής, ποιότητας ελέγχου, προώθησης των προϊόντων και εφαρμογής νέων τεχνολογιών την αναδεικνύει σε σημαντικό παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών.

Η αποτυχία της λειτουργίας των αγορών σε συνδυασμό με την εφαρμογή ενός ακατάλληλου ή ανίσχυρου θεσμικού πλαισίου εμποδίζουν την αναπτυξιακή πορεία των αναπτυσσόμενων χωρών. Το άνοιγμα των αγορών κεφαλαίου και εμπορίου, η πρόοδος στην πληροφόρηση, την καινοτομία και τις επικοινωνίες προώθησε ένα φιλελεύθερο οικονομικό πλαίσιο όπου κυριαρχεί η ευελιξία στην μεταφορά γνώσεων και κεφαλαίων μακριά από τον παρεμβατικό ρόλο του κράτους. Η οικονομική αυτή τάση ωφέλησε αλλά παράλληλα έβλαψε τις οικονομίες των χωρών που δεν είχαν διαμορφώσει τους ανάλογους θεσμούς για να υποστηρίξουν τις διαρθρωτικές αλλαγές που επιτελέστηκαν.

Οι αναδυόμενες οικονομίες που αποτελούν τις BRICS γνώρισαν υψηλούς αναπτυξιακούς ρυθμούς και συγκέντρωσαν τον μεγαλύτερο όγκο ΑΞΕ ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Πρόκειται για οικονομίες που παρουσιάζουν έντονες διαφορές ως προς την πολιτική και την οικονομική τους δομή και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν αλλά η έκταση, το μέγεθος και ο ρόλος των ΑΞΕ στην οικονομική τους απογείωση αποτελούν τα κοινά τους σημεία.

Η πλειοψηφία των μελετών, εξετάζοντας το ζήτημα της συμβολής των ΑΞΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία των αναπτυσσόμενων χωρών, δίνει ιδιαίτερη έμφαση τόσο στις ροές όσο και στο απόθεμα των εισερχόμενων ΑΞΕ. Όσο μεγαλύτερη είναι η εισροή των ΑΞΕ τόσο πιο ευεργετικά θα είναι τα αποτελέσματα στην αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών. Εντούτοις, ο μεγάλος όγκος ΑΞΕ δεν συνεπάγεται την αποτελεσματική αξιοποίησή τους και την θετική επίδραση στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας υποδοχής. Η διαμόρφωση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου είναι ζήτημα ζωτικής σημασίας για την αναπτυξιακή πορεία της χώρας.

Η Ετήσια Έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας Doing Business Report 2016 καθώς επίσης και η Ετήσια Έκθεση της Unctad World Investment Report 2015 που

αξιολογούν το επιχειρηματικό περιβάλλον και προτείνουν νέα μέτρα για την προσέλκυση νέων ΑΞΕ στις χώρες προβλέπουν μικρή βελτίωση για τις χώρες των BRICS. Η ανάγκη βελτίωσης του φορολογικού συστήματος των χωρών σχετικά με την μεταφορά περιουσιακών στοιχείων, η μείωση και απλούστευση της γραφειοκρατικής διαδικασίας για μεγαλύτερη ευκολία στο άνοιγμα νέων επιχειρήσεων, η εξασφάλιση μεγαλύτερης διαφάνειας και περαιτέρω ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς επίσης και η ταχύτερη εξυπηρέτηση στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος είναι τα βασικά ζητήματα στα οποία οι εν λόγω οικονομίες χρειάζονται μεγαλύτερη προσπάθεια βελτίωσης.

Στην περίπτωση των BRICS, η οικονομική ανάπτυξη μέσω των ΑΞΕ αφορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε χώρας μεμονωμένα. Αν και μπορεί να παρατηρηθεί η θετική σχέση σε όλα τα μέλη, ο βαθμός επίδρασής τους δεν είναι ο ίδιος. Ο ρόλος των κυβερνήσεων και των μεταρρυθμίσεων που προωθούν υπέρ της βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η οικονομική δομή της χώρας και η χρήση των σωστών οικονομικών εργαλείων μπορούν να καθορίσουν την οικονομική πορεία που η χώρα θα ακολουθήσει.

Η διαμόρφωση ενός σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος δίνει τη δυνατότητα στον ξένο επενδυτή να προβλέψει την μελλοντική εξέλιξη των αποδόσεων και να αναλάβει επενδυτική πρωτοβουλία. Πέρα από τη σημασία διαμόρφωσης των κατάλληλων οικονομικών θεσμών, εξέχουσα θέση κατέχουν και οι πολιτικές προώθησης της παιδείας και της μείωσης του αναλφαριθμητισμού στις αναδυόμενες χώρες και κυρίως στην Κίνα και την Ινδία οι οποίες σημειώνουν τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή μεγέθυνση ανάμεσα στις BRICS. Η υιοθέτηση προγραμμάτων που θα συνδέουν την εκπαιδευτική διαδικασία με την αγορά εργασίας θα επιλύσει το πρόβλημα της ανεργίας για εκατομμύρια πολίτες των οικονομιών αυτών. Ακόμη, η προώθηση πολιτικών με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας μέσω της ελεύθερης πρόσβασης των πολιτών σε στοιχεία για τις αγορές κεφαλαίων και εμπορευμάτων, η στρόφη σε επενδύσεις υποδομών που θα βελτιώσουν το επιχειρηματικό περιβάλλον και το επίπεδο διαβίωσης των πολιτών, η έμφαση στην παραγωγή καινοτόμων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας και στην εντατικοποίηση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων θα επηρεάσει ανοδικά τις εξαγωγές αυξάνοντας τις οικονομικές αποδόσεις των BRICS.

Συγκεκριμένα η Βραζιλία οφείλει να προωθήσει την οικονομική της διαφοροποίηση δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στον τομέα των μεταποιημένων

προϊόντων, την μείωση του φορολογικού κόστους για τις επιχειρήσεις καθώς επίσης την μείωση των επιπέδων γραφειοκρατίας και διαφθοράς, την υλοποίηση περισσότερων έργων σε υποδομές, και την ενθάρρυνση ΑΞΕ σε οικονομικές δραστηριότητες που θα ενεργοποιήσουν μεγαλύτερο αριθμό ατόμων στην παραγωγική διαδικασία μειώνοντας τη φτώχεια και την ανεργία.

Αντίστοιχα η Ρωσία οφείλει να δημιουργήσει ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο, να προωθήσει πολιτικές κατά της διαφθοράς, να ενισχύσει τα προγράμματα αποκρατικοποιήσεων, να δώσει έμφαση στο ρόλο της παιδείας για τη δημιουργία εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού με προοπτικές βελτίωσης του τεχνολογικού και παραγωγικού επιπέδου καθώς επίσης και στη μεγαλύτερη δικτύωση της χώρας μέσω της κατασκευής έργων υποδομών για τη μείωση του μεταφορικού κόστους.

Από την άλλη πλευρά, η Ινδία χρειάζεται την προώθηση περισσότερων ιδιωτικοποιήσεων, μεγαλύτερων δημόσιων δαπανών τόσο σε έργα υποδομών όσο και σε κοινωνικές παροχές. Επιπρόσθετα, η βελτίωση στην εξυπηρέτηση βασικών αναγκών όπως η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, το μεγαλύτερο άνοιγμα της αγοράς εμπορίου και η εκπόνηση προγραμμάτων με στόχο τους τομείς της υγείας και της παιδείας θα δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στους πολίτες και παράλληλα θα αλλάξουν προς το καλύτερο το επενδυτικό κλίμα της χώρας.

Η Κίνα πρώτη αναγνώρισε τη σύνθετη έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και έχει στραφεί στην προώθηση της τεχνολογίας, της παιδείας και της καταπολέμησης της φτώχειας τονίζοντας τον ρόλο των ΑΞΕ στην διάχυση της τεχνολογίας και την εξασφάλιση υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης. Το παράδειγμα αυτό φαίνεται να ακολουθούν σταδιακά και οι υπόλοιπες οικονομίες δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στους τομείς που η οικονομική τους δομή τους επιτρέπει να υποστηρίξουν, θέτοντας τις κατάλληλες βάσεις για μακροχρόνια αναπτυξιακή διαδικασία. Παρά το γεγονός πως κατέχει ηγετικό ρόλο ανάμεσα στις BRICS λόγω της οικονομικής της ανάπτυξης και της κατάταξής της στην πρώτη θέση παγκοσμίως ως η χώρα με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση εισερχόμενων ΑΞΕ(βλέπε Κεφάλαιο 1^ο), οφείλει να προωθήσει περισσότερες μεταρρυθμίσεις στο οικονομικό της σύστημα μειώνοντας τον παρεμβατικό ρόλο του κράτους και παράλληλα να χαράξει πολιτικές που να αντιμετωπίζουν τις έντονες κοινωνικές και εισοδηματικές ανισότητες.

Στην ίδια κατεύθυνση πρέπει να στραφεί και η Νότια Αφρική ενθαρρύνοντας την πραγματοποίηση ΑΞΕ μέσω της παροχής κινήτρων σε όλες τις περιοχές προωθώντας την ίση κατανομή και απορρόφηση των οικονομικών οφελών που προκύπτουν.

Ακόμη, η μείωση της γραφειοκρατίας στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων και η προώθηση μεγαλύτερης διαφάνειας στις διαδικασίες θα βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον και θα συντελέσει στη ταχύτερη αναπτυξιακή εξέλιξη της χώρας.

Με το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης, το γεγονός πως ενώ οι μεγαλύτερες οικονομίες της Δύσης παρουσίασαν έντονη οικονομική αποσταθεροποίηση μειώνοντας σε μεγάλο βαθμό του ρυθμούς της οικονομικής τους ανάπτυξης, ενώ οι πέντε αναδυόμενες οικονομίες εμφάνισαν πολύ μικρότερες διακυμάνσεις ενίσχυσε το κύρος και την αξιοπιστία των χωρών αυτών προσελκύοντας μεγαλύτερο αριθμό ξένων επενδυτών. Παρά τις αντίξοες οικονομικές συνθήκες που επικρατούν τα τελευταία τρία έτη για τις αναδυόμενες οικονομίες των BRICS, οι ΑΞΕ συνεχίζουν να αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της οικονομικής τους ανάπτυξης.

Εν κατακλείδι, έχοντας υιοθετήσει διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα στο παρελθόν όλες οι BRICS γνωρίζουν την ανάγκη διαμόρφωσης ενός σταθερού οικονομικού και θεσμικού πλαισίου για τη διασφάλιση της αναπτυξιακής διαδικασίας που να δίνει έμφαση στις ιδιαίτερες οικονομικές συνθήκες των αναπτυσσόμενων χωρών. Η ίδρυση της Νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας των BRICS καταδεικνύει πως η επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης είναι ο βασικότερος στόχος των οικονομιών αυτών και μπορεί να έχει αποτέλεσμα μόνο μέσα από την οικονομική συνεργασία μεταξύ των χωρών και την υλοποίηση επενδύσεων μακροπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα.

ΠΗΓΕΣ ΑΝΤΑΛΗΣΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Ξένη Βιβλιογραφία:

- Alfaro, L. Chanda A., Kalemli-Ozcan S. And Sayek, S., “How Does Foreign Direct Investment Promote Economic Growth? Exploring the Effects of Financial Markets on Linkages”, NBER, 2006
- Balassa B., “The Newly Industrialising Countries in the World Economy”, Pergamon Press, 1981
- Balasubramanyam V.N, Sapsford David , “Does India need a lot more FDI”, Economic and Political Weekly, 2007
- Bhagwati, J., “The Economics of Underdevelopment Countries”, New York:McGraw-Hill, 1966
- Blomstrom M. , Lipsey R. E., and Jejan, M., “What Explains Developing Country Growth?” , NBER Working Paper No. 4132, 1992
- Borensztein, E., De Gregorio, J. and Lee, J.-W. (1998), How does foreign direct investment affect economic growth?, Journal of International Economics, 45, 115-135
- Ha- Joon Chang,, “Globalisation, Economic Development and the Role of the State”, London, UK and Malaysia: Zen Books and Third World Network, 2003,
- Pramit Chaudhuri, “Economic Theory of Growth”, New York : Harvester Wheatsheaf , 1989
- . Coase, R. H, “ The nature of the firm” , Economica, 4, 1937
- Dees S., “ Foreign Direct Investment in China: Determinants and Effects”, Economics of Planning, Volume 31, 1998, p. 180-194
- De Mello, L.R. “Foreign direct investment-led growth: evidence from time series and panel data”, Oxford Economic Papers, 51, 1999, p.133-151
- De Mello L.R., “Foreign Direct Investment in Developing Countries and Growth: A selective Survey”, The Journal of Development Studies, 34 p. 1-34, 1997
- Graham Hacche, “The Theory of Economic Growth An Introduction”, London: MACMILLAN EDUCATION, 1979
- Johnson A., “ THE EFFECTS OF FDI INFLOWS ON HOST COUNTRY ECONOMIC GROWTH” , 2005
- Kang, Hsin-Hong, Huang, Shou-Ronne, “AN ANALYSIS OF THE DETERMINANTS OF INWARD DIRECT INVESTMENT IN BRAZIL”, Volume 19, 2012

- KPMG, „Investing in Russia An overview of the current investment climate in Russia”, 2013
- Leonardo Leiderman and Assaf Razin, “Capital Mobility The Impact on Consumption, Investment and Growth”, Great Britain: Cambridge University Press, 1994
- Lucas R., “Why Doesn’t Capital Flow from Rich to Poor Countries?”, American Economic Review, Volume 80, Article 2, 1990
- Mahesh Kumar M., “ FDI and Indian Economic Growth Factors- An Empirical Analysis”, International Journal of Management and Commerce Innovations Vol. 2, Issue, 2014
- Rajneesh Narula, “Multinational Investment and Economic Structure Globalisation and competitiveness”, London: Routledge, 1996
- OECD Working Papers on International Investment 2003/01, Hans Christiansen, Charles Oman, Andrew Charlton, “Incentives-based Competition for Foreign Direct Investment The Case of Brazil”, March 2003, p. 15-16
- Olofsdotter, K. , Foreign direct investment, country capabilities and economic growth, Weltwirtschaftliches Archiv, 134(3), 1998, 534-547
- Adam Preworski, Michael E. Alvarez, José Antonio Cheibub, Fernando Limongi, “Democracy and Development. Political Institutions and Well-Being in the World 1959-1990”, Cambridge University Press, 2000
- Romer Paul , “Idea Gaps and Object Gaps in Economic Development,” Journal of Monetary Economics, Vol. 32, 1993
- . Rostow, W.W “The Stages of Economic Growth”, Second Edition, London: Cambridge University Press, 1971
- Alan M. Rugman, International Business Critical Perspectives on Business and Management Theory of Multinational Enterprise, London and New York: Routledge, 1992, p. 127-133
- Seabra, F., & Lisandra, F.. Foreign direct investment and profit outflows: a causality analysis for the Brazilian economy. Economics Bulletin, Volume 6, 2005
- Solow R. , “Technical change and the Aggregate Production Function”, Review of Economics and Statistics, volume 39, 1957 p. 312-320
- Solow, R.M. , A contribution to the theory of economic growth, The Quarterly Journal of Economics, 70, 1956
- Strasky Jan, Pashinova Tamara , “What drives FDI to Russian regions?”, Research Briefing in Emerging Markets, Deutsche Bank, November 28 2012
- Stuenkel Oliver, “The BRICS and the Future of Global Order”, London: Lexington Books, 2015
- Thsepo Mashipa, “The impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth and Employment in South Africa: A Time Series Analysis”, MCSER, Volume 5, No 25, 2014,

Zhang K.H., “Does Foreign Direct Investment Promote Economic Growth? Evidence from East Asia and Latin America”, Contemporary Economic Policy, Volume 19, 2001

Zhang K.H., “Foreign Direct Investment and Economic Growth in China: A Panel Data Study for 1992-2004”, 2006

Unctad, World Investment Report The Triad in Foreign Direct Investment, New York: 1991, p. 19,

Unctad, World Investment Report Reforming International Investment Governance, New York and Geneva, 2015, p. 5

Ελληνική Βιβλιογραφία:

Ιωάννης Σ. Βαβούρας, “Οικονομική Πολιτική”, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2005

Δημήτρης Κυρκιλής, “Άμεσες Ξένες Επενδύσεις”, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., 2002

Χρήστος Ε. Παπάζογλου, “Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική”, Αθήνα 2010,

Ε. Δ. Πουρναράκης, “Διεθνής Οικονομική Μία εισαγωγική προσέγγιση”, 3^η Έκδοση, Αθήνα : 2004 σ. 491-492

Daron Acemoglu James A. Robinson, “Γιατί αποτυγχάνουν τα Έθνη”, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2013

Theodore H. Cohn, Μετάφραση Νίκος Λούντος, “ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ θεωρία και πράξη”, Εκδόσεις Gutenberg, 2009, σ.450-451

Charles P. Kindleberger, Bruce Herrick, “ Οικονομική Ανάπτυξη”, Τόμος Β΄, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1983

Dermot McALEese, “Οικονομική για Επιχειρησιακές Σπουδές. Ανταγωνισμός, Μακροσταθερότητα και Παγκοσμιοποίηση”, Αθήνα, Εκδόσεις Τυπωθήτω, 2005

Διαδίκτυο:

Doing Business Report: <http://www.doingbusiness.org>

Goldman Sachs: <http://www.goldmansachs.com>

New Development Bank: <http://ndbbrics.org>

OECD: <http://www.oecd.org>

The World Bank: <http://worldbank.org>

Unctad: <http://www.unctad.org>

UnctadStat: <http://www.unctadstat.org>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Economy	Ease of Doing Business Rank
Singapore	1
New Zealand	2
Denmark	3
Korea, Rep.	4
Hong Kong SAR, China	5
United Kingdom	6
United States *	7
Sweden	8
Norway	9
Finland	10
Taiwan, China	11
Macedonia, FYR	12
Australia	13
Canada	14
Germany	15
Estonia	16
Ireland	17
Malaysia	18
Iceland	19
Lithuania	20
Austria	21
Latvia	22
Portugal	23
Georgia	24
Poland	25
Switzerland	26
France	27
Netherlands	28
Slovak Republic	29
Slovenia	29
United Arab Emirates	31
Mauritius	32
Spain	33
Japan *	34
Armenia	35
Czech Republic	36
Romania	37
Bulgaria	38
Mexico *	38
Croatia	40
Kazakhstan	41

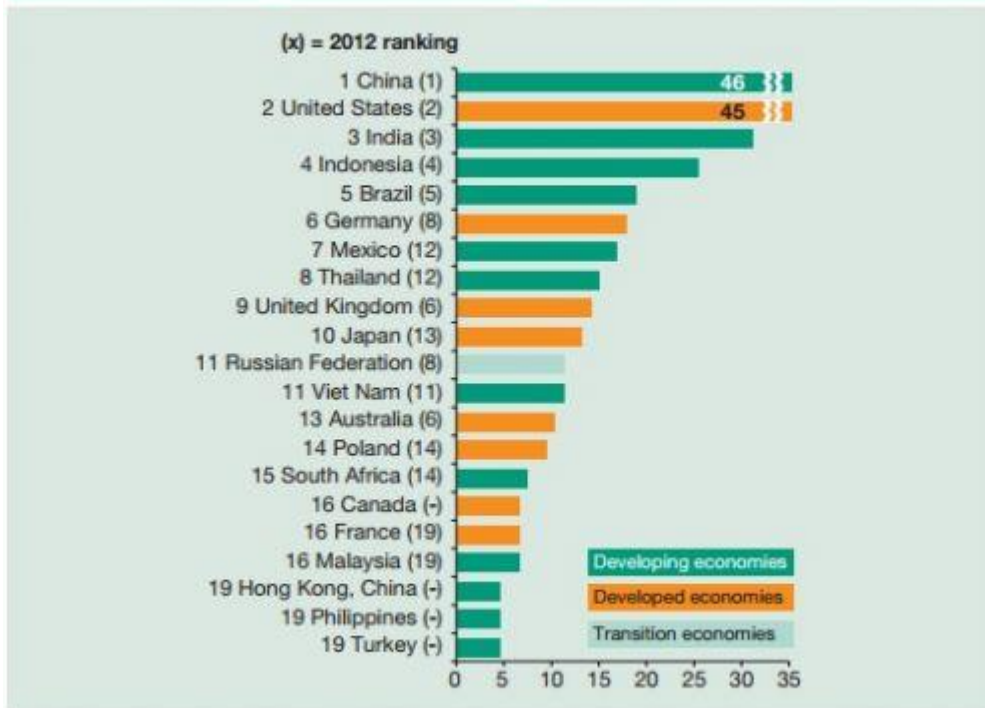
Hungary	42
Belgium	43
Belarus	44
Italy	45
Montenegro	46
Cyprus	47
Chile	48
Thailand	49
Peru	50
Russian Federation *	51
Moldova	52
Israel	53
Colombia	54
Turkey	55
Mongolia	56
Puerto Rico (U.S.)	57
Costa Rica	58
Serbia	59
Greece	60
Luxembourg	61
Rwanda	62
Azerbaijan	63
Jamaica	64
Bahrain	65
Kosovo	66
Kyrgyz Republic	67
Qatar	68
Panama	69
Oman	70
Bhutan	71
Botswana	72
South Africa	73
Tunisia	74
Morocco	75
San Marino	76
St. Lucia	77
Tonga	78
Bosnia and Herzegovina	79
Malta	80
Guatemala	81
Saudi Arabia	82
Ukraine	83
Brunei Darussalam	84
China *	84
El Salvador	86

Uzbekistan	87
Fiji	88
Trinidad and Tobago	88
Vietnam	90
Dominica	91
Uruguay	92
Dominican Republic	93
Vanuatu	94
Seychelles	95
Samoa	96
Albania	97
Zambia	97
Nepal	99
Paraguay	100
Kuwait	101
Namibia	101
Philippines	103
Antigua and Barbuda	104
Swaziland	105
Bahamas, The	106
Sri Lanka	107
Kenya	108
Indonesia *	109
Honduras	110
St. Vincent and the Grenadines	111
Solomon Islands	112
Jordan	113
Ghana	114
Lesotho	114
Brazil *	116
Ecuador	117
Iran, Islamic Rep.	118
Barbados	119
Belize	120
Argentina	121
Uganda	122
Lebanon	123
St. Kitts and Nevis	124
Nicaragua	125
Cabo Verde	126
Cambodia	127
Maldives	128
West Bank and Gaza	129
India *	130

Egypt, Arab Rep.	131
Tajikistan	132
Mozambique	133
Lao PDR	134
Grenada	135
Palau	136
Guyana	137
Pakistan *	138
Tanzania	139
Marshall Islands	140
Malawi	141
Côte d'Ivoire	142
Burkina Faso	143
Mali	143
Papua New Guinea	145
Ethiopia	146
Sierra Leone	147
Micronesia, Fed. Sts.	148
Kiribati	149
Togo	150
Gambia, The	151
Burundi	152
Senegal	153
Comoros	154
Zimbabwe	155
Suriname	156
Bolivia	157
Benin	158
Sudan	159
Niger	160
Iraq	161
Gabon	162
Algeria	163
Madagascar	164
Guinea	165
São Tomé and Príncipe	166
Myanmar	167
Mauritania	168
Nigeria *	169
Yemen, Rep.	170
Djibouti	171
Cameroon	172
Timor-Leste	173
Bangladesh *	174

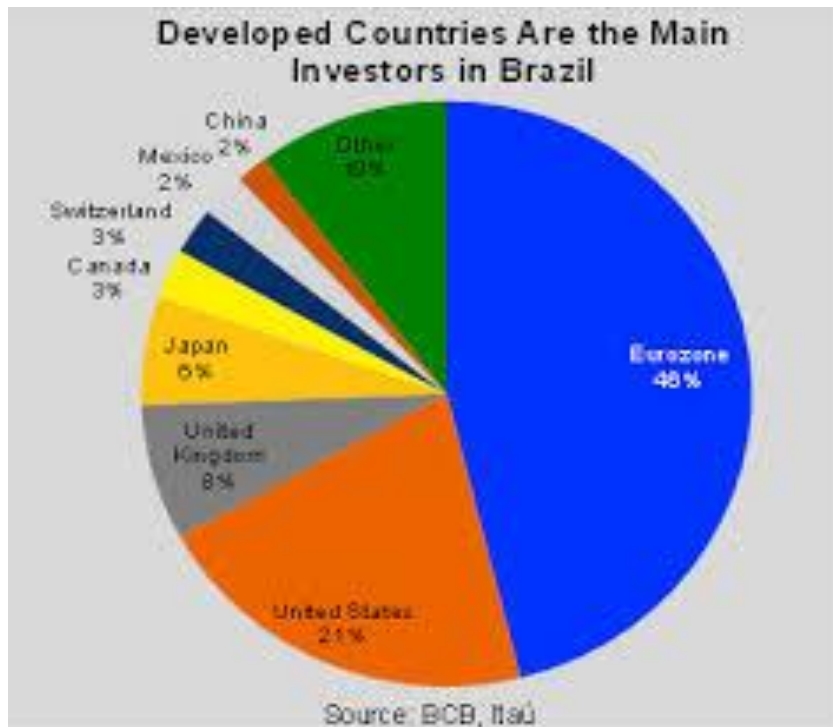
Syrian Arab Republic	175
Congo, Rep.	176
Afghanistan	177
Guinea-Bissau	178
Liberia	179
Equatorial Guinea	180
Angola	181
Haiti	182
Chad	183
Congo, Dem. Rep.	184
Central African Republic	185
Venezuela, RB	186
South Sudan	187
Libya	188
Eritrea	189

Figure I.25. TNCs' top prospective host economies for 2013–2015
 [Percentage of respondents selecting economy as a top destination]

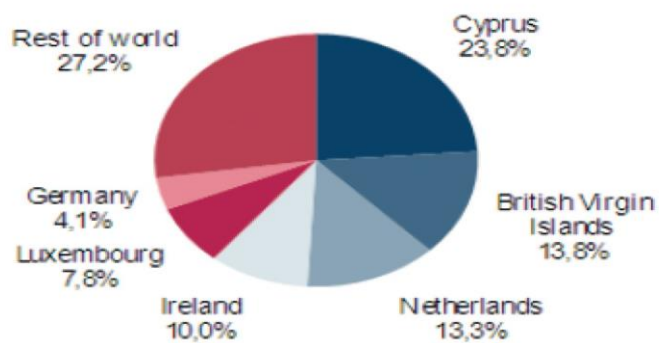
Source: UNCTAD survey.

Note: Based on 159 company responses.

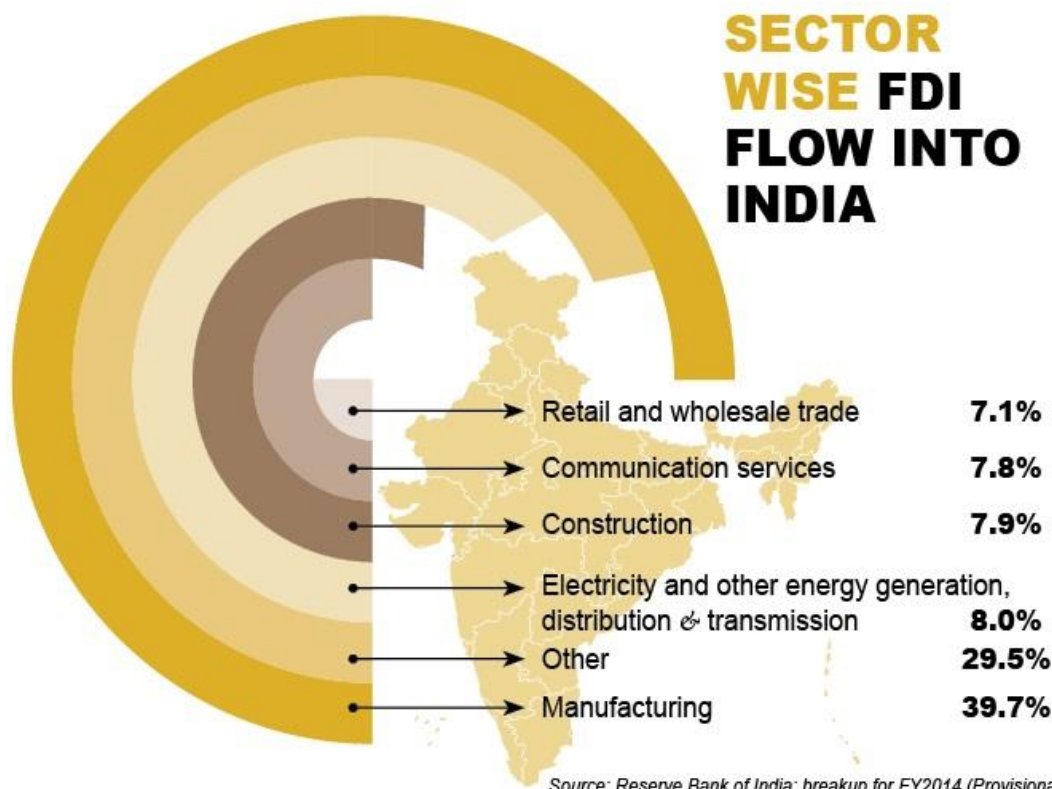
Russian Inwards FDI Structure

By Country of Origin

Source: Central Bank of the Russian Federation

SECTOR WISE FDI FLOW INTO INDIA

SECTORS ATTRACTING HIGHEST FDI EQUITY INFLOWS IN INDIA

Amount Rupees in crores (US \$ in million)

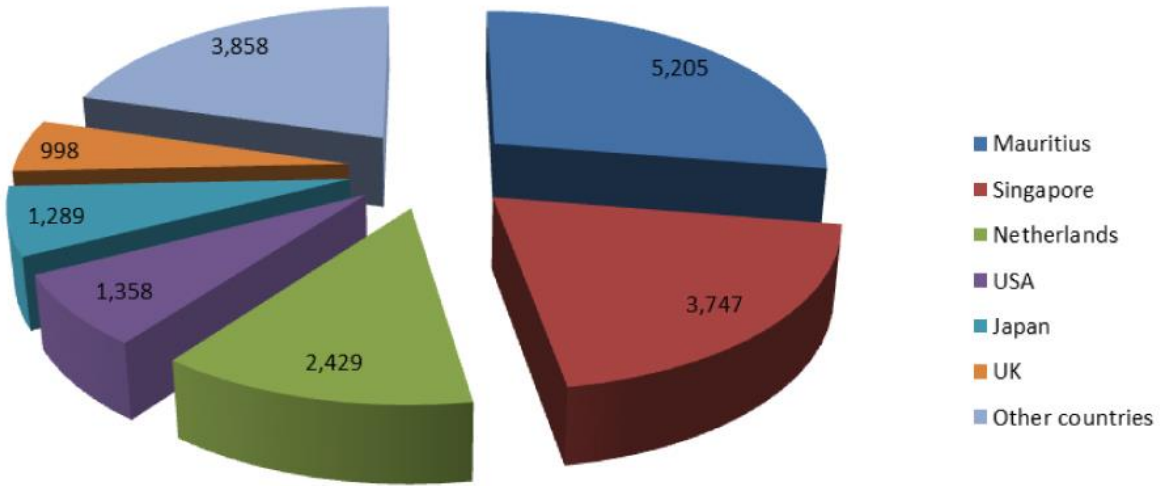
Rank	Country	2011-12 (April - March)	2012-13 (April - March)	2013-14 (April '13- January '14)	Cumulative Inflows (April '00- January '14)	%age to total Inflows (In terms of US \$)
1	SERVICES SECTOR **	24,656	26,306	10,680	1,82,955	18%
		(5,216)	(4,833)	(1,804)	(39,039)	
2	CONSTRUCTION DEVELOPMENT: TOWNSHIPS, HOUSING, BUILT-UP, INFRASTRUCTURE	15,236	7,248	5,914	1,06,963	11%
		(3,141)	(1,332)	(966)	(23,047)	
3	TELECOMMUNICATIONS: Radio Paging, Cellular Mobile, Basic Telephone Services	9,012	1,654	1,063	59,796	6%
		(1,997)	(304)	(172)	(13,028)	
4	COMPUTER SOFTWARE & HARDWARE	3,804	2,656	6,230	59,796	6%
		(796)	(486)	(1,020)	(13,028)	
5	DRUGS & PHARMACEUTICALS	14,605	6,011	7,128	56,008	5%
		(3,232)	(1,123)	(1,269)	(12,711)	
6	CHEMICALS (OTHER THAN FERTILIZERS)	18,422	1,596	2,950	43,446	4%
		(4,041)	(292)	(496)	(9,376)	
7	AUTOMOBILE INDUSTRY	4,347	8,384	6,144	45,314	4%
		(923)	(1,537)	(1,050)	(9,344)	
8	POWER	7,678	2,923	4,281	40,418	4%
		(1,652)	(536)	(704)	(8,538)	
9	METALLURGICAL INDUSTRIES	8,348	7,878	2,599	37,413	4%
		(1,786)	(1,466)	(432)	(7,939)	
10	HOTEL & TOURISM	4,754	17,777	2,306	35,566	3%
		(993)	(3,259)	(382)	(7,013)	

** Services sector includes Financial, Banking, Insurance, Non-Financial / Business, Outsourcing, R&D, Courier, Tech. Testing and Analysis

Data presented as on January 2014 Source: <http://dipp.nic.in>

Jhunjhunwala's
jhunjhunwalas.wordpress.com

FDI Equity inflows to India by source country (April-November 2014) (US\$million)

Source: Department of Industrial Policy and Promotion, India

